

INSTITUTUL TEOLOGIC BAPTIST DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE BAPTISTĂ, UNIVERSITATEA
DIN BUCUREȘTI

formare pentru slujire

JURNAL TEOLOGIC

Volum 4, 2005

Colectivul de redacție

Directori:

Prof. Dr. Vasile Talpoș
Conf. Dr. Otniel Ioan Bunaciu

Redactori:

Lector Dr. Sorin Sabou
Lector Dr. Corneliu Boingeanu

Consiliu editorial:

Lector Dr. Octavian Baban
Asist. Drd. Samuel Bâlc
Asist. Drd. Daniel Gherman
Prep. Drd. Sorin Bădrăgan

Adresa redacției

Str. Berzei, nr. 29, București, sect.1, 010251, România
tel. 021-3159108, fax 021-2249249, e-mail: jurnalteologic@gmail.com

Articolele pentru publicare vor fi trimise la adresa redacției. Formatul electronic preferat este Rich Text Format. Se așteaptă ca articolele să fie compatibile cu etosul doctrinar baptist și să constituie o contribuție în domeniul teologic abordat.

Colectivul de redacție va analiza fiecare contribuție și contributorii vor fi informați dacă articolele lor vor fi publicate sau nu.

Publicată în 2005 de:

Editura Neemia
Str. Curcanilor 21
500108 Brașov - RO

ISBN 973-8010-34-9

Tiparul executat la: S.C. Adventure S.R.L. Brașov, Tel.: 0788-50.30.24

Cuprins

Vasile Talpoș Construirea bisericii care nu se putea construi!.....	4
Otniel Ioan Bunaciu Principii baptiste.....	36
Emil Bartoș Gândirea baptistă și spiritul european.....	45
Radu Gheorghiță Apocalipsa lui Isus.....	62
Daniel Mariș Învățătura etică creștină despre divorț și recăsătorire.....	76
Octavian Baban Principii lingvistice și teologice în traducerea interconfesională a NT.....	94
Daniel Gherman Timpul – un cod al puterii în Estera.....	110
Silviu Tatu Practici divinatorii.....	118
Sorin Sabou Iudaism palestinian intertestamental.....	135

Construirea bisericii care nu se putea construi!

Prof. univ. dr. Vasile Talpoș
*Rector, Institutul Teologic Baptist din București,
Păstor al Bisericii Creștine Baptiste nr.3 (Iris) din Cluj Napoca,
între anii 1969-1974*

Motto:

„...Lucrul acesta nu se va face nici prin putere, nici prin tărie, ci prin Duhul meu, - zice Domnul oștirilor!„, Zaharia 4:6b

Istoria bisericilor creștine de diferite confesiuni din timpul regimului comunist, de tristă amintire, este împânzită cu multe întâmplări și cazuri cutremurătoare; atât cu privire la bisericile vii care reprezintă Trupul Lui Hristos, cât și cu privire la locașul de închinăciune.

Unele biserici erau lăsate în paragină de-a lungul anilor pentru că nu era permisă repararea sau renovarea acestora. Altele au fost puse pe role și pur și simplu mutate în locul unde puteau fi apoi ascunse de privirile trecătorilor în spatele blocurilor de locuințe (așa cum este cazul bisericii ortodoxe „Cuibul cu barză” din București, din vecinătatea Institutului Teologic Baptist). Altele însă, și din nefericire destul de multe, au fost rase de pe fața pământului de către buldozerele ideologiei atee.

Au mai fost, ce-i drept puține, și acele cazuri de construire a unor locașuri de închinăciune chiar în ciuda faptului că nu puteau fi construite. Așa a fost cazul cu extinderea locașului de închinăciune a Bisericii Creștine Baptiste Nr. 3 din Cluj, cartierul Iris, din strada Sobarilor nr. 11.

Cazul acesta îndreptățește titlul paradoxal al prezentului scurt istoric: „Construirea bisericii care nu putea fi construită”, deoarece cu toate că această lucrare, omenește, nu putea fi făcută, ea a fost îndeplinită datorită atotputerniciei, atotînțelepciunii, dragostei și îndurării Lui Dumnezeu, care săvârșind acest miracol ne-a dat harul să experimentăm un șirag întreg de minuni care au avut loc în procesul viziunii, pregătirea pentru lucrare, înfăptuirea lucrării, protejarea ei în fața deciziei de demolare și terminarea acesteia. De atunci și până astăzi această construcție servește cauzei Împărăției Lui Dumnezeu și slăvirii

Numelui Său vrednic de cinste și onoare. Prezentul scurt istoric va cuprinde:

- viziunea impusă de împrejurări;
- pregătirea lucrării în împrejurări critice;
- procesul miraculos de construire;
- hotărârea și înștiințarea de demolare;
- acceptarea construcției și autorizarea terminării lucrărilor;
- completarea lucrărilor și efectul deosebit în proclamarea Evangheliei.

Am purces la prezentarea acestui istoric cu dorința ca el să fie o ofrandă de mulțumire și cinstire adusă Celui Preaînalt, o mărturie autentică despre felul în care El lucrează în vederea înaintării Împărăției Sale și un imbold spre încredere în Dumnezeu pentru oricine este gata să se aventureze într-un fel sau altul în împlinirea lucrărilor Sale.

Viziune impusă de împrejurări

Pe lângă multe alte lucruri dificile în lucrarea Domnului în perioada cârmuirii comuniste, stabilirea unei viziuni era deosebit de dificilă, s-ar putea spune, chiar imposibilă. Aceasta pentru că se putea face numai ce era dictat de sus. Cu atât mai mult, viziunea de a construi o biserică sau de a extinde un locaș de închinăciune cu de peste două trei ori suprafața existentă era dincolo de cele mai îndrăznețe visuri. Cu toate acestea, împrejurările create de Dumnezeu au impus viziunea extinderii locașului de închinăciune a Bisericii Creștine Baptiste Nr. 3 Cluj, Iris.

Biserica din Iris (un cartier al orașului Cluj format în jurul fabricii de porțelan „Iris”) a fost înființată, se pare, ca rezultat al activității misionare al celorlalte biserici creștine baptiste din Cluj; numărul 1 Cluj, Mănăștur și numărul 2 Cluj, Dâmbu-Rotund. La începutul anilor cincizeci, biserica formată din câțiva credincioși din cartier a început să se adune în casa fratelui Luca, așezată lângă pâraiașul din marginea cartierului.

Dumnezeu a dat binecuvântarea Sa și biserica a început să se înmulțească numeric, apoi frații au cumpărat un teren de circa 15/15 metri pe strada Sobarilor și pe acest teren, în jurul anilor 1954-1956, a fost construit locașul de închinăciune propriu al acestei biserici. Fratele Ioan Socaciu, fost director al Seminarului Teologic Baptist din București și în unele perioade președinte al Uniunii Baptiste, un harnic pionier pe câmpul de misiune baptistă din România și un înzestrat edilitar între bapțiști, și-a însușit însărcinarea de a conduce lucrările de construire a acestei biserici așa cum făcuse și în alte părți ale țării. Tot Ioan Socaciu a

fost acela care a condus și lucrările de construire a locașului de închinăciune a Bisericii Creștine Baptiste din Tulca, județul Bihor.

Pentru mica biserică baptistă din Iris care probabil număra circa 30 de membrii, locașul de închinăciunii a fost autorizat să fie construit la dimensiunile de 12/8 metri, ceea ce însemna folosirea întregului teren al bisericii cu mici spații lăsate pe margini. Având în vedere însă numărul redus de membrii și puterea financiară limitată, s-a procedat la construirea locașului de închinăciune doar la dimensiunile de 8/8 metri. Acest locaș oferea bune posibilități de desfășurare a serviciilor de închinăciune având circa 80 de locuri și spațiu pentru cor, amvon și masă; nu dispunea însă de nici o altă anexă. Construcția care s-a făcut era înaltă cu perspectiva de a se putea construi un mic balcon în spate și de a putea fi extinsă cu încă 4 metri în partea opusă, atunci când vor fi posibilități. La stradă, biserica era prevăzută cu o fațadă impunătoare din piatră cioplită, cu trei turnulețe și cu o cruce la mijloc.

În anul 1961 Dumnezeu mi-a făcut harul să trăiesc în această biserică experiența întâlnirii personale cu El și a primirii Domnului Isus ca Mântuitor și Domn personal al vieții mele. Tot acolo, după ce în timpul cât am făcut serviciul în deplasare la Zalău, debutasem în activitatea de propovăduire a Cuvântului, revenit la Cluj, am cunoscut în biserica din Iris plăcuta experiență de implicare în lucrarea Domnului cu tinerii bisericii împreună cu frații Titus Chira, Vasile Câmpean și Liviu Uțu, cu care organizam tinerii din biserică pentru frumoasele sărbători de peste ani și misionam în satele dimprejurul Clujului.

Tot în biserica din Cluj, Iris, am înțeles și chemarea din partea Domnului la lucrarea Evangheliei și de acolo am fost trimis la Seminarul Teologic Baptist din București în anul 1965 pentru a mă pregăti în slujirea Evangheliei. După cei patru ani de studii la Seminar, în anul 1969 am fost invitat și ales să fiu păstorul Bisericii Creștine Baptiste nr.3 din cartierul Iris, Cluj, care includea în postul pastoral și filialele din localitățile Dezmir, Cara și Pata. În același timp am fost chemat, de asemenea, și de către Biserica Creștină Baptistă nr. 2 din Oradea pentru a sluji ca păstor asistent lângă președintele Uniunii Baptiste de atunci, Nicolae Covaci. În fața acestor alternative poziția mea a fost că, întrucât biserica din Cluj, Iris, a fost prima care mi-a făcut invitația, numai dacă această biserică nu ar avea nevoie de mine aș accepta o altă invitație. Pentru a mă determina să mă duc la Oradea, pastorul Nicolae Covaci, președintele Uniunii, m-a întâmpinat cu următoarele cuvinte: „La Iris nu ai nici o perspectivă, biserica este mică (erau circa 80 de membrii) și

clădirea este mică. Chiar dacă biserica ar crește nu există nici o posibilitate de a extinde locul de închinăciune.” Într-adevăr el avea dreptate, în condițiile de atunci nici nu putea fi vorba de așa ceva. În același timp ofertele de la Oradea erau deosebit de promițătoare pentru elanul meu tineresc de proaspăt absolvent al Seminarului. Întrucât biserica din Iris nu a renunțat la oferta de slujire dată mie, începând cu 1 august 1963 am început slujirea efectivă la această biserică iar în luna decembrie 1969 am fost ordonat ca păstor pentru slujirea acestui cerc pastoral.

Încă de la începutul slujirii, viziunea extinderii casei de închinăciune se profila tot mai intens la orizont. Împrejurările impuneau lucrul acesta. Biserica era tot mai plină. Serviciile de închinăciune erau frecventate de tot mai numeroși ascultători prinrte care și tot mai mulți studenți care studiau la universitățile din Cluj. La fiecare serviciu divin împodobit cu frumoase programe ale tineretului care era tot mai activ, biserica era neîncăpătoare. Culoarele sălii erau ticsite de ascultători care stăteau în picioare iar la intrare și la geamurile bisericii stăteau grupuri de ascultători care nu puteau să intre în biserică. De fiecare dată după predică, eram complet ud din pricina transpirației. Atât în inima mea ca păstor cât și în inima altor frați care aveau la inimă lucrarea Domnului, printre care și diaconul Iosif Codreanu și grupul de tineri cu care lucram, a început să se profileze tot mai stăruitor nevoia și viziunea extinderii locașului de închinăciune. Era o viziune care în condițiile date nu avea omenește nici o șansă de împlinire, deaceea nici nu a fost discutată decât în cercuri intime și în surdină. Își căpăta însă un contur tot mai definit în inimile noastre. Aș enumera câteva nume a familiilor care aveau la inimă în mod deosebit înfăptuirea acestei lucrări. Acestea au fost: familiile Codreanu, familiile Chira , familiile Câmpeanu, familia Pop, familia Uțu, familiile Moșuțan, familia Hurducaș, familia Porumb, familiile Chiș, familia Păcuraru, familiile Rusu, familia Tonea, familia Fărăgău, familia Balașa, familia Fodoreanu, familia Mândru, familia Silaghi, familiile Gădăleanu, familia Oros și altele. În mod deosebit tinerii bisericii contemplant în mintea lor perspectiva fericită a unui locaș de închinăciune mai încăpător în care să se poată desfășura activitățile slujirii Evangheliei în condiții mai bune, iar în rugăciunile noastre purtam cu dor fierbinte realizarea acestui lucru.

Pregătirea lucrării în împrejurări critice

Mintea înțeleaptă, luminată de Duhul Sfânt ne spunea că sunt necesare pregătiri minuțioase pentru înfăptuiera unui asemenea proiect care, în condițiile respective nu putea fi îndeplinit. Ne dădeam seama că nici un amănunt nu putea fi neglijat.

Pe când se lăsa iarna anului 1969, un grup foarte restrâns de frați care purtam în inimă viziunea extinderii locașului de închinăciune, ne-am lovit de primul și cel mai de seamă impediment: lipsa terenului pe care să extindem biserica. Deși era absolut imposibil din punct de vedere legal să se achiziționeze vreun petic de teren, pentru că tot terenul aparținea statului, oamenii fiind proprietari numai asupra caselor lor, am început să purtăm în rugăciune problema achiziționării de teren. În spatele casei de rugăciune a bisericii nu mai erau decât 4 metri de teren, proprietate a bisericii, însă în continuare se întindea grădina pe care o deținea unul din vecinii de pe strada alăturată. Era o familie de oameni în vârstă despre care știam că aveau nevoie de bani pentru a-și duce bătrânețile. Am apelat la ei și Dumnezeu i-a convins să ne vândă (desigur, ilegal) toată partea grădinii lor care era în spatele bisericii, lungă de circa 25 de metri și lată de circa 15 m, ca și proprietatea bisericii. Terenul acesta era tocmai ce avea nevoie biserica pentru înfăptuirea viziunii. S-a plătit vecinului suma de 25 de mii de lei atunci pe când salariul mediu era probabil între șase și opt sute de lei. A fost o achiziție costisitoare, însă în elanul nostru pentru îndeplinirea viziunii nu ne-am gândit nici măcar o clipă la jertfa depusă sau la pericolul la care ne expunea, cât ne-am gândit la darul Lui Dumnezeu prin faptul că de acum aveam terenul pe care să extindem casa de rugăciune.

Primăvara anului 1970 a debutat la început cu vreme bună. Problema adunării materialului apăsa acum cu mare greutate asupra mea și a colaboratorilor mei. Orice material de construcție se putea obține cu mare greutate numai dacă cineva avea autorizație de construcție. Pentru extinderea acestei biserici, nici măcar nu s-a cerut vreodată autorizație de construcție. Dimpotrivă, căutam cu tot dinadinsul să nu se știe că dorim să construim, întrucât în vremurile acelea nu se aprobau nici un fel de lucrări edilitare bisericesti iar achiziționarea de teren era absolut imposibilă. Orice apel pentru un asemenea proiect ar fi atras reflectoarele supravegherii comuniste asupra noastră și lucrarea ar fi fost de la început sortită eșecului. Mai mult, toate mișcările financiare ale bisericilor erau supravegheate cu strictețe. Se făceau anual verificări minuțioase. Orice încasare de bani era îndeaproape urmărită și orice cheltuială trebuia prevăzută în planul financiar anual și raportată în execuția bugetară.

Pentru orice investiție erau necesare o mulțime de aprobări de la autorități. Departamentul cultelor supraveghea de aproape activitatea financiară a bisericilor. Orice abatere se pedepsea cu asprime. Păstorul bisericii răspundea de întreaga administrare a bunurilor bisericii, iar abaterile pe linie financiară erau sancționate cu destituirea păstorului și alte sancțiuni prevăzute de lege. În această situație, orice demers al bisericii în vederea îndeplinirii viziunii care ne anima inimile era lovit de nulitate. Nu puteai să aduni nici un fel de fonduri fără aprobarea lucrării, fără a deține autorizație de construcție. De asemenea, nu puteai să achiziționezi nici un fel de material fără aprobare. Deci lucrarea nu se putea face. Biserica însă trebuia construită, astfel că, cu pași mărunți dar siguri, am început pregătirile.

Într-o zi am propus fraților din comitetul bisericii să facem un efort pentru a trage conducta de apă curentă până în curtea bisericii. Menționez că până atunci apa pentru nevoile bisericii era adusă de la o cișmea de stradă, care se găsea pe partea opusă a bisericii la o distanță de circa 100-150 m de biserică. În mintea mea știam că dacă vom începe construcția, aducerea apei necesare din stradă ar fi fost un mare impediment. Am motivat cu aceea că este greu să se care apa pentru întreținerea curățeniei în biserică, de fiecare dată din stradă. Frații au fost de acord cu propunerea și în scurtă vreme, apa curgea pe țeava noastră în curtea bisericii, gata pentru lucrarea intenționată.

Tot atunci, am spus fraților că nu era potrivit să se vadă din stradă tot ce se întâmplă în curtea bisericii și i-am convins că trebuie să acoperim cu tablă gardul dintre stâlpii de piatră din fața bisericii. Gândul era ca lucrarea de construcție ce va urma să se facă în spate să fie cât de cât camuflată și protejată de privirile indiscrete.

A urmat apoi procurarea materialelor, care în condițiile de atunci a fost una dintre operațiunile dificile. Cum să procuri materiale de construcții pentru o biserică ce nu putea fi construită? Trebuie să mărturisesc sincer că la ora respectivă nu dispuneam de cunoștințe și nici de calități manageriale, și nici cei care erau în jurul meu, însă, Dumnezeu ne-a sugerat la fiecare pas idei plauzibile de care de multe ori nici nu bănuiam că suntem în stare. Astfel, de îndată ce am început adunarea materialelor de construcții, am organizat un sistem de donații de materiale, întrucât doar donațiile făcute bisericii nu erau sub un control riguros al autorităților. Cu banii dăruiți de frați se cumpărau materiale de construcții, apoi se încheiau procese verbale de donație a materialelor, iar persoanele care dădeau banii, semnau pentru donarea

materialelor. În felul acesta au fost achiziționate toate materialele necesare. În primăvara anului 1970, de timpuriu, am achiziționat piatra necesară pentru fundație. M-am dus personal, împreună cu alți frați din comitet la aceiași carieră de unde fusese luată piatra cu care s-a construit fațada bisericii cu circa 18 ani înainte și care era la circa 20 de km. de Cluj. Piatra a fost depozitată în grădina nou cumpărată în spatele bisericii. În luna mai, pe când ploua aproape fără întrerupere, fapt care a dus la inundațiile din 1970, am cumpărat varul necesar construcției, pe care după ce l-am stins, l-am depozitat într-o groapă mare în extrema din spate a grădinii. Ceva mai târziu a fost cumpărată și cărămida și depozitată și ea în spate. De acum materialele de bază erau deja achiziționate; am adus și grămezi de balast și nisip. Grămada de materiale depozitate pe mijlocul grădinii în spate, era aproape tot așa de înaltă ca și biserica, însă nu putea fi văzută din stradă. Pe laterale, în jurul bisericii a fost depozitat balastul și nisipul pe care diferiți frați care doreau să doneze o basculă de balast sau nisip, o plăteau șoferului în oraș și-i dădeau adresa din strada Sobarilor nr.11. Șoferul venea și bascula repede mașina în fața bisericii în stradă, și apoi dispărea. Nimeni nu știa numele și nici cine l-a trimis, așa că Miliția nu putea să îi prindă pe șoferi pentru că atunci când basculau materialul plecau repede cu bascula ridicată și nu li se putea lua numărul mașinii. Apoi nisipul și balastul din stradă erau cărate cu roaba în curte. Materialul lemnos, grinzile și scândurile, a fost adus în întregime de la munte. Acesta a fost în cantități mari, întrucât hotărâsem să facem boltă și faptul acesta se realiza cu dublă cantitate de grinzi, caferi și scândură. Oamenii de la munte veneau noaptea, în jurul orei două, le număram banii, număram grinzile sau scândurile aduse pe căruțe, și apoi le depozitam în curțile diferiților frați, iar dimineața mergeam la frați și le ceream să doneze bisericii materialele pe care le aveau în curte, fapt pentru care le încheiam acte de donație.

În felul acesta, în timpul verii anului 1970 fusese adunat tot materialul necesar construcției. În biserică și între vecini am răspândit zvonul că adunăm materiale pentru ca atunci când va veni aprobarea să putem construi repede biserica. Eram doar un grup intim de circa 4, 5 persoane care știam că nu am cerut și nu vom cere niciodată aprobare pentru această construcție întrucât nu ar fi fost niciodată oferită. Frații și surorile erau entuziasmați și purtau în rugăciunea cauza lucrării. Vecinii apreciau efortul nostru pentru că vedeau nevoia extinderii locașului de închinăciune.

Am avut o mare grijă să stabilesc relații apropiate cu toți vecinii. Cu câțiva dintre cei din jurul proprietății noastre eram coproprietari. Din timp, am mers cu fiecare dintre ei la notariatul de stat și am încheiat convenții de acceptare a construcției care au fost legalizate de notariat.

De acum se apropia toamna anului 1970. Materialele erau adunate, iar eu, împreună cu frații care cunoșteam situația reală, evitam discuția cu frații și cu vecinii care mereu ne întâmpinau cu întrebarea „Când începeți construirea bisericii?” La gândul începerii lucrării ne cutremuram, luând în considerare urmările posibile. Prima măsură ar fi fost destituirea păstorului, sancționarea după lege a celor implicați direct în construcție și demolarea construcției făcută fără autorizație. A încerca să cerem autorizație ar fi fost o mare greșeală, iar despre a renunța la extinderea bisericii nu mai putea fi vorba. Așa s-a scurs și luna septembrie 1970. Fiecare încheiere de serviciu în biserică era generatoare de un stes imens, când auzeam întrebarea: „Frate când vine aprobarea, când începem?”

Dumnezeu a lucrat într-un mod miraculos și prin aceea că a capacitat în vederea însușirii viziunii noastre și pe fratele Oroszegy, membru în Biserica Baptistă Maghiară din Cluj, un om deosebit de credincios. Dânsul purta în suflet trauma lăsată de demolarea sălbatică a bisericii maghiare din Cluj, fapt care se întâmplase cu câțiva ani în urmă și care încă nu fusese reconstruită. El era maistru constructor, și era pensionar fiind bolnav de diabet. Atașamentul dânsului de Domnul și lucrarea Sa cât și de viziunea noastră de extindere a casei de rugăciune a constituit pentru mine un imbold deosebit și un sprijin fantastic. Împreună cu dânsul și ceilalți doi, trei frați intimi am gândit asupra laturii de arhitectură a extinderii. Dânsul a făcut un plan sumar și calculele necesare și a condus din umbră întreaga lucrare. Din toate cele întâmplate în continuare care și-a pus în joc alături de mine, sănătatea, pensia și libertatea, a fost omul providențial pentru noi în acea împrejurare, și sunt convins că deja și-a văzut răsplata în eternitate.

Procesul miraculos de construire

Am numit construirea acestei biserici „proces miraculos”, pentru că, intr-adevăr, întreaga lucrare de zidire a constat dintr-un șirag întreg de minuni în care s-a văzut mâna Lui Dumnezeu la lucru.

Zilele deosebit de frumoase de sfârșit de octombrie se puneau parcă, împreună cu întreaga suflare care aștepta începerea lucrării și

intonau la unison: „Nu se mai poate amâna!”. După încă o rapidă consultare cu grupul intim care cunoștea întreaga situație, în duminica de 1 noiembrie 1970 am anunțat în biserică: „Măine începem lucrarea”. Entuziasmul în mijlocul celor din biserică a fost fără egal, însă, eu mi-am adus aminte că mai era un vecin, cel din stânga bisericii, colț cu strada Drăgușan, cu care eram coproprietari dar încă nu încheisem convenție la notariat, pentru acceptarea lucrării. Atunci seara, am mers la vecinul și pentru a ne pune la adăpost și de această parte, l-am rugat pe vecin, ca luni dimineața la prima oră, să binevoiască să meargă cu mine în fața notarului pentru a-și da acceptul ca biserica să construiască locașul de închinăciune, asigurându-l că și biserica își va da acordul pentru orice lucrare de construcție pe care dânsul va dori să o facă. Surprinzător, vecinul a acceptat și nici măcar nu a pus vreo întrebare cu privire la lucrarea pe care urma să o facem. Faptul acesta a calmat bătăile inimii mele, deoarece deabia scăpasem de cei din biserică, evitând răspunsul la întrebarea lor, dacă s-a primit autorizația de construcție.

Luni dimineața, în 2 noiembrie 1970, m-am sculat devreme după o noapte în care nu dormisem aproape deloc din cauza emoțiilor și la ora opt împreună cu vecinul eram deja la notariatul de stat. Într-o jumătate de oră dețineam și declarația scrisă a vecinului, semnată și legalizată de către notarul public. Eu am mers la o prăvălie să cumpăr ceva sfoară pentru ca apoi să merg repede la biserică, unde invitase pe frații din biserică la începerea lucrării. Între timp, vecinul s-a întors acasă și auzind voci în spatele bisericii s-a urcat pe gard, a salutat pe cei circa 30 de bărbați care veniseră cu mult entuziasm să înceapă lucrarea mult așteptată. Între ei era și meșterul Oroszegy pe care l-am invitat să trasăm fundația. Salutându-i cu „bună dimineața”, i-a întrebat dacă sunt gata să înceapă construirea bisericii și le-a spus cu bucurie: „Vine îndată și domnul Talpoș cu actele căci vi s-a aprobat lucrarea,” și le-a dorit succes. Peste câteva minute când eu am sosit, frații m-au întâmpinat cu o deosebită bucurie spunându-mi că vecinul le-a comunicat că s-au primit aprobările. Pentru mine, acesta a fost un cuvânt providențial, pentru care am fost recunoscător Domnului. Din acel moment, fără ca eu să fi spus vreodată, s-a răspândit îndată vestea că s-au primit aprobările (vecinul se referea la declarația lui de accept în fața notarului). Ocolind cu grijă orice comentariu, eu am fost scutit în continuare de întrebarea chinuitoare, dacă s-a primit autorizație de construcție, pentru că se răspândise deja zvonul, atât în biserică cât și între vecini, că s-a aprobat

construirea bisericii. Faptul acesta nu numai că mă scutea pe mine de a da explicații suplimentare, dar a servit și ca o garanție a asigurării participării fraților și surorilor la actul propriu-zis al lucrării. Dacă ar fi fost cunoscute împrejurările exacte și situația precisă a desfășurării absolut ilegale a construcției, cu siguranță că mulți din cele, în medie, 50 de persoane care au continuat să vină zilnic la lucru, expunându-se la pericolul de a fi amendate pentru participarea la o lucrare ilegală de construcție de biserică, cu siguranță nu ar fi fost prezenți la lucru. Și aceasta era de înțeles pentru că măsurile pentru o asemenea acțiune erau aspre: amenzi foarte mari și oamenii erau în pericol de a-și pierde serviciul, iar eu și meșterul conducător al lucrării, în pericol de a fi băgați la închisoare. În această privință rețin faptul ca după circa trei sau patru zile de lucru, în ziua când aveam de obicei ședința de comitet, spre seară, au venit și doi frați mai în vârstă care erau membrii în comitet și care încă nu știau în ce stadiu se afla lucrarea și s-au dovedit a fi sceptici fața de viziunea noastră și au rămas mirați de faptul că lucrarea era în plină desfășurare. Eu împreună cu toți ceilalți prezenți, lucram din greu la lopată. Ei au venit și m-au întrebat: „Frate, începem ședința de comitet?”, la care eu le-am răspuns „Da! am și început deja, puneți mâna pe lopată!”. Apoi ei m-au întrebat: „Avem autorizație?”. Eu le-am răspuns fiind puțin agitat: „N-o vedeți?”. Ei și-au dat seama de îndată, au plecat fără nici un cuvânt și nu au venit nici o zi la lucru, temându-se de urmări, iar ședința de comitet nu s-a mai ținut până după ce s-a descoperit faptul că nu aveam nici o autorizație. Am apreciat totuși și la ei faptul că deși își dăduse seama de situație, au tăcut din gură. Am înțeles și din aceasta că mâna cea bună a Dumnezeuului nostru era cu noi. Împreună cu fratele Oroszegy și cu alți frați am trasat fundația căutând să folosim tot spațiul pe care ni-l oferea terenul cumpărat, așa că de la cota din spate a bisericii vechi am extins cadrul clădirii pe lățime cu aproape doi metri de fiecare parte, în așa fel ca în cele două părți extinse să se poată monta câte o ușă de intrare în simetrie cu intrarea principală din față a vechii clădiri. Apoi în spate am trasat extinderea construcției pe lungime de încă 18 metri, astfel că noua construcție urma să fie de circa 12/18 metri, în spate rămânând doar încă puțin teren și groapa în care era depozitat varul pentru construcție. Lungimea totală a întregii construcții împreună cu cei opt metri existenți, urma să fie de 26 de metri. După trasarea fundației meșterul ne-a spus să începem săpăturile șanțurilor pentru fundație, la adâncimea de 1,70 metri, care apoi vor fi îndată umplute cu piatră și beton. Urma ca meșterul să mai treacă pe

acolo din când în când pentru a da unele îndrumări, însă să nu fie prins asupra faptului. Iar în grupul intim al fraților cu care lucram s-a hotărât ca și eu ca păstor al bisericii să simulez că sunt plecat în concediu; astfel am încercat ca pe timp de zi să fiu cât mai puțin în preajmă pentru a nu fi surprins în flagrant. Dar cum aș mai fi putut să stau prea departe în asemenea împrejurări? Frații s-au apucat să sape cu râvnă și în tăcere așa cum le cerusem. Meșterul a calculat că săpatul va dura circa o săptămână, gândindu-se că după o zi, două va trece din nou pe acolo și vom începe turnarea fundației concomitent cu înaintarea săpăturilor, însă, pe miercur dimineța când meșterul a revenit șanțul era săpat în întregime de jur împrejur la adâncimea de 1,70 metri. Pe partea interioară era tot materialul de construcție în grămezi mari și grele, iar în exteriorul șanțului se ridica pământul rezultat din săpare, pe alocuri la înălțimea unui om. Când a văzut meșterul lucrul acesta s-a înspăimântat și a băgat groaza și în mine. Mi-a spus că toată lucrarea era în mare pericol și că ar fi trebuit ca pe măsură ce se săpau câțiva metri de șanț, acesta să fie umplut cu piatră și beton pentru a preveni surparea. Fiind toamnă târziu, o simplă ploaie ar fi cauzat surparea șanțurilor și atunci lucrarea nu ar mai fi putut continua decât în primăvară, cu mari eforturi. Această veste m-a îngrijorat profund. Din momentul acela nu am mai putut dormi nici zi nici noapte. În momentul în care așteptam aveam coșmaruri cu șanțurile prăbușite. Eram mai îngrijorat și din pricina faptului că la ora aceea nu mai dispuneam nici de cimentul necesar umplerii șanțurilor cu beton. Noi cumpărasem cimentul necesar întregii lucrări încă din luna iunie, însă spre sfârșitul lunii august, fiindcă nu știam când vom putea începe lucrarea am fost nevoiți să-l vindem pentru că altfel s-ar fi alterat. Faptul acesta a condus la această stare de criză, însă Dumnezeu a intervenit și în cazul acesta într-un mod minunat.

Ziua următoare am închiriat un camion mare, cu remorcă, și împreună cu șoferul am pornit în zorii zilei spre Turda, la fabrica de ciment. Nu aveam nici o repartiție așa cum ar fi trebuit ci doar chitanța de plătire a unei mari cantități de ciment. Când am ajuns acolo pe la ora 8, am constatat că sute de mașini așteptau cu repartiții să le vină rândul la încărcarea cimentului respectiv. Toată lumea era disperată în dorința de a profita de cele încă câteva zile frumoase de noiembrie pentru a putea termina diferitele lucrări de construcție. Problema obținerii cimentului necesar mai ales pentru proiecte particulare, era deosebit de serioasă, întrucât statul era implicat pretutindeni în țară în marile șantiere pentru construirea blocurilor de locuințe. Văzând această situație și acel

șir lung de mașini, nu încetam să mă rog Lui Dumnezeu pentru rezolvarea problemei, însă mărturisesc că mi s-au muiat picioarele și mi-au slăbit puterile având în vedere că închiriasem deja mașină, care era foarte costisitoare și nu știam dacă voi putea obține ciment în ziua aceea. Dumnezeu însă, era la lucru. În momentul acela mi-am pus în gând să merg până în față și să întreb ce se întâmplă cu mașinile ce formau coada aceea de kilometri și care nu înaintau deloc. L-am rugat pe șofer să înainteze pe alături, în același timp gândindu-mă că acea coadă creștea continuu. Unii care așteptau de mult au început să vociforeze în surdină, dar noi înaintam așa cum nici astăzi nu pot să-mi explic, iar pe măsură ce înaintam cu îndrăzneală spre capul coloanei, vociferările au amuțit, întrucât credeau că este vorba de o comandă din partea partidului. Chiar în momentul când am ajuns lângă prima mașină, care aștepta de ore în șir ca să încarce cimentul, s-a pornit banda care aducea sacii cu ciment cald din secție pentru a fi încărcat în mașini. Eu cu hârtiile pentru obținerea cimentului în mână, stăteam în fața unui bărbat solid care coordona încărcarea cimentului. El a întins mâna și mi-a luat chitanțele. Văzând că este vorba de o chitanță mare și pentru că banda era cu primii saci aproape la punctul de descărcare, a strigat nervos către șofer: „Trage repede mai aproape!”. În cea mai mare viteză tot cimentul comandat a fost încărcat în mașină. Toți au interpretat că eram unii dintre cei ce reprezentau o comandă specială prioritară (și așa era: reprezentam Biserica Lui Hristos). Nimeni nu a scos nici o vorbă de împotrivire. În scurt timp, atât camionul cât și remorca erau pline cu saci de ciment și parcă zburam spre Cluj. Încă nu se făcuse amiază până când cimentul încă fierbinte începuse să fie vărsat în betonieră, și betonul turnat în șanțurile pentru fundație. În mai puțin de două zile șanțurile s-au umplut. Dumnezeu nu îngăduise să pice nici măcar o singură picătură de ploaie, dimpotrivă erau zile senine, secetoase de toamnă târzie. De acum eram liniștit, coșmarul se terminase și se lucra intens la pregătirea cofrajelor pentru partea de sus a fundației. A fost o adevărată minune a Lui Dumnezeu și lucrul acesta ne-a încurajat pentru a merge mai departe.

În continuare lucrarea s-a desfășurat într-un mod extraordinar. În medie circa 50 de oameni veneau la lucru în fiecare zi. Mulți dintre frați veneau direct de la serviciu și lucrau acolo până noaptea târziu, iar alții plecau direct la serviciu în schimbul doi, după ce din zori până la amiază truseră din greu la construirea bisericii. Trebuie remarcat și felul minunat în care surorile din biserică și-au adus contribuția. În deplină liniște și sub directa călăuzire a Duhului Sfânt, ele au organizat o

minunată cantină de șantier. Și așa cum numai ele știau, hrăneau pe săturate cu mâncare caldă și bună, zilnic, pe toți cei ce veneau la lucru sau plecau spre servicii. Nimeni nu a fost plătit pentru activitatea depusă. Totul s-a făcut din dragoste și cu multă hărnicie, pentru Dumnezeu și pentru marea Sa lucrare. Când lucrurile decurgeau fără probleme, eu mai încercam să simulez faptul că eram în concediu, așa că încercam ca ziua să nu-mi fac apariția pe acolo. În unele dimineți chiar plecam din oraș cu avionul, însă acolo unde eram în timpul zilei stăteam tot timpul la telefon, iar cineva mă ținea la curent cu tot ce se întâmpla pe șantier și dacă nu cumva își făcuse apariția vreun inspector sau vreun musafir nedorit. Seara reveneam de oriunde aș fi fost și în timpul nopții împreună cu cei din grupul intim și cu meșterul, pregăteam toate cele necesare pentru ziua următoare. Veneau la lucru, oameni de diferite meserii: zidari, dulgheri, fierari betoniști, muncitori necalificați. Lucrarea se desfășura în deplină ordine și cea mai mare liniște așa cum am atras atenția fraților, să facă. Totul se petrecea ca într-un stup în care fiecare, total dezinteresat pentru sine, însă total dedicat lucrării știa ce avea de făcut. În aer plana prezența Duhului Sfânt și sunt convins că îngerii Domnului tăbărau asupra locului acela și protejau lucrarea Domnului.

Pe măsură ce zidul se înălța alți meșteri lucrau la pregătirea geamurilor iar în urma zidarilor care clădeau zidul, veneau alții care tencuiau imediat zidul și îl drișcuiau și în sfârșit alții care îl stropeau, așa că pe măsură ce schela se înălța zidul de jos rămânea ca și zidul vechi al clădirii. O diferență însă vizibilă a început să apară de îndată ce s-au montat geamurile, care la clădirea nouă erau mult mai mari datorită dimensiunilor clădirii și acestea începeau să se vadă de pe străzile laterale.

Pe de altă parte, aveam mare grijă de desfășurarea serviciilor în biserică în timpul săptămânii. Totul trebuia să decurgă ca și când nu s-ar întâmpla nimic, doar că rugăciuni fierbinți și mulțumiri se înălțau către ceruri pentru lucrarea de construcție. Aveam grijă ca în biserică să nu se întâmple nimic ce ar fi putut atrage atenția, iar în exterior aveam grijă să nu mă întâlnesc cu nimeni dintre oficialități, precum nici cu frați de la comunitate sau uniune, pentru a evita orice discuție despre construcție. Știam că pretutindeni se discuta problema acestei construcții de biserică, dar nimeni nu știa în ce condiții se desfășura lucrarea. Pe când zidurile bisericii erau pe la jumătate, am aflat că și frații din Biserica Baptistă de la Dej au început o lucrare de extindere a Casei lor de rugăciune. Era o

casă veche, pe care reparând-o, au extins-o cu patru metri în lungime. Am înțeles că și acolo se lucra cu mult entuziasm. Dumnezeu pregătea și prețul pentru păstrarea construcției pe care o făceam noi la Cluj.

Niciodată nu voi ști precis numărul total și numele precise ale acelor frați și surori care au participat la lucrare. Atât din biserica noastră cât și din alte biserici, români și maghiari, au venit cu mult devotament și cu mare entuziasm și s-au așezat pe altarul lucrării Împărăției Lui Dumnezeu. Însă, îmi stăruie și acum în minte faptul că lucrau cu toții de zor în deplină liniște și pace. Cred că Dumnezeu priveghea cu drag asupra întregii lucrări. Protecția divină s-a văzut și în faptul că trecuse trei săptămâni din luna noiembrie în care, în mod cu totul neobișnuit, nu picurase un strop de ploaie. Toate zilele au fost senine și destul de călduroase așa încât la amiază, oamenii lucrau în cămașă. Întreaga lucrare de punere a temeliei și de înălțare a zidurilor cu montarea geamurilor, a durat doar trei săptămâni. Era sâmbătă spre seară, în jurul datei de 23 noiembrie, pe când în biserica veche ne pregăteam să începem serviciul de închinare de sâmbătă seara așa cum se făcea pe vremea aceea. În spate se lucra intens la turnarea centrurii de beton de deasupra zidurilor. De acum, de pe cele două străzi laterale terenului bisericii, zidurile noii construcții se profilau deasupra celorlalte case, bine făcute, cu ferestre mari, rotunde și impunătoare între casele din jur. În acea sâmbătă seara, cineva ne-a adus vestea tristă că cei de la Dej fuseseră descoperiți și întrucât lucrau fără autorizație, s-a procedat la demolarea cu sălbăticie nu numai a celor patru metri de construcție cu care ei extinseseră casa de rugăciune ci întreaga clădire. Un fior rece mi-a trecut prin tot corpul. Lucrarea noastră era de zeci de ori mai mare și era în Cluj, oraș de reședință județeană. Cu toate acestea, bucuria împlinirii întregului proces de zidire în numai trei săptămâni incluzând tencuiala și stropirea zidurilor exterioare, era mai puternică decât umbra cauzată de vestea tristă venită de la Dej. De altfel, ceea ce s-a întâmplat la Dej, a constituit prin providența divină, unul din mijloacele de apărare a lucrării de la Cluj.

În continuare, se lucra intens în altă parte la pregătirea acoperișului. Materialul lemnos „donat” de către frații la care era depozitat, fiind de-acum uscat și numai bun de folosit. Această lucrare a mai durat încă circa 18 zile. Dumnezeu, în bunătatea Lui, a păstrat încă vreme bună și senină (nu mai cunoscusem nici o altă toamnă așa de frumoasă și îndelungată). Între timp achiziționasem după aceeași metodă și țiglele și cupele necesare pentru acoperiș. Era de acum spre mijlocul

lunii decembrie când am ridicat cele două rânduri de grinzi care formau în interior bolta iar în exterior acoperișul, când s-a evidențiat surpriza la care nu mă gândisem. Datorită extinderii pe lățime cu câte aproape doi metri de fiecare parte, acoperișul se ridica mai sus decât biserica veche cu circa patru metri. Dacă până atunci lucrarea era oarecum camuflată, cel puțin din față, în spatele vechii clădiri, de acum nimic nu mai putea fi ascuns. Partea nou construită de circa 18/12 metri se înălța ca o citadelă în fața bisericii vechi de 8/8 care apărea acum ca o intrare pentru cea nouă. Ne așteptam din zi în zi să fim descoperiți că lucrăm fără nici o autorizație.

Îmi stăruia în minte ca un coșmar urât felul sălbatic în care fusese demolată biserica de la Dej, datorită unei extinderi de circa 4/6 metri. În același timp, mi-aduceam aminte și de scandalul care s-a creat în toată Europa prin postul de radio „Europa Liberă”, deoarece faptul a fost comunicat în străinătate iar autoritățile nu știau cum să justifice demolarea.

În aceste împrejurări ne grăbeam să punem acoperișul căci iarna bătea la ușă; vremea începea să se strice. Astfel, pe la mijlocul lunii decembrie, după ce toată lemnăria a fost ridicată, pe când băteam sus leăturile, am constatat că ne-ar mai fi fost necesare vreo trei grinzi. Era foarte greu de găsit material lemnos de construcții, uscat, la acea vreme. Atunci, împreună cu un alt frate, am împrumutat căruța și caii de la un vecin cărauș, el însă nu putea veni cu noi, și ne-am dus în faptul seriei spre Someșeni (un cartier al Clujului, fost comună, cu case particulare), să căutăm din casă în casă să găsim și să cumpărăm cele trei grinzi necesare pentru a putea termina construcția. Înspre miezul nopții am reușit ca de la două familii de gospodari să găsim și să cumpărăm cele trei grinzi pe care le-am pus pe căruță și ne-am întors spre Someșeni, pe drumul ce ocolea cartierul Iris, prin spate, pentru a nu ne întâlni cu agenți de miliție. Aproape de ora două noaptea pe când treceam spre cartierul nostru, datorită faptului că afară înghețase, unul dintre cai a alunecat și a căzut jos. Nici eu nici fratele care era cu mine nu ne pricepea deloc la cai. Oricât am încercat să îl determinăm să se ridice, calul dădea numai din picioare și nu se ridica. M-am temut că va muri calul și era foarte necăjit pentru faptul că luasem caii fără stăpânul lor. Un cal era deosebit de scump pe vremea aceea. Noi ne învăteam în jurul calului căzut, ne necăjeam și ne rugam Lui Dumnezeu. Deodată, ca din întâmplare, la acea oră târzie, a trecut pe acolo un om. El văzând situația în care ne găsim, a venit repede, a prins într-un anumit fel calul de

rădăcina cozii și îndată acesta s-a ridicat în picioare și am pornit mai departe fără nici o problemă. Dumnezeu ne-a scos în mod minunat și din această întâmplare.

A doua zi a fost completată dulgheria și apoi am pus țiglele pe acoperiș. După încă o zi, spre seară, poate prin 16 sau 17 decembrie, pe când puneam pe acoperiș ultimele țigle și fixam ultimele cupe, a început să fulguiască. Venea prima zăpadă. Sosise iarna, însă biserica noastră era deja acoperită. În față, partea care se ridica deasupra vechii clădiri a fost acoperită cu scânduri, varul care mai rămăsese a fost scos tot din groapa din spate, adus în interiorul clădirii, peste care s-a pus tot nisipul care mai era afară. În cele două uși de pe laterală, au fost puse legături de tulei de porumb peste care au fost apoi bătute câte două scânduri încrucișate pentru a împiedica intrarea cuiva înăuntru. Șantierul a fost închis pentru timpul de iarnă, iar noi, pe deoparte împăcați și bucuroși pentru lucrarea făcută, ne pregăteam să sărbătorim Crăciunul și Anul Nou. Pe de altă parte, începusem să trăiesc coșmarul a ceea ce urma să se întâmple când construcția va fi descoperită. În țară se răspândise zvonul construirii unei asemenea biserici însă nimeni nu știa în ce condiții s-a realizat. Eu căutam să mă păstrez încă la distanță și să evit orice întâlnire cu frați colegi păstori sau cu cei din conducerea comunității și uniunii pentru a nu fi pus în situația de a da lămuriri despre ceea ce făcusem. Cei care își dădeau seama de situație, se minunau și tăceau, dar în același timp se și îngrozeau de ceea ce ar fi putut să se întâmple.

În ziua de 24 decembrie, în ajunul Crăciunului, dupăamiază, m-am pomenit cu vizita fratelui Ieremia Găvăjină, unul dintre vicepreședinții Uniunii. A venit la mine la fratele Găvrilă Moșușan, unde locuiam și m-a întrebat: „Ce-ai făcut?” Eu i-am răspuns: „Am construit biserica!” L-am invitat să vină să vadă pentru că eram în apropiere. Mi-a spus numai că dorește să o privească de departe. Am înțeles atunci că nu venise cu gânduri rele ci să se documenteze doar.

Am mers împreună și am înconjurat zona pe străzile alăturate, de pe care se putea vedea clădirea de jur împrejur. Am urcat pe strada Codru Drăgușan de pe care se vedea foarte bine clădirea pe o parte și ne-am coborât pe strada Iasomei și am văzut-o pe strada cealaltă. Biserica noastră se înălța ca o cetate deasupra tuturor caselor din jur și deasupra bisericii vechi. Un strat gros de zăpadă acoperea cu albul neprihănirii întreaga operă care constituia o adevărată minune de la Dumnezeu. Fratele Găvăjină a plecat, a refuzat să rămână cu noi de sărbători, pentru

a nu trebui să spună că știa ce se făcuse. A plecat, desigur, gândindu-se la urmările dezastruoase care ne amenințau.

Sărbătorile frumoase ale Crăciunului și Anului Nou au oferit bisericii deosebite bucurii, însă eu și cei câțiva care știam situația reală, așteptam din zi în zi să se producă inevitabilul.

Descoperirea lucrării, hotărârea și înștiințarea deciziei de demolare.

Zilele de iarnă, frumoase, cu zăpezi mari se scurgeau una după alta iar în biserică serviciile obișnuite se desfășurau în pace și liniște. De la începutul lucrării de construcție nu mai avusese nici o ședință de comitet. Totul decurgea de la sine și evitam orice încercare de clarificare a situației. Tot poporul știa că șantierul era închis pentru iarnă și că lucrările vor continua în primăvară. Simțeam în sufletul meu că trăiam clipele de liniște dinaintea furtunei, și inevitabilul s-a petrecut. Construcția a fost descoperită; ce-i drept, nu atunci când au vrut ci atunci când voia Dumnezeu care veghea asupra întregii lucrări și asupra noastră cu multă dragoste în providența Sa divină.

Într-o zi, spre mijlocul lunii ianuarie 1971, când m-am întors de la un serviciu de înmormântare ținut undeva la țară, când am intrat în camera în care locuiam am găsit pe patul meu mai multe hârtii aruncate în dezordine și un plic venit din partea primăriei județene. Între hârtii am găsit un proces verbal de constatare, câteva chitanțe care dovedeau plătirea unor amenzi, precum și decizia de demolare. Pentru un moment mi-au pierit puterile. Simțeam însă, întărire din partea Domnului. Am luat carnetul meu de păstor, l-am alături de celelalte hârtii și m-am plecat pe genunchi la marginea patului. Am mulțumit lui Dumnezeu pentru acel an și ceva de slujire. Eram conștient de ilegalitățile ce le săvârșisem și eram convins că mi se va retrace carnetul de păstor și voi fi destituit, deaceia i-am înapoiat Domnului carnetul în rugăciune, și i-am încredințat Lui tot ce urma să se întâmple. Apoi am ieșit să întâlnesc pe frați pentru a afla cele petrecute. În cele vreo două sau trei zile pe când eu lipseam de acasă biserica fusese vizitată de inspectorii responsabili cu construcțiile urbane la primăria județeană. Aceștia au tras la răspundere pe frați pentru cele întâmplate. Au întrebat cine este pastorul, ei au comunicat numele meu și au spus că eram plecat la înmormântare. Întrebați cine a condus lucrările, diaconul bisericii, Iosif Codreanu, și-a asumat de îndată responsabilitatea și a afirmat că el condusese lucrările. Întrebați apoi cine a executat lucrările, fratele Moșuțan Gavril, membru

în comitet, cel în casa căruia eu locuiam și care era dulgher și constructor de meserie a declarat că el.

Reprezentanții autorităților au aplicat de îndată prima măsură prevăzută de lege privind abaterile de la normele legale în domeniul construcțiilor și au amendat cu câte trei mii de lei pe pastorul bisericii, pe diaconul care declarase că a condus lucrările și pe fratele din comitet care declarase că a executat lucrările. În total nouă mii de lei, ceea ce era o amendă substanțială în acele vremuri. Frații, ca unii care știau că dacă plătesc imediat amenda se reducea la jumătate au și plătit imediat sumă de 4500 lei.

În același timp, Direcția de construcții a Consiliului Județean ne-a trimis și decizia de demolare ceea ce constituia măsura maximă într-o asemenea situație. În decizia de demolare erau menționate vreo șapte motive justificative. Astfel ei afirmau:

- întrucât construcția este executată fără plan și fără forme legale;
- întrucât fusese executată fără autorizație;
- întrucât este plasată într-o zonă supusă demolării;
- întrucât este executată de oameni necalificați, incompetenți;
- întrucât n-au fost respectate regulile de protecție a muncii;
- întrucât clădirea astfel construită constituie un pericol pentru poporul care s-a aduna în ea;

Se decide demolarea, într-un termen stabilit, sub sancțiunea că în caz contrar va fi demolată forțat pe cheltuiala bisericii.

Am fost cu toții cutremurați. Îndată vestea s-a răspândit cu repeziune în tot orașul și în toată țara. Nu mai era nimic de ascuns. Prima sâmbătă seara, fratele păstor Hușanu Mihai, de la biserica nr. 1 Mănăștur a anunțat biserica dânsului de la amvon, în stilul său dramatic despre tragedia ce urma să se petreacă la Iris și a chemat biserica să se roage pentru mine, ca unul care experimentase tragedia destituirii cu ceva ani în urmă. Duminică dimineața, doi dintre frații bătrâni din biserica din Mănăștur, fratele Toader și fratele Bocaniciu. Au venit la biserica din Iris să ne compătimească și să ne mângâie. Domnul lucrase într-un mod aparte, că exact atunci avusesem un serviciu de bucurie. La terminarea serviciului musafirii mi-au spus: „Noi am venit să vă îmbărbătam pentru că la noi aseară a tras clopotul, însă am fost noi îmbărbătați aici.” Simțeam că Domnul este la lucru, și printre norii negrii ai amenințărilor penetrau razele sublime ale luminii feței Lui Dumnezeu și a îndurării Sale părintești. Am convocat atunci, pentru prima dată comitetul bisericii împreună cu cei câțiva care știau totul

despre construcție, și pentru prima dată am spus tuturor tot adevărul. Le-am spus cu groază și cutremur în inimă că lucrasem fără nici un act sau autorizație de construcție. Mai mult, le-am comunicat că nici nu cerusem vreodată aprobare pentru că nici n-am fi primit; dimpotrivă, o asemenea solicitare ar fi pus în gardă autoritățile și lucrarea nu s-ar fi putut nicidecum executa. A fost un moment dificil de tăcere, după care, mărturisesc sincer că s-a petrecut ceva la ce nici nu mă așteptam. După ce le-am citit decizia de demolare, în loc să aud reproșuri la care mă așteptam, toți frații au declarat unanim că biserica va fi demolată numai peste trupurile noastre, înmormântându-ne sub dărâmături. Deși eram încă sub șocul stresului pentru anunțarea hotărârii de demolare, am început dintrodată să plutesc, împreună cu frații mei, pe undele speranței și încrederii în biruința Domnului. Devotamentul, curajul și disponibilitatea până la jertfă a fraților au avut darul de a mă ridica din descurajare și de a-mi fixa atenția spre ținta care începea deja să ni se profileze la orizont; aceea ca lucrarea să fie salvată și terminată, că era o lucrare făcută doar prin minunea lui Dumnezeu, fusese construită pentru El și pentru slava Numelui Său.

Acceptarea construcției și autorizarea terminării lucrării

Atitudinea deosebită și jertfitoare a fraților colaboratori și a comitetului bisericii mi-au umplut inima de bucurie și au alimentat curajul meu de a merge mai departe. Astfel că am început demersurile pentru salvarea construcției. Biserica a început să se roage și să postească. Au fost frați păstori care au venit să vadă ce făcusem, ce de exemplu fratele Hușanu, și când a văzut s-a minunat și s-a rugat în noua clădire pentru a fi salvată. Am început să facem demersuri pentru justificarea necesității construcției. La biserica din Mănăștur era printre frații lucrători și avocatul Paul Bărbăței, la care am apelat să ne ajute în formularea intervențiilor și dânsul a făcut-o cu bucurie. Îmi dădeam tot mai bine seama că Dumnezeu lucra pe căi multiple. Din surse colaterale am aflat că la județ situația cu construcția din Iris a cauzat o mare indignare și o mare confuzie. Indignare pentru că nu-și puteau explica cum a fost posibil ca tocmai în capitala de județ să se facă o asemenea lucrare fără aprobări și fără autorizație. Ar fi dorit cu tot dinadinsul să aplice o pedesă exemplară, însă, din cauză tevaturii făcută prin postul de radio „Europa Liberă” în legătură cu demolarea bisericii din Dej, le era teamă ca nu cumva să se dezlănțuie acum o și mai furtunoasă năvală de critici adusă la adresă țării cu privire la drepturile religioase. Am înțeles mai

târziu că Dumnezeu a îngăduit să fie sacrificată lucrarea mai mică de la Dej, pentru a fi ocrotită lucrarea mult mai mare, de la Cluj. Apoi, în bunătatea Lui fără de margini a reconpensat și biserica din Dej prin faptul că li s-a aprobat construirea unui alt frumos locaș de rugăciune, mult mai mare decât acela pe care-l extinsese ei.

Cu ajutorul fratelui Bărbătei am compus și trimis la primăria județului, o contestație împotriva deciziei de demolare. În această contestație, în mod voalat recunoșteam că se produsese unele abateri de la normele de executare a construcțiilor, însă, făceam un mare caz de cauzele care au determinat biserica la acest gest disperat. Am arătat cum ascultătorii erau determinați să stea ore în șir, ciorchine, la geamuri și ușă, în condiții de extremă aglomerare pe timp de vară sau iarnă, vreme bună sau ploi, în condiții inumane la ascultarea serviciului divin. Erau astfel privați de dreptul lor la libertatea religioasă prevăzută de constituție. Am exprimat și îngrijorarea față de faptul că asemenea situații dacă ar fi fost cunoscute în exterior ar fi adus grave atingeri față de onoarea țării.

Am încercat să ne prevalăm și de faptul că atunci când inițial s-a construit vechea biserică cu circa 15-18 ani în urmă a fost dată aprobare pentru a construi pe o lungime de 12 metri, însă întrucât atunci erau numai circa 35 de membrii, biserica a fost construită numai pe o lungime de opt metri, deși avea autorizație pentru 12. Iar acum, presați de nevoie, biserica a hotărât să procedeze la extinderea locașului de rugăciune. Ceream în concluzie să se renunțe la măsura extremă de demolare a noii construcții și să se aprobe terminarea lucrării.

Am fost apoi determinat să urc calvarul acuzațiilor încălcării legilor, în timp ce biserica nu înceta să se roage și să postească, iar eu încercam să fac tot ce puteam pentru a evita tragicul eveniment al demolării. Prima confruntare am avut-o cu inspectorul județean al Departamentului Cultelor. Inspectorul șef la nivel de județ al acestui departament, se numea Horia-Țepeș Hoinărescu. Era un om rău și sever, fost ofițer de securitate și profesor de ateism la universitate. Personalitatea lui corespundea perfect cu numele ce-l purta. Orice contact pe care-l aveam cu el ca slujitori ai Evangheliei, ne umplea de groază, atât pe mine cât și pe ceilalți păstori. Când am intrat în birou pentru a-i cere sprijin în apărarea construcției, întrucât orice rezolvare la nivelul autorităților, legată de problemele bisericesti trebuia să treacă prin biroul și aprobarea sa, s-a repezit la mine ca o fiară gata să sfâșie.

Mi se părea curios faptul că nu-mi era frică. M-a numit trădător de țară și m-a amenințat cu cele mai aspre măsuri.

Am început prin a-mi cere iertare pentru unele abateri de la normele de executare a construcțiilor pe care le-am recunoscut. În același timp însă, am scos în evidență în modul cel mai dramatic, cauzele care au determinat biserica să recurgă la acest gest disperat, de a extinde puțin biserica. A zberat la mine ca o fiară spunând: „Ce puțin! Ați construit biserică la antreul pe care-l aveți.” Într-adevăr așa părea acum biserica veche față de construcția nouă. Pentru această apreciere zâmbeam în inima mea și aduceam slavă Lui Dumnezeu, stând smerit sub tunetele acuzațiilor sale. Am încercat să afirm că de fapt, în disperarea lor, credincioșii au profitat de faptul că eu eram în concediu. Atunci mi-a răspuns batjocoritor: „Da, te cred! Ai pregătit totul și le-ai spus: Lucrați acum repede, că eu sunt plecat!” La auzul acestor cuvinte nu știam dacă să mă bucur sau să mă necăjesc, întrucât nici măcar n-am plecat decât ore, de fiecare dată. A strigat din nou la mine și mi-a spus că dacă biserica a făcut asta, eu ar fi trebuit să merg să-i fac de cunoscut abaterea bisericii. Eu i-am răspuns că nu aceasta era chemarea mea, și că situația devenise atât de insuportabilă pentru biserică iar eu eram dator ca păstor să soluționez problema bisericii. Toate acestea le-am spus cu grijă și cu multă umilință, dar și cu o oarecare îndrăzneală, pentru că din discuția cu el mi-am dat seama că plana în aer atât la el cât și la biroul județean, frica de a comunica cazul la „Europa Liberă”. Pe măsură ce eu luam poziție de umilință și de recunoaștere a faptului că s-au produs greșeli, și-l asiguram că singura mea dorință și a bisericii era doar rezolvarea problemei acute a bisericii în ce privește spațiul, pentru ca biserica să se poată închina în condiții umane, simțeam cum furtuna se domolea și la orizont apăreau razele binefăcătoare ale soarelui.

M-a întrebat încă odată dacă recunoșteam că am călcat legea. I-au i-am răspuns că recunoșteam că se făcuse unele greșeli. Apoi m-a întrebat dacă eram gata să-mi recunosc greșelile oriunde ar fi nevoie, și dacă într-adevăr urmăream doar rezolvarea acestei probleme a bisericii. Am răspuns afirmativ. La plecare, s-a mai încrunțat la mine și a spus că lucrurile vor fi discutate în consiliul județean. Simțeam că cerul începea să se însenineze.

A fost nevoie să-mi fac mea culpa și față de conducerea județului. Acolo, inspectorul Hoinărescu se declarase deosebit de impresionat pentru atitudinea mea de pocăință și smerenie, și cred că și el începuse să sprijine o decizie pozitivă așa cum am aflat și din sursele

colaterale. Simțeam deacum tot mai mult că se începea o oarecare conlucrare din partea tuturor pentru acoperirea situației. Nimănu-i nu i-a trecut prin minte să verifice în detalii lucrarea. Să constate pe ce teren a fost ridicată biserica și cum a fost obținut acesta, sau dacă s-a respectat disciplina financiară. Toate acestea erau elemente deosebit de dificile și descoperite, ar fi constituit bază legală pentru aplicarea deciziei de demolare cât și pentru pedepsirea mea și a colaboratorilor mei intimi, cu închisoare. Însă nimeni nu a scos un singur cuvânt. Înțelegeam că Domnul le închisese total ochii față de cele mai critice aspecte ale întregii lucrări. Conștientizarea acestor situații era pentru mine un motiv permanent de încredere în Dumnezeu și de tot mai puternică speranță pentru salvarea bisericii.

Un alt gest de smerire care mi s-a cerut a fost acela de a sta în fața adunării generale a comunității baptiste de Cluj, care se întindea peste patru județe și să-mi recunosc vina înaintea tuturor păstorilor, a reprezentanților tuturor bisericilor, a reprezentantului Uniunii baptiste, în prezența inspectorului Departamentului Cultelor. Oricum, nimeni nu-mi promitea deschis că în felul acesta se va soluționa cu siguranță problema în mod pozitiv. Dar eu simțeam că Dumnezeu lucrează. Îmi ziceam în mintea mea că eram gata să-mi cer iertare și de la un gard, numai să nu fie demolată biserica.

Adunarea generală a comunității a avut loc în jurul datei de 10 martie 1971. Ca niciodată erau prezenți toți păstorii și toți delegații bisericilor baptiste din județul Cluj, Sălaj, Maramureș și Bistrița-Năsăud. În total peste două sute de persoane, împreună cu un delegat al Uniunii și inspectorul cultelor Hoinărescu. Parcă pluteam în gol. A fost anunțat faptul, abaterea și inculpatul și mi s-a cerut să iau cuvântul. Știam că eram în mâna Lui Dumnezeu. Am adoptat aceeași poziție de smerenie, de recunoaștere a abaterilor precum și motivele care au determinat biserica la această măsură disperată. Mi-am cerut iertare și am spus că nu voi mai face acele abateri (în gândul meu ziceam că acolo nu voi mai construi biserică), și ceream stăruitor să nu se procedeze la demolare ca să nu sufere biserica întrucât membrii bisericii din propria lor sărăcie au cheltuit și au lucrat cu mâinile lor și cu multă jertfă au realizat această lucrare, iar demolarea ei ar aduce multă hulă și asupra țării.

Interesant a fost faptul că inspectorul a fost deosebit de impresionat de atitudinea pe care eu o luasem. Din acel moment, m-am bucurat de o deosebită apreciere din partea acestui om de-a lungul anilor care au urmat.

Era pe la mijlocul lunii martie 1971. Primăvara începea să-și semnalizeze începutul timpurii și firicele de iarbă cât și buchețelele de ghiocei vesteau cu stăruință noul anotimp. Dar în sufletul meu, lucrurile erau încă înghețate și neclare. A venit și momentul confruntării cruciale. Era în jurul datei de 20 martie, când am fost chemat la comunitate. Acolo sosise de la București, vicepreședintele Uniunii Baptiste (care fusese de Crăciun să vadă construcția), care m-a anunțat că venise la Cluj cu o listă de mai multe probleme care trebuiau discutate cu inspectorul de culte, Hoinărescu. Prima problemă pe listă era destituirea păstorului Talpoș pentru abaterile săvârșite cu construirea bisericii. Mi-a explicat faptul că, comitetul uniunii era nevoit să ia această măsură disciplinară pentru că se impunea din partea Departamentului Cultelor. Am fost adânc îndurerat, mai ales pentru faptul că prin sursele mele colaterale, înțelesesem că la consiliul județean nu se putuse lua hotărârea de aplicare a deciziei de demolare. Cu toții erau convinși că o nouă furtună mediatică internațională, negativă pentru România, cu privire la libertățile religioase, ar fi stricat total imaginea țării și ar fi confirmat rumoare despre prigonirile religioase din România. Astfel, se discuta tot mai mult idea unui compromis prin aprobarea construcției.

Totodată se știa că o destituire de păstor, odată operată, cu foarte mare greutate mai putea fi revocată, iar biserica rămasă fără păstor era adesea ori ținta multor atacuri din multe direcții. De aceea i-am spus vicepreședintelui Uniunii: „Frate, eu sunt convins că vom primi aprobarea de menținere a construcție și autorizație de terminare a lucrărilor.” L-am rugat să nu ducă în fața inspectorului Hoinărescu decizia de destituire din partea Uniunii. La început s-a arătat cam nehotărât, însă după mai multe negocieri și văzând curajul și stăruința mea s-a lăsat convins (cred că Dumnezeu l-a convins.) Astfel că am căzut de acord împreună că deși problema cu biserica din Iris și cu păstorul Talpoș era prima pe ordinea de zi, totuși să începă cu celelalte, să le discute cu inspectorul, și numai dacă el va solicita discutarea problemei mele atunci să fie discutată. Numai puterea și îndurarea celui Preaînalt a putut să-l determine pe Ieremia Găvăjină să accepte lucrul acesta, căci de felul lui era un om dârz și nu era ușor de înduplecat.

L-am așteptat la Comunitate mai multe ore, și când s-a întors, nu-i venea nici lui să creadă, discutase cu inspectorul toate celelalte probleme, așa cum l-am rugat, iar problema cu situația construcției de la Iris și problema cu destituirea mea, nici măcar nu fusese pomenite. Am dat slavă Lui Dumnezeu, biruința Domnului era sigură.

Nu au trecut decât vreo două zile și a venit confirmarea. În anul acela, am experimentat cea mai frumoasă zi de Buna Vestire, în 25 martie 1971. Tocmai în această zi am primit de la Consiliul Județean Cluj, înștiințarea cu privire la decizia de menținere a construcției bisericii și anularea deciziei de demolare, precum și autorizarea terminării lucrării. A fost poate prima ocazie, după multe zile triste când am izbucnit în răs, în timp ce citeam motivațiile hotărârii după cum urmează:

-întrucât construcția este bine plasată;

-întrucât a fost executată corespunzător;

-întrucât au fost respectate toate regulile de protecție a muncii etc.

Se decide menținerea lucrării și se autorizează terminarea construcției. Amenziile care au fost considerate pedeapsă pentru executarea lucrării fără autorizație, și se specifica că acestea se mențin, întrucât noi cerusem și restituirea amenzilor. Simțeam că nu mai aveam suficiente cuvinte să mulțumesc Lui Dumnezeu. Umblam pe stradă vorbind de unul singur, iar bucuria a izbucnit în toți frații și surorile când au aflat de cele întâmplate.

Completarea construcției și efectele binecuvântate în lucrarea Domnului

După toate cele întâmplate, consideram că urmează partea cea plăcută. Dintr-un anumit punct de vedere așa a și fost. Însă lucrarea nu era terminată, șiragul minunilor nu se sfârșise, după cum nici diavolul nu renunțase la intenția sa de a pune în continuare piedici lucrării. Curând am asistat la acțiunea răzbunării acestuia pentru pierderea partidei.

De îndată ne-am apucat de lucru, odată cu venirea primăverii. Dumnezeu ne-a făcut potrivit cu mărturia ce o depusesem la începutul iernii, când am declarat că șantierul se închide pentru iarnă, și lucrările vor continua la primăvară. Aceasta a fost pe când noi nici nu ne imaginaseam evenimentele care urmau să se petreacă în zilele acelei ierni și nici felul în care Dumnezeu nostru cel bun urma să onoreze credința noastră. Mi-am dat seama că în timpul anchetelor nimeni dintre cei care au venit de la primăria județului sau de la diferitele inspectorate care au măsurat clădirea în lung și în lat și au privit-o în înaltul ei impunător, nu au cerut să intre în interior, așa că nu știau cum stau lucrurile privitor la stadiul clădirii. Deaceia primul lucru pe care l-am făcut încă de la începutul lunii aprilie 1971 a fost că imediat ne-am apucat să turnăm două balcoane pe cele două părți laterale de-a lungul noii construcții.

Prin această operație mai câștigam încă câte 100 de locuri pe fiecare balcon, lung de 12 metri. Pentru că ultimii șase metri urmau să fie rezervați baptistierului, biroului și anexei pentru încălzire. Balcoanele au fost turnate mai degrabă și în același mod mai tainic, întrucât tot materialul era deja înăuntru. Abia după aceea am declarat în mod deschis reînceperea lucrărilor. Pentru a se răzbuna, diavolul a schimbat strategia, atentând la viața maistrului Oreszegy, care cu multă bucurie a continuat să conducă lucrările. Cu aceasta, diavolul îmi puna și mie în pericol libertatea.

Aflasem că la Bistrița o instituție oferea spre vânzare mai multe rânduri de scaune pliante de lemn care am considerat că vor fi bune pentru corul bisericii. Oferta era deosebit de favorabilă. Am angajat în grabă o mașină mare, un tir, cu prelată și într-o zi ploioasă de mijloc de aprilie, am plecat la Bistrița pentru a cumpăra și aduce scaunele. Dimineța, în ziua când urma să plec la Bistrița m-am trezit oarecum tulburat. Visasem că stăteam în spatele unei mașini mari și o persoană înaltă și slabă mi-a adus o veste deosebit de tristă. Nu am dat prea mare importanță visului și am plecat. Ajuns la Bistrița împreună cu șoferul, a venit peste mine un duh de reproș privitor la faptul că ar fi trebuit să îl iau cu mine și pe meșterul Oroszegy pentru a-și da cu părerea privitor la cumpărarea scaunelor. Cu greu m-am putut hotărî să cumpăr scaunele, le-am încărcat în tir și am pornit spre Cluj. Am ajuns spre seară, ploaia se oprise și pe când eram în spatele mașinii ajutând la descărcarea scaunelor, fratele Chira Cornel, o persoană înaltă și slabă, a venit și m-a întrebat: „Ați fost la spital?” L-am întrebat: „La ce spital, eu acum am sosit de la Bistrița.” El mi-a zis emoționat: „Nu știți ce s-a întâmplat cu fratele Oroszegy?”. Îndată visul mi-a revenit în minte și atunci mi-am dat seama de ce toată ziua îmi reproșasem că nu îl luasem cu mine pe fratele Oroszegy. Ce se întâmplase?

După plecarea mea la Bistrița, meșterul, așa cum ne înțelesesem, s-a dus în spatele bisericii pentru a măsura groapa în care fusese varul, care era mare și adâncă, și hotărâsem ca în această groapă să facem un sistem de scurgere și deasupra ei să construim grupurile sanitare ale bisericii, deoarece în acea zonă a orașului nu era canalizare. Totul trebuia făcut la repezeală, nu numai pentru că doream să terminăm cât mai repede ci și pentru că nu aveam autorizație nici pentru această construcție.

Fiind o zi ploioasă, pe când fratele măsura groapa în care era o scândură despicată pe diagonală și stătea vârful în sus în groapă, și care

fusese acolo de-a lungul iernii, fratele alunecând a încercat să se prindă de această scândură și vârful ei i-a venit în dreptul burții; el fiind un om greu, aceasta i s-a înfipt în burtă, rupându-i fâșul, haina, pantalonii și ismenele precum și intestinele în cinci locuri. El a fost dus la spital în stare de comă. Când fratele mi-a spus puțin din cele întâmplare, m-am cutremurat, nu numai pentru că moartea fratelui ar fi fost o pierdere prea mare pentru noi în acele împrejurări, însă și din pricina faptului că numai soția fratelui era pocăită; cei doi fii ai lor erau din lume și oarecum fusese împotriva ca tatăl lor să se implice în lucrarea noastră ilegală, mai ales că fratele era diabetic în ultimul grad și pensionat de boală.

Am fugit repede la spital. Fratele fusese operat și era în comă. Am mers să vorbesc cu doctorul care îl operase de dimineață. Acesta a declarat deschis că nu era nici o speranță pentru salvarea pacientului. A precizat că fiind înaintat în vârstă (avea peste 60 de ani), și având diabet la cel mai înalt grad, operația nu se va prinde și nici nu se poate, a spus el, odată ce i-am scos dintre intestinele sfărțecate în cinci locuri, pumni de noroi, așchii și zdrențe din hainele rupte, cu care era îmbrăcat. Nu există nici o șansă a conluzionat medicul. Acestea erau cuvintele unui doctor ateist din epoca comunistă, bazate însă pe rațiuni obiective. Când am intrat în salonul de reanimare, am văzut că fratele era întins pe pat, era încă în comă, iar cei doi băieți ai fratelui stăteau tăcuți la căpătâiul patului unde zăcea tatăl lor. Ochii lor mă săgetau cu vădită indignare.

M-am întors acasă și am început să chem biserica la post și rugăciune. În scurtă vreme fratele a ieșit din comă, și în ciuda diabetului a început procesul de vindecare. Îl vizitam la spital și începusem să mă consult din nou cu dânsul. Înainte ca fratele să iasă din spital, doctorul ateist spunea cu uimire în mijlocul tuturor celorlalți bolnavi: „Omul acesta trebuia să moară însă frații lui l-au scos din groapă cu rugăciunile.” Aceasta pentru că eu spuseseam doctorului că noi ne vom ruga Lui Dumnezeu care putea să-l vindece. Și Dumnezeu în dragostea Lui, așa a și făcut. Nu și-a lăsat de rușine lucrarea Sa și în Numele Său ci a făcut de rușine pe diavolul care încercase să pângărească lucrarea minunată a Lui Dumnezeu.

De-a lungul primăverii au continuat lucrările. În timpul verii au mai fost diferite încercări din care Dumnezeu ne-a scos cu mână tare. Lucrările de finisare erau grele și migăloase. Toți frații obosiseră și cu greu mai veneau la lucru. Fiind sezonul de vară, cu greu mai găseam oameni care să facă vreo lucrare iar noi încă nu tencuisem biserica pe dinăuntru.

În ultimă instanță, Dumnezeu și-a pus amprenta pe ultima fază a lucrării, aceia de tencuiele interioare și de turnare a mozaicului prin faptul că pe când nu mai știam unde să apelez pentru a găsi un meșter bun, zidar, am apelat la fratele meu, Ghiță de la Timișoara, să-mi vină în ajutor. El era un priceput zidar și iubea mult pe Domnul. Era deosebit de harnic și priceput în lucrări de finisare. Era întotdeauna gata să se implice total în lucrarea Domnului și oriunde auzea că se construiește o biserică era gata să dea o mână de ajutor. La chemarea mea a venit repede la Cluj pentru a ajuta pentru o vreme lucrarea. Văzând însă volumul de lucrări care trebuiau terminate și urgența acestei urcări, a hotărât să lichideze serviciul la Timișoara și să rămână la Cluj până la terminarea lucrării. Stilul în care el lucra impunea necesitatea a trei patru persoane care să-i pregătească material. Săptămâni și apoi luni la rând, de-a lungul întregii veri și toată toamna a lucrat continuu. De multe ori nu se dezbrăca de hainele de lucru, săptămână întreagă. Când nu mai putea de oboseală, noaptea târziu se întindea câte o oră, două pe scândură, adormea imediat, și se scula din nou la lucru. Mânca acolo în șantier și lucra cu toată puterea. Pot să spun că în acele împrejurări, lui i s-a datorat faptul că am ajuns să terminăm lucrarea. După ce am terminat cu construcția bisericii nu s-a mai putut întoarce la Timișoara, deoarece îi desfăcuse contractul de muncă. A rămas la Cluj, s-a angajat acolo, la construcții CFR și apoi a dat admitere și a intrat la Facultatea de Arhitectură. De atunci a mai lucrat la multe biserici în țară, iar anul trecut (anul 2004) a fost strămutat în veșnicie la vârsta de 64 de ani. Sunt convins că Domnul i-a arătat marea răsplătire pentru tot ce a făcut pentru El. Era și un foarte harnic conducător de școală duminicală și propovăduitor al Evangheliei. Timpul de câțiva ani cât a mai stat la Cluj, s-a implicat din plin în lucrarea spirituală a bisericii.

În timpul lucrărilor de finisare mai erau foarte puțini care nu au fost biruiți de oboseală. Diavolul a încercat și în felul acesta cât și în alte moduri să oprească împlinirea lucrării. Însă Dumnezeu ne-a dat biruință deplină. Dumnezeu mi-a dat și mie personal harul să mă implic în mod direct în toate fazele lucrării: de la fundație până la fixarea țiglelor pe acoperiș și la finisările interioare. Căutam cu tot dinadinsul să fiu în primele rânduri și să fiu pildă pentru alții pentru că diavolul nu a încetat nici o clipă să caute împiedicarea terminării lucrărilor prin diferite metode. Pe când lustruiam cu pietre de polizor mozaicul de pe culoarele bisericii, împreună cu alți tineri din biserică întrucât nu ne-am putut

permite o mașină de lustruit mozaic, degetele îmi crăpase așa de tare, încât cu greu mai puteam să servesc cina Domnului în biserică.

Pe când se apropia toamna anului 1971 întreaga biserică era tencuită și gletuită. Am hotărât ca zugrăvirea să se facă doar după un an de zile, după ce se va usca în întregime.

Deosebit de emoționant a fost momentul când am spart zidul ce despărțea biserica veche de cea nouă. Am hotărât ca totul să se facă în deplină liniște ca nu cumva să mai stârnim atenția autorităților. Într-o luni dimineața, împreună cu câțiva frați de nădejde am procedat la dărâmarea zidului din mijloc. Aceasta s-a făcut cu un entuziasm deosebit. Lucrul acesta a fost un moment de neuitat. În timpul săptămânii fratele meu a tencuit și aranjat și trecerea dintre clădirea veche și cea nouă. Sâmbăta următoare pe când frații și surorile care nu mai fusese în timpul sătămâniei la biserică, rămâneau fiecare consternați când intrau în biserică. În loc să vadă în fața lor acel zid la numai opt metri de la intrare, ca mai înainte, în fața lor se deschidea acum o sală mare, deosebit de încăpătoare de 18 metri în lungime și mai lată cu aproape doi metri de fiecare parte, precum și mai înaltă cu circa 3-4 metri decât biserica veche și prevăzută cu o boltă, iar cele două laterale ale clădirii noi, erau flancate de două balcoane în care se puteau urca pe niște scări din anexa din spate. Apoi, pe încă șase metri lungime și doisprezece lățime se întindeau anexele bisericii, și acestea tencuite și drișcuite în întregime. În spatele bisericii, afară, erau terminate grupurile sanitare, bine amenajate, pentru bărbați și femei, prevăzute cu instalații sanitare corespunzătoare.

Minunea se înfăptuise, imposibilul s-a realizat prin actul miraculos al Lui Dumnezeu.

La scurtă vreme după terminare, am avut un serviciu solemn de dedicare, făcut în tăcere, fără nici o vâlvă, din motive bine înțelese. Întreaga biserică, am trăit emoții la superlativ, când la acel serviciu de mulțumire și recunoștință, prin mijlocul bisericii, cu bastonul în mână a pășit și fratele Oroszegy pentru a depune mărturia miracolului divin. Nu numai că nu murise, dar s-a făcut bine și a devenit mult mai sănătos ca înainte de accident. Îpreună cu dânsul am mai trăit o altă minune, aceea a construirii bisericii din comuna Cara, făcută și aceea numai cu aprobări pe jumătate. Apoi dânsul a mai lucrat și la alte proiecte de biserici. Dumnezeu i-a făcut parte să conducă și lucrările de construire a bisericii maghiare din Cluj, care trecuse prin experiența tristă a demolării. Acolo a avut parte de o altă încercare, prin faptul că s-a prăvălit de pe schelă de

la mare înălțime și cu toate acestea nu a murit și a continuat să lucreze pentru Domnul. Dumnezeu l-a chemat acasă la adânci bătrâneți, în pace, și sunt convins că răsplata este deplină.

N-aș putea închei acest relativ scurt istoric fără a relata foarte pe scurt și ultima mea experiență legată de construirea acestei biserci care în împrejurările de atunci nu putea fi construită.

În anul 1969 când am fost ales păstor în această biserică, la 1 August, aveam 27 de ani și eram încă necăsătorit. Potrivit cu lumina pe care o primisem de la Domnul știam că un lucrător cu Evanghelia trebuia să fie model și în această privință. De-a lungul anilor de Seminar și încă din momentul în care am înțeles chemarea la lucrare, dedicarea mea a fost în totalitate pentru Domnul și pentru lucrarea Evangheliei. Pentru nimic în lume nu mi-aș fi permis să fac de rușine chemarea divină, dedându-mă la proceduri lumești și la a face curte fetelor. Învățasem să fug de păcat iar căsătoria mea o purtam în rugăciune înaintea Domnului. În decembrie 1969 biserica a cerut să fiu ordinar în însă nu eram căsătorit. După regulile de atunci ale Uniunii baptiste cineva putea fi ordinar ca păstor numai dacă era căsătorit. Uniunea baptistă a aprobat ordinarea mea în mod excepțional după ce în timpul unei vizite la biserică a secretarului general, fratele Ioiachim Țunea, întreaga biserică a declarat că își asumă răspunderea pentru mine, aceasta întrucât mă cunoșteau fiindcă acolo m-am întors la Domnul, acolo am înțeles chemarea la slujirea Evangheliei și m-am implicat în lucrare în mod deosebit. De acolo am fost trimis la Seminar și acolo am fost chemat întâi în lucrare. Faptul acesta m-a încărcat cu o și mai mare responsabilitate. Dumnezeu mi-a dat harul de a mă ține la distanță de orice legătură cu fetele și de orice se părea rău. Purtam doar în rugăciune cauza căsătoriei mele în timp ce mă dedicam total lucrării, deși, într-un fel, simțeam handicapul meu în slujire datorită faptului că nu eram căsătorit. În prima parte a slujirii mele, pe când lucrarea în biserică se dezvoltă tot mai mult și era împiedicată tot mai mult de nevoia extinderii casei de rugăciune, în toamna anului 1969, copleșit profund de faptul că nu puteam desfășura lucrarea în condiții mai bune, am luat decizia înaintea Domnului că nu mă voi căsători până nu voi construi la Iris o casă de rugăciune potrivită cu cerințele lucrării. Nici acum nu-mi pot închipui cum de-am ajuns la această decizie. Știu doar că nevoia de a construi biserică reprezenta de acum pentru mine o primă prioritate. Într-adevăr, necăsătorit fiind, puteam să mă dedic trup și suflet atât lucrării spirituale a bisericii cât și acțiunii dificile de extindere a locașului de închinăciune. Eram deplin

conștient de faptul că desfășurarea unui asemenea proiect îmi va aduce mari probleme și familia mea ar fi fost pusă în mari dificultăți. Dumnezeu a fost credincios și bun. Întocmai la vremea potrivită, în providența Sa dumnezeiască a acționat într-un mod deosebit și la soluționarea acestei probleme personale.

Îmi aduc aminte că în toamna anului 1971, pe când trudeam din greu la împlinirea lucrărilor de finisare, într-o zi am fost vizitați acolo pe șantier și de către sora Lidia Suci, o fată tânără și deosebit de frumoasă, de la Sibiu. Ea era studentă la Conservatorul de muzică din Cluj. Am invitat-o să vadă lucrarea care de acum era pe terminate. Ne-am urcat împreună pe balconul din partea dreaptă și i-am arătat biserica în stadiul lucrărilor de finisare. I-am arătat și locul corului și consider că atunci s-a înfiripat în sufletul ei, la invitația mea, hotărârea de a veni în următorul an universitar (1971-1972) la noi la biserică să pregătească un frumos poem de Crăciun, cu corul bisericii noastre. Dumnezeu a lucrat într-un mod minunat și astfel că în luna noiembrie, pe când ea făcea repetiție cu corul pentru Crăciun, printr-un alt șirag de lucrări minunate și sfinte i-am propus prietenie în vederea căsătoriei și i-am cerut să fie partenerul meu în lucrarea Domnului în continuare. După ce la începutul lunii noiembrie am purtat amândoi în rugăciune această cauză, am anunțat la corul bisericii spre surprinderea tuturor, că ne-am hotărât să ne logodim. La 31 decembrie a avut loc la primăria orașului căsătoria civilă, iar duminică 2 ianuarie, în Biserica Creștină Baptistă, Cluj 3 Iris, de acum terminată, cu excepția faptului că încă nu era zugrăvită, a avut loc primul serviciu de cununie religioasă în noua biserică. Ca mire și mireasă, în mijlocul unei mari mulțimi care umplea mai mult decât la refuz întreaga biserică, am primit binecuvântarea Domnului pentru viața de căsătorie.

Am experimentat ceea ce Domnul îi spusese lui David pe când el se preocupa cu gândul de a construi o casă Domnului, Dumnezeu îi face de cunoscut că El va construi lui David o „casă”. Tot așa și cazul meu. Pe când eu mă dedicam total în lucrarea Domnului și procesul de construire, Dumnezeu a lucrat într-un mod cu totul deosebit la construirea căsniciei mele. De atunci au trecut 35 de ani. Lidia a fost și este ajutorul potrivit pentru mine, și un sprijin deosebit în lucrarea Domnului. Prin trăirea ei curată și activitatea ei sacrificatoare a adus multă cinste Domnului. Pot să mărturisesc astăzi cu bucurie, că din ceea ce am realizat prin harul Domnului, în lucrarea Împărăției Sale s-a datorat în mare măsură devotamentului, dragostei și dedicării ei pentru Dumnezeu și pentru familie.

Experiențele extraordinare legate de construirea bisericii care nu putea fi construită și care construindu-se a fost un mare miracol al lui Dumnezeu, m-a pregătit intens și pentru alte proiecte. Așa cum am mai amintit am construit din temelii locașul de închinăciune a filialei din Cara, deși aveam doar o autorizație de reparație. Experiența minunată de acolo am gustat-o tot împreună cu fratele Oroszegy, care după accident a fost mai sănătos ca înainte. Apoi, când am fost propus să fiu secretar general al Uniunii Baptiste, alături de fratele păstor Mihai Hușanu ca președinte, după ce mă întorsesem de la doctorat, am acceptat, cu scopul de a face totul pentru restaurarea clădirii B a Seminarului după cutremurul din 1977, care deși conducerile anterioare ale Uniunii și a Seminarului ceruse aprobare pentru această restaurare, timp de 11 ani nu s-a acordat. Dumnezeu mi-a dat mie harul și fratelui președinte Mihai Hușanu să obținem autorizații de reparare pentru amândouă clădirile. Clădirea B a fost aproape reconstruită în întregime iar clădirea A a fost suferit mici reparații acolo unde era necesar. În amândouă clădirile am făcut instalație de încălzire centrală și am turnat beton pe întreaga curte. Toate acestea au fost posibile și datorită faptului că fratele inginer Mărgăraș Constantin, un diacon din Cluj, s-a atașat trup și suflet nouă și timp de aproape trei ani a petrecut aici conducând lucrările de restaurare a clădirilor, fără nici un salariu. Acestea sunt însă alte istorii care la vremea potrivită vor vedea lumina tiparului. Atât obținerea autorizațiilor cât și obținerea materialelor necesare și procesul de restaurare a clădirilor la starea actuală a fost deosebit de dificil și costisitor. Numai puterea Domnului care a fost la lucru, ne-a dat harul să redăm iarăși învățământului teologic baptist aceste clădiri care ajunseseră într-o stare deplorabilă.

În sfârșit, Dumnezeu mi-a dat și harul să obțin autorizație de construcție și împreună cu frații și surorile din biserica din cartierul Giulești, strada Luduș nr.4, București, să construim un frumos locaș de închinăciune în locul casei dărăpănate pe care am găsit-o în urma dărâmării fostului locaș de închinăciune. De data aceasta, lucrarea de construcție a fost condusă cu multă râvnă și hărnicie de către fratele Vasile Tritean, un devotat credincios, adus de mine de la Turda în scopul administrării Institutului Teologic Baptist și care a devenit și prezbiter al bisericii din Giulești. El a continuat și continuă să ne fie de folos păstorilor bisericii (doctor Vasile Talpoș și Elisei Pecheanu) atât în lucrările administrative cât și în cele spirituale. De un ajutor deosebit mi-

a fost și fratele păstor Elisei Pecheanu, care s-a înjugat alături de noi, tocmai pe când se desfășura procesul de construcție.

Încredințez acest scurt istoric publicării¹ pentru a fi cunoscut de către toți cei interesați pentru că el constituie într-adevăr o minune a Lui Dumnezeu. Doresc ca să fie o mărturie autentică a felului măreț în care Dumnezeu lucrează, o vestire a dragostei, bunătății, înțelepciunii, atotputerniciei și providenței divine. Doresc de asemenea, ca acest istoric să fie un motiv de bucurie pentru toți cei ce iubesc lucrarea Lui Dumnezeu și un imbold la acțiune pentru toți cei chemați să facă ceva pentru Dumnezeu. El este minunat și făcător de minuni. Lui i se cuvine toată mulțumirea, lauda și slava.

Soli Deo Gloria!

¹ Prezentul material a fost trimis pentru a fi prezentat la întrunirea de comunicări științifice și istorice care a avut loc în luna octombrie 2005, cu ocazia jubileului de o sută de ani de la construirea locașului de închinăciune a Bisericii creștine baptiste din comuna Gârbou, județul Cluj.

Principii baptiste

Conf. univ. dr. Otniel Ioan Bunaciu

Decan, Facultatea de teologie baptistă, Universitatea din București

Cine sunt Baptiștii?

Veacul trecut a fost prada unor puternice frământări în sfera politică, socială și în cea a gândirii. Astăzi suntem marcați de efectele pe care frământările le-au avut asupra lumii noastre. Deși există un pericol în a considera o anumită perioadă istorică total deosebită de celelalte, datorită faptului că cei ce o analizează aparțin acesteia, putem afirma totuși că două războaie mondiale, apariția comunismului și dispariția acestuia, fervoarea dorinței de afirmare națională a diverselor identități naționale precum și reapariția unui pluralism al religiilor sunt argumente suficiente pentru a considera secolul trecut și cel în care am intrat ca fiind deosebite.

Printre consecințele acestor frământări produse în diferitele planuri ale existenței umane se număra și o teamă de afirmare a identității. A devenit aproape inacceptabil să discuți, în zilele noastre, de pe o anumită poziție, deoarece ori de câte ori cineva a făcut aceasta cu pasiune au apărut fie expresii ale intoleranței fie deformări nedorite ale realității. De exemplu, cei care au susținut un ideal socialist s-au trezit promovând dictaturi și dând naștere unor monstruoziități de sisteme politice de genul celui pe care l-a avut și țara noastră. Afirmarea identității etnice a dus aproape invariabil la formarea extremelor naționaliste care au fisurat prin violența lor coeziunea socială a acelor țări. Fundamentalismul religios islamic precum și experiența Europei Imperiului Creștin cu Inchiziția și cruciadele sale par a interzice omului modern, rațional și echilibrat orice afirmație cu caracter dogmatic. Însăși termenul de dogmă suferă de o înțelegere mărginită, care comunică în

mod nesatisfăcător, intoleranță. Este vorba, consider eu, de o criză de identitate care are ca simptom al său o lipsă de identitate.

Din nefericire Biserica nu a reușit să nu se lase influențată de chipul veacului și ca atare se găsește într-o criză și o căutare de identitate. Consider că trebuie și se pot face pași înainte nu prin renunțarea la identitate, ci prin afirmarea acelor aspecte care creează sentimentul de confort și continuitate în care putem să acceptăm persoana care se închină aceluiași Dumnezeu dar într-un mod specific confesiunii sale. Neafirmarea propriilor convingeri, atitudine atât de la modă astăzi, nu poate să ducă decât la o necunoaștere a propriilor rădăcini și implicit la o criză de identitate. Folosirea ambiguității în exprimare cu scopul de a împăca toate părțile nu este nici ea satisfăcătoare deoarece, ridică o seamă de întrebări cu privire la propria identitate pe care le lasă în final neadresate.

Pornind de la aceste remarci încerc să reflect asupra identității baptiste la început de mileniu la III-lea. Potrivit statisticilor Alianței Mondiale Baptiste această organizație are ca membre peste 211 de Uniuni Baptiste din 200 de țări cu un total de 32 de milioane de credincioși botezați care reprezintă o comunitate de 80 de milioane de Bapțiști². Pe lângă aceștia mai există Uniuni și Convenții Baptiste care nu sunt membre ale Alianței Mondiale Baptiste. Numărul total al bapțiștilor fiind probabil în jur de 50 milioane de membrii ce reprezintă o comunitate de peste 120 de milioane de Bapțiști.

Problema definirii unei indentități a tuturor Bapțiștilor nu este ușoară deoarece ei formează un grup divers. Principiile de bază ale bapțiștilor încep cu afirmarea Scripturii ca unic izvor al cunoașterii lui Dumnezeu și cu convingerea că fiecare credincios are dreptul și datoria să citească Scriptura pentru a găsi călăuzirea necesară pentru viața sa. Pornind de la aceste principii diferite comunități baptiste (adunări, asociații, uniuni, convenții) au formulat Mărturisiri de credință³ care exprimă modul în care au înțeles să îl urmeze pe Dumnezeu prin învățătura Scripturii, ca ucenici ai lui Hristos și cu ajutorul călăuzirii Duhului Sfânt. Astfel comunitățile de credincioși bapțiști reprezintă în

² Informații obținute de pe pagina web a Alianței Mondiale Baptiste (Baptist World Alliance), www.bwanet.org, 2005.

³ Deși Bapțiștii sunt gata să recunoască semnificația Crezului Creștin ei nu îl folosesc ca o autoritate superioară Scripturii. Din acest motiv Bapțiștii formulează *Mărturisiri de credință* a căror autoritate este supusă autorității Scripturii. Astfel Bapțiștii formează comunități confesionale (mărturisitoare) și nu credale (în care Crezul constituie o autoritate pe lângă cea a Scripturii).

plan comunitar diversitatea care rezultă din diversitatea pozițiilor teologice potrivit principiului: „în lucrurile importante unitate și în celelalte libertate”.

În România Bapțiștii sunt adesea numiți neoproteștanți. Strict vorbind această încadrare nu este adevărată deoarece neoproteștantismul este un curent teologic care s-a dezvoltat în Germania în secolul al XIX-lea, curent cunoscut și sub numele de teologie liberală. Având o învățatură care îi încadrează în mișcarea evanghelică, Bapțiștii nu aparțin neoproteștanților ci mai degrabă proteștanților. Probabil că cei care folosesc termenul de neoproteștant îl folosesc pentru a arăta că Bapțiștii aparțin unei mișcări mai târzii din cadrul Reformei.

Bapțiștii au apărut într-o perioadă zbuciumată din istoria europeană, perioadă în care datorită Reformei Proteștante atât creștinismul cât și societatea europeană trecea prin transformări profunde. Deși bapțiștii au împărtășit multe din învățăturile reformatorilor clasici ei s-au numărat printre cei care au considerat că aceștia nu au dus Reforma până la capăt motiv pentru care era nevoie de o continuare a Reformei până când creștinismul va reveni la principiile Sfintei Scripturi.

Care sunt caracteristicile principale ale bapțiștilor?

Așa cum am afirmat la început la început a dintre caracteristicile cele mai importante a bapțiștilor este fără îndoială exclusivitatea acordată învățaturii Sfintei Scripturi care este înțeleasă ca învățatură de căpătâi atât în viața particulară cât și în cea comunitară (în adunarea de credincioși). Bapțiștii au împărtășit această preocupare față de învățatura curată a Scripturii și cu alți contemporani cum ar fi Puritanii dar i-au dat o formă specifică diferită. Doctrina priorității acordate Scripturii a fost una din temele principale ale Reformei Proteștante inițiate de Martin Luther care a afirmat-o în învățatura sa despre *sola Scriptura*.

Din a doua convingere a bapțiștilor (datoria fiecărui credincios să studieze Scriptura și să ducă o viață de ascultare de Dumnezeu) rezultă o altă înțelegere importantă pentru bapțiști, practica botezului credinței (datorită căreia poartă acest nume). Bapțiștii consideră că botezul poate avea loc numai pe baza mărturisirii credinței personale. Astfel ei exclud botezul copiilor mici considerând că un asemenea botez nu este învățatura Scripturii și totodată nu poate fi valabil din moment ce copiii mici nu pot face personal această mărturie.

Convingerea legată de botez a avut implicații semnificative pentru modul în care baptiștii au definit biserica precum și relația lor cu societatea. Astfel în ce privește biserica ei consideră că fiecare credincios are capacitatea de a înțelege Scriptura în cadrul comunității de credincioși (adunarea sau biserica locală). Totodată, din moment ce fiecare credincios este chemat nu numai la mântuire ci și la slujirea lui Dumnezeu, toți credincioșii sunt egali înaintea lui Dumnezeu chiar dacă au slujiri diferite. Din acest motiv un credincios nu are nevoie de medierea unei alte persoane în legătura sa cu Dumnezeu. Înțelegerea aceasta care s-a numit „preoția universală” și a fost inițial propusă tot de Martin Luther. Baptiștii au fost printre cei care au promovat o înțelegere mai radicală a doctrinei decât cea practică de Luther. James Rushbroke consideră că baptiștii au văzut biserica fiind o „democrație spirituală”⁴ în care nu există o clasă a clerului, toți membrii având calitatea de preot prin botez.

O implicație a acestei convingeri a fost că baptiștii s-au situat de obicei pe poziții critice față de bisericile cu structură episcopală. Chiar vocabularul folosit de baptiști indică aceste convingeri. Astfel renunțarea la termeni cum ar fi: preot în favoarea termenului de păstor, biserică în favoarea termenului adunare sau casă de rugăciune exprimă convingerea lor că modelul creștinismului biblic pe care încearcă să îl trăiască diferă semnificativ de cel dezvoltat în biserici în care tradiția a adăugat și alte elemente pe lângă învășătura Scripturii. Împreună cu restul reformatorilor ei au criticat bisericile care susțineau succesiunea apostolică și vedeau în aceasta o autoritate transmisă care era în afara autorității Scripturii și deci în competiție cu autoritatea supremă a Sfintei Scripturi.

Botezul credinței a avut și un efect în modul în care baptiștii au fost percepuți ca membri ai societății. În multe țări ei au fost considerați un pericol de către bisericile naționale care erau caracteristice în Europa și în care chiar dacă biserica nu mai era integrată cu societatea ca în societatea medievală identitatea națională era percepută ca fiind însoțită de o anumită identitate confesională (fiecare copil care se naște într-o țară cu biserică națională este botezat în acea biserică). Astfel baptiștii au fost adesea percepuți nu numai ca având păreri teologice diferite dar și ca proponenti ai unei organizări sociale diferite. Aceste convingeri au

⁴ James H. Rushbrooke. “Baptists in Continental Europe,” *Baptist Quarterly* 1 (1922-23), p. 197.

duș la persecuția baptiștilor atât de către autorități cât și de către bisericile de naționale.

Datorită suferințelor prin care au trecut, Baptiștii au afirmat mereu nevoia ca societatea să acorde libertate de conștiință individului în ce privește viața spirituală și opiniile religioase. Baptiștii au militat pentru o societate în care se garantează libertatea de credință pentru toți membrii acesteia.

Două exemple elocvente ale afirmării acestui principiu sunt date de doi pionieri ai mișcării baptiste, Thomas Helwys în Marea Britanie și Roger Williams în Statele Unite ale Americii. Thomas Helwys a fondat prima biserică baptistă din Anglia în anul 1612. Datorită persecuției el a trimis regelui Iacob I un apel la toleranță care ilustrează atât curajul său cât și viziunea baptiștilor de a exista într-o societate tolerantă. „Ascultă, oh Rege, și nu disprețui sfatul celor săraci... Regele este și el un om muritor și nu Dumnezeu; de aceea nu are putere asupra sufletelor nemuritoare ale supușilor săi pentru a face legi și rânduieli pentru ei și pentru a stabili Domni spirituali peste ei...”

Roger Williams a emigrat în America în anul 1631 pentru a evita persecuția din Anglia datorată convingerilor sale separatiste. Aici el a fost dezamăgit de modul în care coloniile s-au organizat în special cu privire la relațiile cu americanii native precum și în ce privește libertățile religioase. Deoarece părerile sale critice l-au pus în pericol de a fi trimis înapoi în Anglia Williams a fugit între indieni cu un grup de suporteri. După ce au cumpărat un teren de la indieni au întemeiat orașul Providența care a fost încorporat în anul 1638. Au adoptat o constituție căreia i-au fost adăugate ulterior diferite articole. Între acestea era și o declarație care afirma că: “Suntem de acord, așa cum au fost și înainte libertățile acestui oraș să suținem în continuare libertatea conștiinței”⁵. În anul 1644 Roger Williams a obținut din Anglia o carte pentru statul Rhode Island având capitala orașul Providența și fiind primul stat care garantează libertatea religioasă.

Datorită dorinței lor de libertate baptiștii au fost promotori ai principiului separării bisericii de stat. Principalul motiv care a stat la baza acestei propuneri a separării a fost tocmai ca să oprească posibilitatea statului de a interveni în probleme spirituale și în viața bisericii. De la început baptiștii au înțeles că apelul lor la toleranță solicită ca și ei la rândul lor să ofere aceeași toleranță persoanelor cu alte

⁵ Edwin S. Gaustad, *Liberty of Conscience: Roger Williams in America*, Grand Rapids: Eermans, 1991, p. 27-28.

convingeri decât ale lor. Modul în care acest principiu a fost aplicat în practică a fost diferit depinzând de contextual istoric și social în care s-au aflat comunitățile de credincioși bapțiști.

Principiile enunțate până acum, autoritatea supremă a Sfințelor Scripturi, botezul credinței ca bază pentru preoția universală și competența individului în a înțelege învățătura Scripturii în mod direct au contribuit și la dezvoltarea unei diversități ce pare a fi o altă caracteristică principală a Bapțiștilor. Deși există principii pe care majoritatea bapțiștilor le îmbrățișează nu există de fapt un consens absolut despre modul în care aceste principii sunt aplicate. Există multe exemple ale acestei diversități, unele superficiale iar altele mai profunde. Un exemplu cunoscut al diversității este modul arminian⁶ sau calvinist⁷ de a înțelege mântuirea.⁸

Cum înțeleg bapțiștii principiile baptiste?

Mai mulți istorici bapțiști au sugerat diverse caracteristici care ar putea constitui principii de bază ale bapțiștilor. Dintre aceștia menționez pe cele propuse de către Robert Torbert în prima sa ediție a clasicului volum *Istoria Bapțiștilor*⁹ listă pe care autorul nu a mai inclus-o în

⁶ Iacob Arminius a fost un urmaș al lui Calvin care a respins însă interpretarea teologiei acestuia oferită de unii dintre urmașii lui Calvin. Arminius considera că predestinarea trebuie înțeleasă prin faptul că Hristos a fost cel dintâi ales pentru realizarea mântuirii. Astfel mântuirea este „generală” adică este posibilă pentru toți cei care au credință în Hristos. Mântuirea nu este realizarea omului deoarece răspunsul la inițiativa lui Dumnezeu în trimiterea lui Hristos este posibil datorită unui har general oferit de Dumnezeu tuturor oamenilor, har care permite o alegere autentică din partea acestora. Totodată Arminius considera că cei mântuiți rămân în starea de har în funcție de relația lor de credință.

⁷ Calviniștii au fost urmașii lui Calvin care au dezvoltat teologia acestuia cu privire la alegere și predestinare până la extrema logică a acesteia (fiind influențați și prin folosirea metodei aristoteliene în teologie). Astfel poziția calvină a fost enunțată cu ocazia Sinodului de la Dort și afirmă: Depravarea totală a omului în urma căderii din starea edenică; Alegerea necondiționată a celor aleși de Dumnezeu pentru mântuire sau condamnare; Ispășirea limitată realizată prin moartea lui Isus Hristos numai pentru cei aleși; Harul irezistibil prin care Dumnezeu îi atrage pe cei aleși la mântuire; Perseverarea în Har a celor aleși pentru mântuire.

⁸ Încă de la început Bapțiștii nu au căzut de acord cu privire la acest aspect cele două tradiții fiind reprezentate de Bapțiștii Generali (arminieni) și de Bapțiștii Particulari (calviniști) din Anglia.

⁹ Robert G. Torbert, *A History of the Baptists* (Philadelphia: Judson Press, 1950), 15-34.

edițiile ulterioare. Potrivit lui Torbert principalele caracteristici ale baptiștilor sunt:

- Autoritatea Scripturii
- Membralitatea bisericii numai pentru cei care au cunoscut un process de regenerare (sau pocăință).
- Botezul credinței prin scufundare ca semn al vieții noi în Hristos și al membralității în cadrul bisericii.
- Autonomia congregațiilor (adunărilor) locale.
- Preoția tuturor credincioșilor
- Libertatea religioasă.

În cartea sa *Systematic Theology*, teologul baptist James McClendon, Jr. descrie modul în care identitatea baptistă poate fi înțeleasă din perspectiva trăsăturilor principale care se manifestă în viața bisericii. El remarcă și se întrebă de ce există o aparentă sărăcie a reflecției teologice între baptiști. O parte din răspuns ar putea consta, potrivit lui McClendon în diversitatea preocupărilor teologice care caracterizează eforturile teologilor baptiști, preocupări care sunt adesea îndatorate unui pragmatism.

Potrivit lui McClendon următoarele caracteristici sunt importante pentru a înțelege tradiția baptistă:

- Autoritatea Scripturii însoțită de o supunere față de învățătura Scripturii. Această supunere duce în final la supunere față de autoritatea lui Isus Hristos. Scriptura care arată calea trebuie înțeleasă în echilibrul dintre sensul dat de literă și de duh.
- Libertatea exprimată în primul rand ca libertate individuală de conștiință și apoi ca un voluntarism ce stă la baza formării adunării de credincioși. Libertatea este exprimată și prin înțelegerea separării bisericii de stat.
- Ucenicia înțeleasă ca urmare a lui Hristos (potrivit termenului *Nachfolge* folosit de anabaptiști). Astfel creștinul este un ucenic, adunarea este o frăție. Acest gen de viață de ucenicie are ca bază morală o etică a iubirii și o practică a neîmpotrivirii.
- Comunitatea înțeleasă ca o biserică ce caută și trăiește adevărul. Totodată această comunitate practică disciplina și încearcă să trăiască după modelul apostolic. McClendon consideră că baptiștii au o înțelegere primitivă a istoriei. Astfel perfecțiunea edenică a fost coruptă prin păcatul adamic, biserica primară a căzut în urma asocierii cu statul din vremea lui Constantin. Prin existența comunităților de credincioși (adunări) are loc o

restaurare parțială în așteptarea restaurării finale adusă de Dumnezeu.

- Misiunea și Evanghelizarea reprezintă o altă caracteristică importantă a bapțiștilor potrivit lui McClendon. Acestea nu sunt numai o activitate a bisericii ci însăși motivul existenței bisericii. Încredințarea dată de Isus Hristos este actualizată în viața bisericii care “se întâmplă și nu numai există”. O astfel de existență face posibilă o hermeneutică profetică a Scripturii care devine relevantă pentru contextul în care funcționează biserica.

Ca un al treilea exemplu prezint în continuare *Declarația de Viziune și Misiune a Alianței Mondiale Baptiste*.

Alianța Mondială Baptistă, extinsă în toate părțile lumii, există ca o expresie a unității esențiale în Domnul Isus Hristos a poporului Baptist, pentru a stârni inspirația pentru părtășie și pentru a pune la dispoziție canale pentru împărtășirea preocupărilor, a îndemănrilor în a mărturisi și a sluji. Alianța recunoaște autonomia tradițională și interdependența bisericilor baptiste și a celorlalte organizații membre.

Sub călăuzirea Duhului Sfânt obiectivele Alianței vor fi:

- Să promoveze părtășia creștină și cooperarea între Bapțiștii din lumea întreagă.
- Să mărturisească Evanghelia lui Isus Hristos și să sprijinească membrii în sarcina lor divină de a aduce pe toți oamenii la Dumnezeu prin Isus Hristos ca Mântuitor și Domn.
- Să promoveze înțelegerea și cooperarea între organizațiile baptiste membre și cu alte grupuri creștine potrivit unității noastre în Hristos.
- Să acționeze ca o agenție pentru exprimarea credinței biblice și a caracteristicilor și practicilor Baptiste specifice și istorice.
- Să acționeze ca o agenție a împăcării căutând pacea pentru toate persoanele și afirmând drepturile fundamentale ale omului inclusive deplina libertate religioasă.
- Să slujească drept un canal pentru exprimarea preocupărilor sociale creștine și pentru alinarea nevoii umane.
- Să slujească, în cooperare cu alți membrii, ca o resursă pentru dezvoltarea planurilor de evanghelizare, educație, creștere a bisericii și a altor forme de misiune.
- Să pună la dispoziție canale de comunicare în toate mediile posibile de comunicare, în legătură cu activitățile legate de aceste obiective.

Concluzie

A fi Baptist înseamnă să înveți și să trăiești o seamă de valori și înțelesuri specifice acestei confesiuni, în sfera relației credinciosului cu Dumnezeu, a rolului pe care îl are Scriptura și a organizării comunității de credincioși. Acestor valori nu li se face dreptate când identitatea este abandonată, fie și din cele mai bune motive. A înțelege că mătuirea se referă la o relație personală între om și Dumnezeu, că botezul este un act de ascultare și de afirmare al credinței pe care îl poate face numai o persoană care poate afirma credința sa, că biserica locală reprezintă expresia particularizată a trupului lui Hristos, că Scriptura este suficientă pentru a reuși în trăirea unei vieți în comuniune cu Dumnezeu, că slujitorii bisericii deși nu formează o clasă anume sunt puși deoparte pentru această slujire, nu constituie factori periferici sau de interes secundar cum ar părea să sugereze uneori atitudinea noastră. Procedând astfel nu numai că abandonăm propria identitate dar nu ne ridicăm la înălțimea ocaziei de a contribui la imaginea Bisericii Universale cu aceste valori care reprezintă expresia lucrării Duhului lui Dumnezeu în cadrul comunității de credincioși Bapțiști.

Lipsa de identitate este și măsura necunoașterii propriei identități. De aceea provocarea care stă înaintea confesiunii noastre este de a ne redescoperi rădăcinile și de a le lăsa astfel să producă rod pentru astăzi și pentru mâine. Identitatea nu este însă ceva static, mort. Ea are un caracter dinamic, este vie și în continuă înnoire. Cei care se tem de tradiție, în sensul pe care noi îl suspectăm atât de mult, trebuie să descopere că rădăcina devine în cele din urmă rodul și suprimarea acesteia duce la sterilitate și uscăciune. Cei care vor să folosească tradiția, în sensul la care ținem atât de mult, pentru a opri orice glas nou trebuie să înțeleagă libertatea Duhului care vine de unde vrea și merge încotro vrea. Identitatea noastră poate rămâne astfel robustă dar vie ca semn al unui popor care a înțeles că a-l urma pe Dumnezeu înseamnă a urma vechea și mereu aceași Scriptură într-o lume schimbătoare și mereu nouă.

Gândirea baptistă și spiritul european¹⁰

Conf. univ. dr. Emil Bartoș

Facultatea de teologie baptistă, Universitatea din București

Mișcarea baptistă își are originile în Reforma protestantă europeană declanșată în Biserica Romano-catolică la mijlocul secolului al XVI-lea. Primele comunități baptiste - care, așa cum reflectă și numele, au adoptat scufundarea în apă a adulților ce și-au mărturisit credința public - au apărut în Țările de Jos și Anglia pe la începutul secolului al XVII-lea. Principalele influențe în generarea și conturarea mișcării au venit pe linia anabaptismului european continental și, puțin mai târziu, a puritanismului anglican. Pe lângă doctrinele și practicile fundamentale caracteristice evanghelicilor, particularitățile definiției baptiștilor de-a lungul istoriei lor - oferite generos și constant instituțiilor sau comunităților cu care au venit în contact – se regăsesc în iminența transformării vieții prin experiența convertirii, disciplina spirituală, mărturisirea Evangheliei în toată lumea și libertatea de conștiință. O parte din aceste principii își au rădăcina în doctrina despre preoția tuturor credincioșilor. Nu puțini teologi consideră această doctrină ca fiind doctrina-pivot a gândirii baptiste cu privire la viața spirituală și socială. Întrucât scopul acestei lucrări nu este o detalieră a doctrinelor baptiste, vom aminti doar faptul că a crede în preoția tuturor creștinilor nu conferă credinciosului creștin un statut aparte, ci o slujire aparte. Preoția implică întâi de toate a fi preot pentru celălalt, a avea grijă față de cel de lângă tine. Iar a fi preot pentru celălalt înseamnă a-l sluji în felul lui Cristos.¹¹ O astfel de slujire preoțească extinsă tuturor creștinilor lucrează în perimetrul oferit de matricea legământului cristic. Mai precis, fiind în legământ cu Cristos prin botez, credincioșii baptiști sunt întâi de toate

¹⁰ Prelegere susținută la Sesiunea de Comunicări Științifice a Institutului Teologic Baptist din București,

cu tema *Biserica creștină și integrarea europeană*, aprilie, 2003.

¹¹ Martin Luther este considerat teologul care a redescoperit și promovat doctrina preoției tuturor credincioșilor, doctrină împrumutată fără rezerve și de baptiști. De asemenea, de la Luther s-a împrumutat și ideea că un creștin este Cristos pentru semenul său.

legați unii de alții și apoi toți împreună de Domnul Isus Cristos. De aceea, ei au o grijă aparte unii de alții, se sprijină și se mustră unii pe alții, căci numai în acest mod se conformează principiului slujirii în legământ. Astfel de idei relevă faptul că, încă de la începuturile existenței lor de comunitate răscumpărată, bapțiștii au format o grupare cu un crez fundamentat pe Sfintele Scripturi, gata să aplice principiile comunitare specifice oricând și oriunde. Istoria dovedește că o atare gândire și practică s-a păstrat ca o constantă a spiritului baptist european.¹²

Lucrarea de față are ca scop prezentarea perspectivei baptiste asupra procesului de integrare europeană ca urmare a schimbărilor politico-sociale din ultimii ani. Întrucât integrarea tocmai se derulează, observațiile redactate aici vizează doar situația la zi. E posibil ca, în viitor, unele observații să se dovedească a fi fost corecte, iar altele să fi fost depășite de evenimentele care au loc. Din păcate, în cercurile evanghelice europene s-a publicat puțin pe această temă, posibil dintr-un spirit de reținere sau chiar de precauție: reținere având în vedere numărul redus al evanghelicilor europeni, și precauție având în vedere spiritul pacifist extrem al unor evanghelici. Dincolo de statistici însă, mișcarea evanghelică, care include și comunitatea baptistă, se consideră purtătoarea unui spirit creștin viu și dinamic, care poate stimula orice proces integrator în folosul unei societăți drepte. Gândurile de față vor atrage atenția la pericolul neglijării religiei și minimalizării consecințelor secularizării în noua societate europeană aflată în curs de formare. Vom încerca să demonstrăm că o analiză de ansamblu a stării spirituale în care se află Europa ar trebui să țină cont și de soluțiile gândirii baptiste asupra problemelor care vizează secularizarea, privatizarea religiei și pluralismul religios.

Cultură, religie și secularizare

Europa își revizuieste granițele. În procesul asimilării de noi state, Uniunea Europeană s-a decis să facă loc câtorva țări din Europa de Răsărit, care bat la poarta comunității purtând cu ele un bagaj religios substanțial și eterogen. Pe lângă multele denominații creștine deja prezente, noile achiziții ale Europei trag după ele comunități creștine formate în contexte socio-politice diferite, precum și, dacă Turcia va fi și ea acceptată, o nouă religie monoteistă, islamul. Ușor de prevăzut,

¹² Ca exemplu, putem menționa existența Societății Biblice de Misiune și a Federației Europene Baptiste.

situația religioasă a Uniunii Europene se va complica semnificativ. Însă, așa cum reflectă și numele, „Uniunea” sau „Comunitatea” trebuie să fie deschisă și integratoare, după cum cere definiția unei comunități autentice.

Este adevărat că integrarea necesită mai multe ingrediente decât unificarea. Totuși, ceva trebuie să unească Europa. Jacques Delors spera la începutul anilor 90 ca procesul de integrare să confere un „suflet” Europei.¹³ Terminologia în sine, precum și conceptele invocate transferă oarecum problema integrării în domeniul spiritual. Biserica¹⁴ crede că are un rol esențial, întrucât, din experiența a sute de ani de existență a Europei, știe ce înseamnă ideea unei comunități aflată într-o armonie cu principiile și valorile creștine. Comunitatea este viața în solidaritate. Aceasta nu implică doar împărtășirea de bunuri materiale, asigurarea democrației sau a libertății individului, ci, mai ales, recuperarea spiritului de comuniune în familie.

Însă, ca în orice comunitate, spiritul nu se poate separa de gândire. Noua Europă își conturează o gândire proprie, exprimată de regulă prin cuvântările liderilor ei. Din păcate, nu toți liderii europeni prevăd rolul important al religiei în procesul integrator. Este posibil ca pasivitatea lor aparentă să derive și din atitudinea față de comunismul adăpostit atâtea decenii în partea răsăriteană a Europei și care, prin definiție, a ignorat religia ca forță motrice a societății. O minimă survolare a discursurilor sau documentelor recente arată că foarte puțini politicieni sau lideri ai guvernelor europene au făcut aluzie la rolul Bisericii în schimbările din ultimii ani, mai ales în Europa de Răsărit.¹⁵ Un motiv ar fi acela că focalizarea a fost mai degrabă asupra ideologiei comuniste și nu asupra poporului care a stat sub tirania acestei ideologii. Noua Europă este nevoită să facă o observație simplă tocmai pe istoria ei, și anume, că Biserica a rămas, iar comunismul a căzut. Observația verifică adevărul că popoarele din Estul Europei au rădăcini religioase adânci, care nu au putut fi retezate de securea comunistă. Europeanii

¹³ Citat în P. Pavlovic „Churches in the Process of European Integration”, pag. 10, articol apărut în „Conference of European Churches, Church and Society Commission, Working Group on European Integration Process” (Brussels, 2001).

¹⁴ Conceptul de „Biserică” folosit în acest context se referă la întreaga comunitate creștină, indiferent de culoare denominațională. Atunci când va fi cazul, se va renunța la conceptul generic de „Biserică” și se va folosi cel specific comunităților confesionale, cum ar fi „Biserică Romano-catolică” sau „Biserică Baptistă”.

¹⁵ Excepție ar putea face rolul jucat de papa Ioan Paul al II-lea în căderea Cortinei de Fier, dar nu puțini politicieni resping referința.

apuseni ar trebui să remarce că frații lor, europenii răsăriteni, aflați cândva după cortina de fier au rămas în mare parte religioși și, dintre aceștia, în mare majoritate creștini. Credința încă constituie o componentă însemnată în viața lor. De aceea, apusenilor le va fi greu să perceapă apropierea vieții religioase private de cea publică, așa cum se întâmplă răsăritenilor. Pentru primii, privatul și publicul sunt clar delimitate. Pentru cei din urmă, cel puțin în domeniul religios, ele sunt dependente.

Mă întorc la observația de fond care sesiza faptul că în Uniunea Europeană se dă un semnal confuz atunci când se pomenește despre religie. Pe de o parte, se promovează pluralismul religios, iar pe de alta, se privatizează religia. Cultura Noii Europe face cu greu loc religiei ca parte a vieții comunitare. De fapt, convenția socială a devenit unul dintre canoanele spiritului european contemporan. Așa se explică relativizarea eticii individuale și comunitare, precum și privatizarea religiei. Cea care arbitrează aceste schimbări paradigmatică în noua Uniune Europeană este cultura. Cândva, religia era arbitrul schimbărilor; acum însă religia a fost înlocuită de cultură. Noua cultură europeană continuă regresul spiritual, aproape excluzând rolul credinței religioase în viitorul Europei. O astfel de mentalitate va fi greu de aplicat celor veniți din Europa de Răsărit, unde cultura și credința, Biserica și națiunea au fost întotdeauna strâns legate. Se știe prea bine că nu doar limbajul, tradițiile sau filozofiile constituie cultura, ci mai ales dimensiunea spirituală religioasă a comunității umane. Istoria dovedește că, după cinci secole de domnie otomană, sârbii și bulgarii și-au păstrat distincția ortodox creștină. În România, după schimbările din decembrie 1989, religia a fost introdusă ca materie de studiu pentru elevi. De aceea, apare nu doar incomplet, dar și indecent faptul că Vestul a prezentat războiul din Iugoslavia aproape în exclusivitate ca un conflict interetnic, când, de fapt, se știe că religia a jucat un rol central. Revenind la cultura europeană, nu se poate gândi cultura rusă fără Biserica Ortodoxă Rusă, cultura poloneză fără Biserica Romano-catolică (care a dat și primul papă din Estul Europei), cultura cehă fără Jan Hus, așa cum nu se poate gândi o Anglie fără aportul metodismului sau puritanismului, o Germanie fără luteranism, sau o Elveție fără calvinism.¹⁶ În plan eclesial

¹⁶ Un caz concret este cel din Cehia, unde în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, majoritatea nobililor din Boemia au îmbrățișat protestantismul. Religia și naționalitatea au convers pentru o vreme. Germanii habsburgi, adepții catolicismului, au reușit să învingă forțele din Boemia în bătălia de pe Muntele Alb, din 1620, fapt

lucrurile sunt mai complicate. Pe lângă diferențele doctrinare majore dintre Est și Vest, să ne amintim de rolul cheie avut de „conștiința colectivă” în istorie. Poate niciodată ortodocșii răsăriteni nu vor uita faptul că romano-catolicii nu le-au sărit în ajutor atunci când Constantinopolul era asediat de turci, și nici impunerea catolicismului în Transilvania secolului al XVIII-lea, unde domina ortodoxismul. În plan dogmatic, adaosul *filioque* rămâne încă o problemă de onoare și de tradiție, iar noile dogme catolice precum infailibilitatea papală și imaculata concepție sunt încă indezirabile pentru dogmatica ortodoxă.

Într-un oarecare grad, credința religioasă a protejat poporul simplu din Europa de Est, în lumea lui interioară, de influența rea a lumii din afară. Credința religioasă a fost refugiul oprimaților în timpul molumii comuniste. În manifestările religioase simțeați în același timp experiența individuală și colectivă. De aceea, suntem nevoiți să repetăm, ar fi o greșeală strategică dacă liderii europeni ar neglija rolul pivot al religiei în procesul integrator al Comunității Europene.

O astfel de greșeală strategică poate avea loc atunci când fenomenul secularizării este acutizat. Într-adevăr, Europa de azi prezintă semnele unei secularizări aproape generalizate. Noțiunea de secularizare induce convingerea că viața se reduce la lumea de aici și acum. Autonomia umană este mediul în care sufletul secular trăiește, dependența de divin fiind exclusă aproape total. Sociologia religiei ne învață că secularizarea se produce într-un context în care religia e plasată la periferia vieții. Anumite forme de modernizare au creat mereu probleme trăirii religioase. Chiar și Reforma protestantă - care a contribuit substanțial la crearea condițiilor sociale și economice favorabile apariției capitalismului modern - a permis nașterea unor societăți caracterizate de pluralism, diversitate, alegere individuală, relativism și o concepție științifică și tehnologică despre lume. În modelul capitalismului modern, religia a avut un spațiu redus, practicarea ei cunoscând un declin continuu. Asta face ca nu puțini să concluzioneze că, privind la acest model, principiul după care ar trebui să ne ghidăm este că prosperitatea reduce religiozitatea. Se pot da exemple din unele țări europene, unde clădirile bisericilor au fost scoase la vânzare, transformate în magazine sau chiar în moschee. Europa de

care a dus la moartea sau exilarea aproape în întregime a nobilimii boeme, dar și la intrarea Boemiei sub dominația germană. Până azi, cehii deplâng pierderea din 1620 în numele religiei. Dar trauma aceasta se resimte și azi. Nu ne surprinde să vedem că Cehia contemporană a devenit una dintre cele mai secularizate țări din lume; se spune chiar că ar fi poporul cel mai nereligios în Europa de Răsărit.

altădată, înșesată de biserici, seminare teologice sau mănăstiri, se îndreaptă acum spre o secularizare acută. Biserica Catolică, majoritară în multe țări europene (Spania, Franța, Italia, Polonia etc.), încearcă să vorbească în numele tuturor creștinilor, însă vocea ei puțini sunt cei ce o ascultă. Chiar Roma, ce adăpostește Vaticanul, a devenit unul dintre cele mai secularizate orașe ale Europei. Școlile teologice se plâng că nu mai au studenți. Preoții catolici reclamă și ei confuzia rezultată după restructurările aduse de Conciliul Vatican II. Nici țările unde Biserica Protestantă este majoritară nu pot pretinde că dețin sau promovează spiritualitatea de odinioară. Țări precum Olanda sau Danemarca se situează în fruntea procesului de secularizare prin aplicarea unei etici relative. Anglia se spune că a devenit deja o țară protestantă secularizată. Mai peste tot, moralitatea clericilor și a liderilor scade dramatic. Într-un sens, așadar, îngrijorarea creștinilor din Răsăritul Europei ce vor popula țările apusene este justificată. Nivelul scăzut al interesului pentru moștenirea creștină și, mai ales, acceptarea unei etici relative extrem de periculoase pentru viața umană și valorile creștine sunt un motiv serios de îngrijorare.

Cu toate acestea, ideea de secularizare a societății europene nu e acceptată de toți sociologii religiei. Unii cred că ideea în sine e o exagerare și că, de fapt, interesul pentru religie este în creștere. Problema nu ar sta în respingerea creștinismului, ci în respingerea umanismului secular introdus de lideri în Biserică, umanism care face ca Biserica să-și piardă din susținere și credibilitate.

Dar, oricât de optimiști am fi cu privire la chemarea și destinul Bisericii, sunt prea multe semne care arată că societatea europeană se înstrăinează dramatic de Dumnezeu. Iar unul din semne este încercarea de redefinire a păcatului. Omul nu mai este definit ca păcătos (în sensul călcării legii divine și întreruperii relației cu Dumnezeu), ci este victima unei boli, deci trebuie înțeles și tratat. Secularizarea a penetrat la toate nivelurile societății europene. Lucruri greu de conceput cândva, azi se afirmă nestingherit. Un politician britanic, Roy Hattersly, protesta la un moment dat: „Aceasta este o națiune agnostică. Oamenii nu mai iau religia în serios!” Tragedia e că nimeni nu i-a contestat afirmația. Ceea ce arată un lucru știut de mult, și anume, că secularizarea este aproape totală la nivelul elitei socio-politice. Noua Constituție a Comunității Europene evită să insereze, măcar simbolic, numele lui Dumnezeu sau alte referințe la moștenirea creștină. Viața religioasă, atât cât există, are loc departe de centrele de putere și influență. De altfel, unul din eșecurile

societății de azi se datorează faptului că nu înțelege motivațiile religioase în conflictele politice globale. Oamenii care se consideră „educați”, sunt educați să nu ia în serios religia. Iar dacă cineva o ia în serios, este etichetat ori ipocrit, ori profitor. În alți termeni, starea de secularizare este caracterizată de *hubris*, încercarea de a deveni suprauman, sau încercarea de a te ridica la nivelul zeilor.

Într-o astfel de Europă secularizată, ne întrebăm ce rol poate avea - ca să folosim expresia din crezul creștin - „una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică” a lui Cristos. În Europa, evangheliile constituie un segment minuscul ca număr, iar influența lor pare ne semnificativă. Unii teologi cred că Evangheliile ar trebui rescrise în acord cu profilul europeanului modern. În principiu este fals, căci Evangheliile lui Cristos nu se poate rescrie (căci atunci ar înceta să mai fie Evangheliile adevărului revelat). Mesajul Evangheliilor nu s-a suprapus niciodată cu cel al lumii. Așa cum Europa a fost evanghelizată ca urmare a unei viziuni (Faptele Apostolilor 16:9), acum este nevoie de o nouă viziune. Europa nu mai poate fi considerată evanghelizată. Sub noua formă a Comunității Europene, Europa de azi este centrată în sine, încrezătoare în potențialul ei, și are puțin de oferit spiritului uman. Un sindrom îngrijorător este lipsa respectului pentru viață și pentru morala creștină. Țări în care Biserica Protestantă este Biserică majoritară, aprobă eutanasia, iar Parlamentul European impune țărilor candidate acceptarea homosexualității.

Soluția pentru găsirea echilibrului moral și spiritual nu are cum să se găsească în noi înșine și nici în instituțiile înființate de oameni. Teologia evanghelică proclamă *metanoia*, soluția predicată de prooroci, de apostoli, de Isus Cristos și de toți creștinii de-a lungul istoriei Bisericii. Aceasta înseamnă reevaluarea a ceea ce gândim despre noi înșine, despre viață, despre creație, dar mai ales despre Creator. Prin schimbarea gândirii se ajunge la restabilirea relației corecte cu Creatorul, la respectul pentru viață, familie și comunitatea umană.

Întrucât religia a avut și, credem noi, va avea un rol major în viața europenilor, cum vedem aportul baptiștilor la viața Comunității Europene? Întâi, baptiștii își pot reconfirma principiul teologic fundamental de „transformatori” ai culturii umane. H.R. Niebuhr scria într-o carte de referință, *Christ and Culture*, despre cinci paradigme care reflectă relația Biserică-Stat.¹⁷ Una din paradigme este numită „Cristos

¹⁷ Cf. analizei făcută de Denton Lotz în „Baptist Witness in Eastern Europe,” *Baptist Quarterly*, 28.2, 1979-1980, pp. 68-75.

împotriva culturii”, în care Biserica lui Cristos respinge total lumea cu cultura ei. În acest caz, Biserica trăiește separat de lume. Adevărații creștini sunt contra păcatelor lumii și a culturii ei. Probabil că datorită principiului separării Bisericii de Stat, baptiștii sunt pe nedrept asociați acestei paradigme. Cu siguranță însă, baptiștii nu simpatizează nici într-un fel cu paradigma intitulată „Cristosul culturii”. Biserica nu se poate identifica cu cultura lumii, întrucât ar distorsiona astfel miezul Evangheliei din propria-i mărturie. Tot așa, nu este suficient a spune că „Cristos este deasupra culturii”, sau „Cristos și cultura constituie un paradox”. La un moment dat, Luther susținea o altă variantă, în care trebuie să acceptăm existența a două împărății, a doi domni, a lui Cristos și a lui Cezar, creștinul fiind dator și unuia și altuia, iar raportarea la cei doi fiind în funcție de vremurile în care trăim. Baptiștii se situează mai degrabă în sfera gândirii lui Calvin, atunci când afirmă răspicat că „Cristos transformă cultura”. Biserica are rolul de a transforma ce este rău în societate și de a susține ce este bun. Biserica nu se amestecă cu lumea, dar nici nu iese complet din ea. Biserica rămâne în cultura lumii pentru a o schimba.

Situând chestiunea în istorie și referindu-ne strict la Biserica Baptistă în perioada comunistă, cu toate că paradigma inițială sub care a lucrat Biserica a fost cea care îl prezintă pe Cristos împotriva culturii, s-au produs evidente modificări de orientare, așa încât acum Biserica a revenit treptat la paradigma Cristosului care transformă cultura. În perioada comunistă, modele de acțiune în cadrul Statului comunist au variat. Unele biserici, din nefericire, au ales să se plieze după sistemul aflat la putere. Alte biserici au decis confruntarea statului, cum ar fi Biserica poloneză, care avea peste 30 de milioane de creștini, iar Statul a fost forțat la unele concesii pe linia publicațiilor, educației sau călătoriilor. Mai pragmatice, unele biserici au găsit teren comun de cooperare cu statul prin dezvoltarea unor programe sociale. În Germania Democrată, de pildă, Biserica Luterană majoritară avea programe sociale în spitale, școli speciale pentru persoane cu handicap etc.. Modificarea paradigmei s-a datorat, se pare, deciziei unor biserici din spațiul comunist de a se implica în transformarea societății din punct de vedere spiritual și social.¹⁸

¹⁸ Nu toate bisericile sau grupările evanghelice au ales această cale. În fosta Uniune Sovietică, de pildă, baptiștii erau împărțiți în două categorii: baptiști înregistrați și baptiști neînregistrați. Primii erau acuzați de ultimii că au compromis statutul baptist prin a accepta un anumit nivel de colaborare cu statul comunist. Tensiunile dintre

Biserica integrată în societate promovează modelul transformării vieții după chipul lui Cristos și mărturia publică a acestei transformări. La acestea se adaugă rolul evanghelizării personale (Motoul lui Oncken: „Jeder Baptist – ein Missionar!”; „Fiecare baptist – un misionar!”), sfințirea de tip pietist¹⁹, spiritul de părtășie și întraajutorare, precum și trăirea doctrinei preoției tuturor credincioșilor. În acest context, pentru un baptist, evanghelizarea nu a însemnat niciodată prozelitism, ci datoria fundamental creștină de proclamare a adevărului creștin tuturor celor care au nevoie de el.

Privatizarea religiei într-o Europă post-denominațională

Religia adevărată este religia personală. Religia înseamnă întâi de toate relație, nu ritual. De aceea, pentru bapțiști - de altfel ca pentru orice evanghelic -, apartenența la o denominație creștină este iminentă. O așa convingere apare în contrast evident cu concepția contemporană a unor gânditori cum că am fi deja în așa-numita perioadă post-denominațională. Prin analogie, ideea a pătruns în mintea multor creștini. Numărul creștinilor „informali” crește pe considerentul că important este să aparții nu neapărat de o biserică vizibilă, care poartă etichete denominaționale perimate, ci de Biserica invizibilă. În felul acesta, ei sunt atrași spre organizații para-bisericești, care în numele unității biblice cer depășirea barierelor impuse de rasă sau denominație, ca și cum rasismul și denominaționalismul ar avea același grad de nocivitate. Comunitățile de perspectivă, se spune, sunt cele trans-denominaționale. În definitiv, religia este o chestiune privată. Transferat din mediul economic, conceptul de „privat” este implantat în mintea europeanului pentru a fi utilizat și în mediul religios.

Dar cum se împacă acest lucru cu principiul că nu poți avea parte de Biserica invizibilă dacă nu aparții de o biserică vizibilă? Cum să ne îndeplinim mandatul de a o ține curată, dacă nu îi cunoaștem și respectăm doctrina, etica și închinarea?

Un pericol care pândeste creștinismul evanghelic european este această „religie invizibilă”, eliberată de atașamentul comunitar și dezbrăcată de exprimarea instituțională. Ar fi interesant să vedem câți europeni își declară credința în Dumnezeu și câți frecventează în mod regulat biserica locală de care aparțin; câți se implică în viața bisericii

cele două biserici baptiste s-au prelungit până azi.

¹⁹ Din păcate, unii pietiști și puritani au ajuns să-i disprețuiască pe ceilalți creștini, crezând că își sunt suficienți lor înșiși, proiectând o formă arogantă de legalism.

locale și câți își schimbă biserica și la ce interval de timp.²⁰ Majoritatea ar răspunde că religia este o chestiune privată și că poți să o ai independent de Biserică. Dar credința creștină nu a fost niciodată în istoria Bisericii considerată sau prezentată ca fiind privată. Întotdeauna a fost și va rămâne o credință personală. O religie se definește ca fiind personală și prin responsabilitățile avute în comunitate, pe când o religie privată (dacă se poate accepta pur teoretic așa ceva) se definește în termenii izolării și independenței. A privatiza creștinismul înseamnă a avea o religie fără Biserică, fără participare în comuniune, fără protecția spirituală a Bisericii, oricând expus căderii în forme religioase străine vieții creștine autentice.

Din punct de vedere dogmatic și într-un sens restrâns, Biserica și mântuirea omului sunt separate. Mântuirea este opera Fiului lui Dumnezeu, Isus Cristos, Capul Bisericii. Dar, într-un sens larg, Biserica și mântuirea sunt nedespărțite. Încă de pe vremea lui Ciprian, în secolul al III-lea, motoul Bisericii a fost *extra ecclesiam nulla salus* („în afara Bisericii nu este mântuire”),²¹ iar în perioada catolicismului medieval mântuirea a primit un caracter sacerdotal. Biserica era privită ca o continuă întrupare a lui Cristos, ca dispecer al darului mântuirii prin administrarea sacramentelor. Reformatorii au respins categoric sacerdotalismul, căci, spuneau ei, numai Dumnezeu este autorul mântuirii. El lucrează mântuirea omului prin lucrarea răscumpărătoare a lui Isus Cristos și puterea eficace a Duhului Sfânt direct în sufletul

²⁰ Unele documente vorbesc de un procent de 15% din populația Europei care participă la slujbele la Biserică. Alte statistici reduc la doar 5% prezența creștinilor în mod regulat la slujbă. Din acest motiv, unii lideri europeni consideră că adevărații creștini constituie o minoritate în Europa, vocea lor fiind prea slabă pentru a insera în Constituția Comunității Europene un paragraf care să consemneze creștinismul ca religie a europenilor. Alți demnitari aduc aminte de evenimente triste din istoria creștinismului, în care Biserica a inițiat cruciadele, Inchiziția, pogromurile, Noaptea Sfântului Bartolomeu etc. Dintre documentele și organizațiile implicate oficial în procesul integrator, amintim: CHARTA OECUMENICA, *Conference of European Churches (CEC)*, *The Council of European Bishops' Conferences (CCEE)*, *European Ecumenical Assemblies of Basel (1989) and Graz (1997)*.

²¹ Astăzi, pretenția Bisericii la exclusivitate pare un concept străin. Unii catolici moderni vorbesc despre „creștinismul anonim”, concept găsit într-o formă incipientă în perioada patristică la Irineu și dezvoltat apoi în perioada modernă de catolicul Karl Rahner. Aceste creștinism anonim ar fi prezent la popoarele păgâne (și chiar la ate!). În *Dei Verbum* VI.22, ortodocșii și protestanții sunt numiți „frați despărțiți”. Cf. *Conciliul Ecumenic Vatican II. Constituții, decrete, declarații*, ediție revizuită (București: Arhiepiscopia Romano-catolică de București, 2000), pag. 239.

omului. Nu este nimic mecanic sau magic în rolul Bisericii. Sacerdotalismul confunda astfel medierea lui Cristos cu cea a Bisericii, ceea ce contravine principiului unicității lui Cristos în mijlocirea mântuitoare. Pentru catolici, totdeauna majoritari în Europa, preceptul lansat de Ciprian nu a fost niciodată abrogat. Doar reformatorii l-au recuperat și ulterior eliberat de abuzurile interpretării sacerdotaliste. Luther scria în *Catehismul Mare* că „în afara Bisericii creștine nu există iertare și nici sfințire” și „în afara Bisericii nimeni nu poate veni la Domnul Isus”. Chiar și Calvin în *Catehismul* său menționează că părăsirea cu Biserica este condiția rămânerii în Biserică. Nu există viață creștină separată de Biserică, definită ca părtășie a tuturor credincioșilor de-a lungul veacurilor. Este adevărat că credința noastră nu își are originea în Biserică, fiind un dar al lui Dumnezeu, dar credința noastră vine prin lucrarea Bisericii, prin care înțelepciunea lui Dumnezeu este făcută cunoscută (Efes. 3:10).

A fi baptist și a crede într-un creștinism personal, nu privat, înseamnă a accepta sensul larg al nedespărțirii dintre Biserică și mântuire. Participarea în viața Bisericii nu este nicidecum un accident, o împăcare a conștiinței, ci o exprimare a mântuirii, a libertății creștinului în Cristos. Voluntariatul nu cere sacrificarea spiritului comunitar. Primii creștini au fost învățați de Duhul Sfânt să se organizeze și să fie gata să dea socoteală de viața lor. Domnul creștinilor este Domnul rânduiei; unitatea și ordinea Bisericii este asigurată de Duhul Lui. Biserica nu îi aprobă pe nomazii creștini, pe docetiștii eclesiali²², pe consumatorii de divertisment bisericesc, de fapt, pe cei care nu vor să stea sub autoritatea vreunei comunități locale. Calvin remarca la un moment dat faptul că dacă Biserica poate fi imaginată ca o mamă care dă hrană sufletelor credincioșilor, atunci cei care nu sunt în legătură cu ea sunt niște orfani spirituali.

Adunarea creștină îi cuprinde pe toți cei care și-au mărturisit credința în Cristos. Izolarea creștină este o expresie străină învățaturii biblice. Anti-eclesianismul de azi ne obligă să reconsiderăm rolul esențial al Bisericii în proclamarea planului mântuitor. Identitatea noastră de creștini depinde în parte și de adunarea Bisericii. Dumnezeu nu doar că ne-a salvat prin har, dar ne-a și pregătit un program misionar.

²² Docetismul eclesial se referă la ideea că Biserica nu ar fi de fapt trupul real al lui Cristos. Docetiștii credeau că Isus Cristos nu și-a asumat o natură umană completă, ci doar a apărut ca om. Docetiștii moderni ar cere să-L iubim pe Cristos, dar nu trupul Lui, Biserica.

Biserica a primit o dată cu acest mandat și mijloacele harului (predicarea, rugăciunea, botezul, Cina etc.) pentru realizarea lui. Integrarea în Uniunea Europeană, care este o instituție umană, nu poate anula identitatea Bisericii, care este o instituție divino-umană. Biserica are un cu totul alt mandat decât organizațiile umane. Nici o altă instituție omenească nu poate substitui chemarea Bisericii de a proclama planul divin veșnic. Din pricina acestui mandat special, numai Biserica poate face teologie și numai ea poate apăra și defini dreapta credință prin crezuri și mărturisiri. Toate celelalte instituții umane – radioul, televiziunea, școala, alianțele sau uniunile – sunt doar instrumente temporare și limitate în obiectivele lor. Ele nu pot înlocui rolul spiritual al Bisericii de a opri putrefacția morală a societății și de a lumina gândirea oamenilor cu adevărul lui Cristos.

Pluralismul religios într-o Europă secularizată

Noua Europă unită va aduna laolaltă o diversitate de culturi, oameni, lucruri care trebuie ținute împreună. Ce îi va uni pe acești oameni? Ce reguli vor accepta toți?

În general, conservatorii sunt îngrijorați de folosirea abuzivă a conceptului de pluralism. Ei sunt cei ce se uită cu jind la valorile tradiționale, care însă și-au pierdut din influență, cum ar fi autoritatea, credința în Dumnezeu, patriotismul, onestitatea, ascultarea de lege, încrederea în viața de familie etc. Pe de altă parte, liberalii critică și ei folosirea abuzivă a conceptului de individualism, de aceea propun forme noi de viață comunitară. Ambele tabere se întâlnesc sub umbrela comunitarismului. Toți vorbesc și doresc dobândirea unui sentiment de comuniune și comunitate. Însă, chiar dacă viziunea comuniunii există, problema dificilă e cum să îi motivezi pe oameni la o viață comunitară și să îi scoți din individualism și egoism.

O alternativă ar fi promovarea unui stat neutru din punct de vedere religios. Dar sufocarea sentimentului religios nu ajută nicidecum la realizarea viziunii comunitare. De asemenea, este greu de conceput o societate pestriță religios și unitară în același timp datorită tradiției și principiilor de viață specifice fiecărei religii. Un teren comun este absolut imperios pentru o „Comunitate” Europeană omogenă. Se pare că cei mai mulți analiști tind spre perspectiva pluralismului religios.²³

²³ Pluralismul religios nu are aici sensul de acceptare a tuturor religiilor ca posibilități de cunoaștere a adevărului mântuitor. În cazul de față, sensul expresiei este de multitudine de credințe recunoscute de toți ca exprimare a unei societăți

Raportat la mișcările sociale preconizate, situația pluralismului religios se complică cu două probleme noi. Prima este prezența minorităților religioase în spațiul Comunității Europene. Și aici nu ne referim la minoritățile religioase, creștine sau necreștine, care au fost dintotdeauna prezente în spațiul european; mai degrabă este vorba de minoritățile religioase care au avut de suferit timp de mai multe decenii sub dictatura comunistă. Am folosit termenul de „problemă” asociat subiectului „minorități religioase”, deoarece istoria adevărește faptul că Biserica din Europa a dovedit, nu o dată, intoleranță față de acestea. Minoritățile poartă cu ele cicatricile istoriei și e posibil să pretindă în noul cadru socio-politic nu doar penalizarea oricăror forme de nedreptate religioasă, ci chiar alterarea tradițiilor sau rânduielilor proprii majorității. Ele pot intra ușor în conflict cu manifestări ale democrației pe care nu le cunosc și pe care le pot interpreta greșit, ceea ce ar conduce la tensiuni suplimentare.

A doua problemă are de-a face cu migrația. Statele Unite s-a confruntat cu această realitate în secolul al XIX-lea și a reușit să treacă cu bine peste acest val. După cum a fost o migrațiune de milioane de europeni din Europa înspre America, tot așa se estimează acum că va fi o migrațiune de 20 sau 30 de milioane de est-europeni înspre Europa de Vest. La această realitate se adaugă creșterea impulsului de migrare dinspre țările musulmane. Cele două probleme fac ca pluralismul să sune, pe de-o parte, ca un concept al libertății pentru minoritari, iar, pe de alta, ca o amenințare pentru comunitatea tradițională majoritară. Este ca și cum i-ai tăia acesteia rădăcinile. E greu de prevăzut care va fi reacția țărilor cu o anumită religie majoritară la provocările minorităților sosite în Uniunea Europeană, cărora le-a promis egalitate, libertate și dreptate.²⁴

libere.

²⁴ Diversitatea este greu de asimilat. De exemplu, în Bavaria, Curtea Constituțională germană a anulat o prevedere a regiunii care stipula ca în fiecare sală de clasă din școlile bavareze să existe un crucifix. Curtea a dat câștig de cauză unui părinte care a făcut plângere că această prevedere atentează la libertatea sa religioasă. Biserica Catolică a reacționat puternic, la fel ca mulți cetățeni bavarezi. S-a argumentat că decizia reprezenta un atac la adresa culturii tradiționale bavareze. Acțiunea trebuia să protejeze o minoritate religioasă, dar s-a transformat într-un act de impunere a minorității față de majoritate. De aceea, guvernul bavarez a refuzat să aplice decizia Curții Constituționale.

Pentru a înțelege efectele mai bine și a găsi soluții, trebuie să ținem cont de faptul că există mai multe tipuri de pluralism.²⁵ Pluralismul de consum se referă la ideile, tradițiile, valorile care se cer pe piață. Ceva este valoros și adevărat dacă găsește adepti. În această formă de pluralism lucrurile nu se mai judecă după criteriile adevărului și logicii, ci după criteriul absorbției pieței. Genul acesta de pluralism poate reprezenta un pericol pentru o comunitate omogenă, din pricina inconsistenței și nefinalizării aspirațiilor spirituale. La celălalt capăt este pluralismul postmodern, care urmărește exact opusul celui de consum. El deconstruiește, critică tradiția și propune în schimb relativismul. „Îți respect adevărul, deci respectă-l și tu pe-al meu”. Numai atunci poate începe dialogul. În acest mediu pluralist se naște ușor relativismul moral. Ajungem astfel la pluralismul dreptății, care presupune că toți oamenii din societate vor binele. Ei împărtășesc un minim de valori fundamentale axate pe tradiții religioase, morale sau filozofice. Toate însă converg într-o dorință comună. Ființele umane se consideră libere, egale, raționale și capabile de cooperare. În această formă de pluralism terenul comun este găsit mai ușor.²⁶ Provocarea reciprocă ajută, chiar începe dialogul autentic. Este acel pluralism care poate încuraja diversitatea și, în același timp ține comunitatea împreună.

În baza principiilor asumate de-a lungul istoriei lor, creștinii baptiști pot contribui activ la dezvoltarea unui pluralism al dreptății. O survolare atentă a mărturisirilor de credință baptiste arată că în nici una nu lipsește articolul despre libertatea religioasă.²⁷ Articolul afirmă că Dumnezeu este stăpânul conștiinței, și că El dorește ca ea să fie eliberată de robia învățăturilor umane contrare legii dreptății divine. Idealul baptist a rămas în principiu neschimbat: „O biserică liberă într-un stat liber”. Articolul prevede, de asemenea, libertatea de conștiință, care, la rândul ei, implică libertatea religioasă. Ca să lămurim, baptiștii nu promovează uniformizare religioasă, ci libertatea religioasă. Practic, dacă ar fi să exemplificăm, ei nu cred că statul ar trebui să intervină în

²⁵ Cf. Heinrich Bedford-Strohm, “Community and Diversity: Social Ethical Reflections on a Challenge for Church and Society,” articol extins al prelegerii ținute la Union Theological Seminary, New York, pe data de 16 octombrie, 1995.

²⁶ Ca exemplu ar sta faptul că toți sunt împotriva torturii.

²⁷ Noile mărturisiri de credință baptistă includ poziția baptistă față de probleme contemporane noi: inclusivismul soteriologic, familia, imoralitatea sexuală, adulterul, homosexualitatea, pornografia, avortul etc.

viața religioasă. Statul trebuie doar să asigure cadrul pentru drepturi egale și diversitate religioasă.²⁸

Pluralismul creștin tinde în ultima vreme spre un nou gen, numit și „pluralismul trinitarian.”²⁹ Esența pluralismului trinitarian constă în luarea modelului vieții trinitariene perihoretice ca model de existență pentru Biserică și, prin Biserică, model de existență pentru societate. Astfel, Biserica preia modelul cristic al slujirii și solidarității pentru a-l aplica în lume. După cum persoanele Treimii se dăruiesc reciproc în iubire, tot așa Biserica este Biserică pentru alții. Așa cum în Treime poate să existe diversitate în unitate, tot așa în Biserică credincioșii pot

²⁸ Erich Geldbach, într-o lucrare intitulată *Religious Liberty, Proselytism, Evangelism - Some Baptist Considerations*, Baptist Faith and Witness, Book 2, The Papers of the Study and Research Division of the Baptist World Alliance 1995-2000, listează următoarele aspecte ale libertății religioase: libertatea religioasă nu este o favoare dată de guvern, ci un drept care precede guvernul; libertatea religioasă trebuie protejată de guvern; libertatea religioasă implică exercitarea liberă a religiei, atât individual cât și comunitar; libertatea religioasă exclude încercarea din partea guvernului de a defini ce este religia; libertatea religioasă restricționează rolul guvernului de protector al ei și de garant al libertății de exprimare; libertatea religioasă include dreptul oamenilor de a-și schimba afilierea religioasă, sau de a nu avea nici una, fără ca acest lucru să le aducă avantaje sau dezavantaje; libertatea religioasă exclude orice discriminare pe baza afilierii religioase; libertatea religioasă situează toate religiile ca fiind egale înaintea legii și în public și exclude sprijinul public sau restricționarea vreunui grup religios; libertatea religioasă implică suportul liber și voluntar al aderenților bisericilor sau religiilor; libertatea religioasă respinge ideea ca o biserică sau o religie să pretindă, pe baza tradiției, proprietatea asupra unei anumite arii geografice; libertatea religioasă are ca scop crearea de comunități religioase care să contribuie la binele public și nu la crearea de conflicte religioase; libertatea religioasă trebuie susținută de toate bisericile, grupurile religioase sau religiile ca un bun social pozitiv și ca un punct de cotitură preventiv pentru alte drepturi și libertăți democratice; dacă bisericile sau alte organizații religioase nu respectă aceste drepturi și libertăți sau, chiar mai rău, cheamă statul să le reprime, libertatea religioasă nu are nici o șansă să fie respectată în acel stat; libertatea religioasă exclude orice forme de constrângere din partea guvernului, a religiilor, a bisericilor și a altor organizații sau agenții; libertatea religioasă înseamnă atât libertatea religiei de a nu fi controlată de guvern, cât și interzicerea controlului religios din partea guvernului; libertatea religioasă este un drept al unei persoane sau al unui grup în aceeași măsură ca și al unei alte persoane sau a unui alt grup, iar negarea dreptului pentru o persoană înseamnă negarea dreptului pentru toți; în consecință, protecția acestui drept este responsabilitatea tuturor.

²⁹ Teologii au sesizat că pluralismul de tip trinitarian a trecut prin mai multe faze, de la pluralismul cristicentric la pluralismul pneumatologic. Limitele eseului de față, însă, nu permit o analiză detaliată a acestei tranziții.

coexista în același Duh, indiferent că sunt săraci sau bogați, tineri sau bătrâni, albi sau negri, femei sau bărbați. Modelul este îndrăzneț, avansează idei în aparență idealiste, chiar dacă așteaptă încă mai multe soluții concrete pentru aplicarea lui.³⁰

Concluzii

Incursiunea noastră a arătat, previzibil de altfel, că cel mai dificil aspect al procesului integrării europene nu este cel material, ci cel spiritual. Alte analize, venite din partea comisiilor europene și eclesiale, încearcă să mențină un ton optimist, folosind frecvent termeni vagi și ecumenici.³¹ Problemele integrării însă trebuie exprimate clar și serios de la bun început, chiar dacă complică spectrul procesului. După cum a demonstrat această scurtă analiză, procesul integrării ridică probleme majore legate de secularizare, de privatizarea religiei și de pluralismul religios.

Gândirea baptistă nu doar că prevede problemele, dar încearcă să găsească soluții pentru prevenirea lor. Ca aport spiritual realist la viața Uniunii Europene, gândirea baptistă oferă un model de comunitate încrezătoare, care știe ce crede și ce articulează. Este o gândire orientată spre slujire, gândire solidară și pluralistă, bucurându-se de avantajul diversității în unitate. Concret, soluția la problema secularizării stă numai într-o redescoperire a spiritualității creștine, având ca temelie respectul și dragostea față de om și, mai ales față de Dumnezeu. Creștinismul prezintă un alt tip de dragoste. Ea derivă din actul central al Evangheliei: Cel care a fost Fiul lui Dumnezeu întrupat, venit să mântuiască, a fost Cel care a murit pe o cruce. Acesta este modelul de dragoste jertfitoare. Cel puternic a venit să fie răstignit. Cel ce e egal cu Dumnezeu și-a abandonat gloria pentru a deveni sclav. Apostolul Ioan scrie că noi Îl iubim pentru că întâi El ne-a iubit. Dragostea primește o nouă direcție: spre celălalt. Să te jertfești pentru celălalt; acesta e secretul vieții umane. Puterea adevărată este a celor care iubesc jertfitor. Aplicat în contextul comunității familiei, acest principiu poate salva dezintegrarea familiei în Noua Europă.

³⁰ Pentru exemplificare vezi cartea teologului baptist Paul Fiddes, *Participating in God: A Pastoral Doctrine of the Trinity* (London: Darton, Longman & Todd, 2000).

³¹ Mai toate documentele comisiilor care au abordat situația integrării se mărginesc la susținerea păcii și reconcilierii. Or, această perspectivă nu ajunge, întrucât dă impresia că rolul Bisericii ar fi doar acela de conservare a unor valori sau principii creștine. Dar Biserica a fost din totdeauna chemată să schimbe lumea, să pătrundă pretutindeni cu mesajul primit în mod supranatural. Spiritul ei conservator este totdeauna completat de spiritul misionar.

La problema privatizării religiei, gândirea baptistă răspunde cu convingere că adevăratul creștinism nu a fost și nu poate fi privat (cu sens de izolare), ci numai personal. Relațiile personale cu Creatorul și cu celelalte persoane elimină din principiu ideea de privatizare în domeniul spiritual. A fi o persoană înseamnă a căuta împlinirea altei persoane. O astfel de gândire cristică a transformat lumea. Și o astfel de atitudine promovează gândirea baptistă pentru a schimba spiritul secular european.

În fine, problemei pluralismului religios - indiferent că reflectă spiritul european sau spiritul altei zone a lumii - gândirea baptistă îi garantează dialogul și conlucrarea cu toate instituțiile și ideologiile care identifică același teren comun, al afirmării și protejării dreptății și libertății. Mai mult, modelul vieții în Treime, al unității și diversității, al dăruirii reciproce în libertate este modelul spiritual propus spre a fi trăit întâi în Biserică și apoi extins și aplicat în societate. Principiile baptiste ale transformării, libertății și comuniunii pot deveni astfel soluții concrete pentru conturarea unui spirit european creștin, singurul care poate asigura o integrare trainică.

Apocalipsa lui Isus: Matei 24-25 prin ochii unor contemporani

Dr. Radu Gheorghiuță
Midwestern Baptist Theological Seminary

“Este a doua oară când pierd un discurs major al lui Isus din Nazaretul Galileii. L-am urmărit cu mare interes pe acest tânăr proroc de mai bine de trei ani acum și am rămas întotdeauna uimit nu doar de învățătura lui, ci și de felul în care învăța poporul: n-ai fi auzit o dată în cuvintele lui nesiguranță, șovăire sau vechile dispute ale rabinilor noștri; dimpotrivă, învăța ca unul care avea putere, care prin al său repetat “dar eu vă spun” se punea pe sine autoritate chiar deasupra Legii lui Moise ... “pocăiți-vă, căci împărăția cerurilor este aproape”, “am venit să împlinesc Legea”, “fiți desăvârșiți după cum Tatăl Meu este desăvârșit”, “Tatăl nostru care ești în ceruri”, “intrați pe poarta cea strâmtă”... Cutremurător de profund.

Am fost la aproape toate discursurile lui. L-am auzit în ziua în care a ținut de acum faimoasa lui predică de pe munte, i-am auzit mesajul despre viața de ucenicie. E drept, am pierdut ocazia să fiu prezent când a vorbit o zi întreagă despre pildele Împărăției. Ce mult mi-aș fi dorit să fiu și atunci cu El. Mi-am zis, “nu-i nimic, am să aflu eu de la prietenii mei ce a vorbit în ziua aceea.” Dar pe câți am întrebat, chiar dacă au reținut pildele spuse de El cuvânt cu cuvânt, fiecare le-a înțeles în felul lui. Aveam eu o presimțire că se va întâmpla așa. După aceea nu am mai pierdut nici un discurs public de-al lui. Țin minte când a vorbit despre Biserică, așa numea el noua comunitate care se formase în jurul lui, frații, surorile și mama lui, cum îi placea să îi numească, nu neamuri sau rude de sânge, ci urmași ai învățăturii lui, oameni care ascultă și fac voia Tatălui său ceresc.

Am fost cu el chiar acum câteva zile, la ultimul Shabat, l-am văzut intrând triumfal în Ierusalim, în mijlocul aclamațiilor și uralelor poporului. Ca și ceilalți conaționali ai mei, eram sigur că nu peste multe zile mulțimea va cere să fie uns ca împărat; apoi, va aduna pe toți luptătorii din poporul nostrum, zeloți sau nu, și cu ajutorul lui Dumnezeu, îi va izgoni pe Romani și ne va da din nou libertatea. Din

zilele Macabeilor nu cred să mai fi fost un nivel mai mare de anticipație și speranță pentru eliberare națională; în sfârșit exilul nostru se va termina, căci într-un exil tot suntem și după ce ne-am întors din Babilon; căci ce folos ai în a te reîntoarce din exil în locul sfânt, doar ca să ne trezim din nou sub o putere străină și păgână, pe însăși palma de pământ pe care Dumnezeu ne-a dat-o nouă.

Când însă l-am văzut curățind Templul, m-am întrebat dacă oare așteptările mele și ale noastre erau legitime. Pentru prima dată ceva mi se părea schimbat în mesajul Său. Vorbea despre împărăția care urma să fie luată de la noi și dată altui neam care va face roade. Ca și în cazul smochinului pe care-l blestemase, simțeam în cuvintele lui o condamnare a întregului Israel pentru lipsa de rod la vremea cercetării. În zilele următoare, presimțirea mea s-a transformat în convingere: prin ceea ce făcuse în actul de la Templu intrase deja în conflict deschis cu autoritățile religioase. Mi-am zis, fără puterea politică și religioasă în spatele Lui, nu va reuși vreodată să ajungă împărat; a-i numi nebuni, orbi, fățarnici, morminte văruite și multe altele pe cei care aveau toate pârghiile puternii nu era cel mai înțelept mod de a-i câștiga de partea lui.

Și așa a venit ziua în care s-a născut Beniamin, primul nostru fiu. A trebuit să stau acasă toată ziua și așa am pierdut tocmai mesajul pe care îl așteptasem cel mai mult. A fost tocmai ziua în care a vorbit până seara târziu despre lucrurile care urmau să se întâmple în viitor. Un proroc, prin excelență, este un văzător al lucrurilor viitoare și eram sigur ca Isus nu va ocoli acest subiect. Mi-am dorit așa de mult să nu-l pierd pe acesta, dar tocmai când a atins tema mea favorită a trebuit să plec.

Am fost din nou nevoit să apelez la prietenii mei care au fost acolo; poate de data aceasta voi găsi consens în felul în care l-au înțeles pe Isus. M-am dus direct la Eliezer Eschatologicus. Ne-am salutat și de abia trăgându-mi respirația, l-am rugat să-mi spună despre predica lui Isus de ieri, explicându-i de ce am fost nevoit să o pierd.

“Asculta-mă prietene”, îmi spune Eliezer, “nu am prea mult timp. Ți spun doar pe scurt acum pentru că trebuie să plec cu ceva treabă peste câteva clipe. Te asigur, însă, că nu este nici o grabă. Nu este nici cel mai mic motiv de impacientare, pentru că ce ne-a spus Isus ieri despre viitor nu se va împlini în curând. Cu cât mă gândesc mai mult la cuvintele lui cu atât mai mult îmi dau seama că vor trebui să treacă sute sau poate mii de ani până când vor ajunge să se împlinească.

“A spus Isus lucrul acesta?” l-am întrebat pe Eliezer.

“Sincer să fiu”, a venit răspunsul, “nu a spus exact când se vor întâmpla, dar am fost foarte atent la limbajul pe care l-a folosit de-a lungul discursului. Am recunoscut în el imediat un limbaj profetic, predominant eschatologic. Același limbaj folosit în Scripturile noastre de prorocii când vorbeau despre vremurile viitoare și despre sfârșitul lumii. Ascultă și tu, și spune-mi dacă nu am dreptate: ‘Stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor vor fi clătinate.’ Nu-i așa că îi auzi pe proroci? Așa au vorbit Isaia și Ioel, Amos și Hagai, și asta cu sute de ani în urmă și încă nu am vazut nici o stea să cadă pe pământ. Tu știi că mie îmi place să iau cuvintele Scripturii, și în mod special pe proroci, la valoarea lor, și să le înțeleg la modul propriu, nu figurat. Așa că atunci când l-am auzit pe Isus vorbind despre Soarele care se va întuneca, despre Luna care nu-și va mai da lumina ei, mi-am zis ‘Eliezer, dragă, astea se vor întâmpla la sfârșitul lumii, peste mii și mii de ani.’ În plus, nimic din ceea ce spunea el nu se prea potrivea cu situația noastră de acum. Așa că nu cred că merită să intrăm în panică.

“Ești sigur de asta?”, l-am întrebat eu, puțin mai liniștit de data aceasta.

“Da, da, desigur. Și stai că-ți mai spun ceva. La un moment dat a început să vorbească despre Evanghelia păcii care urma să fie propovăduită la toată lumea, la toate neamurile, și la toate popoarele, înainte să vină sfârșitul. Cu ‘zelul’ nostru pentru evanghelizare, te asigur că vom avea nevoie de câteva mii de ani până să ajungem acolo. Deci, prietene, avem timp destul, mai avem mult de așteptat.

“Dar, stai puțin”, l-am întrerupt eu, “ultimul lucru pe care l-am auzit de la el, înainte să plec, era că Templul nostru urma să fie dărâmat. Mai ții minte când a spus asta? Ceva de genul, ‘Adevărat vă spun că nu va rămâne aici piatră peste piatră care să nu fie dărâmată.’ Chiar când începusem să o iau la fugă spre casă, i-am auzit pe ucenici întrebându-l despre vremea când se va întâmpla acest lucru. Și tocmai aici e nedumerirea mea cu ceea ce-mi spui, nu înțeleg la ce bun să răspunzi la o întrebare pusă despre chestiuni care ne ard pe noi acum, cu evenimente care vor avea loc doar peste mii de ani. Este lipsit de sens. Nu i-a dezamăgit cu răspunsul acesta pe ucenici, care, bănuiesc, doreau și așteptau pentru curiozitatea lor despre destinul Templului o dezlegare concretă și nu prevestirea unor evenimente care urmează să se întâmple peste mii de ani?”

“Oh, ba da, am citit o ușoară frustrare pe fața ucenicilor, și nu numai pe a lor. Era clar că ei se așteptau la un cu totul alt răspuns. Dar

mie mi se pare că sunt deja obișnuiți cu Isus și cu surprizele cu care, de cele mai multe ori, întrebările lor își găsesc răspunsul. Au deja urechea formată așa că nu cred ca au fost foarte dezamăgiți.”

“Și totuși”, am insistat eu, “spune-mi în câteva cuvinte ce a spus despre sfârșitul lumii, chiar dacă nu vom trăi ca să-l vedem cu ochii noștri?”

“Eh, ce să-ți spun?... nu a intrat în foarte multe detalii. Îți spun însă ce mai rețin, deși tot nu înțeleg de ce te interesează, pentru că, înțelege-mă, mesajul nu ne vizează pe noi. Ca atare nici nu am fost prea interesat să-i rețin detaliile. Oh, dacă am trai peste câteva mii de ani, atunci ar fi o altă poveste; atunci aș fi la fel de interesat ca și tine. Dar acum, cu Tiberiu Cezar pe tron, cu stabilitatea pe care pacea romană a adus-o, cu bogația pe care comerțul ne-o asigură, nu avem nici un motiv serios de panică. Că ne place, că nu ne place, nouă Iudeilor, Roma va rămâne stăpâna lumii pentru mii de ani de acum încolo. Oricum, lasă-mă totuși să-ți stămpăr puțin curiozitatea cu puținul pe care-l mai rețin. A vorbit destul de mult despre venirea unor Cristoși falși, a căror propovăduire va înșela pe mulți. De asemenea, va fi din ce în ce mai rău cu cât se vor apropia mai mult de sfârșit. Vor fi multe războaie și vești de războaie; cutremure de pământ foarte multe și puternice, și alte lucruri neplacute care trebuie să se întâmple. Dar toate sunt foarte improbabile acum. Câtă vreme Roma este stăpâna lumii, nu e chip să se întâmple prea multe din toate acestea.

E drept că totuși a fost o frază care țin minte că mi-a produs o oarecare neliniște. La un moment dat spunea ceva de felul: ‘nu va trece acest neam până se vor împlini aceste lucruri’. Mi s-a pus un nod în gât atunci, dar m-am liniștit îndată, când mi-am dat seama că de fapt atunci când Isus a spus ‘acest neam’, el se referea nu la ‘această generație’, la generația noastră’, cum mi-am imaginat prima dată, ci mai degrabă la noi, la poporul nostru luat ca neam. Cu alte cuvinte Isus ne spunea ca noi, Iudeii, vom rămâne ca neam pentru toată istoria, până la sfârșitul lumii. Vezi, deci, că nu s-a referit la leatul nostru ci la neamul nostru, în întregime.

Singura parte pe care nu am înțeles-o deloc a fost chiar de la mijlocul predicii, atunci când vorbea despre o ‘urâciune a pustiirii’ care vi fi pusă în Templu. Bizar, foarte bizar. Țin minte că ne-a spus să ne aducem aminte de vorbele profetului Daniel, dar nu mi-am dat seama pe moment ce dorește să spună, pentru că cele profețite de Daniel avuseseră deja loc. Oare să nu știe el despre sacrilegiul lui Antiochus Epiphanes

care a clădit un altar păgân în chiar inima Templului și a adus jertfă porci pe el? Chiar și cărțile Macabeilor relatează această istorie. Sau poate Isus citește doar cărțile canonului nostru, nu și pe cele apocrife ...

Oricum, doar cam atât mai țin minte. Îți mărturisesc că dintre toate meajele lui de până acum acesta m-a dezamăgit cel mai mult. Nu am fost deloc impresionat cu viziunea lui despre un sfârșit al lumii pentru care mai trebuie să așteptăm câteva milenii.

Oh, aproape era să uit un lucru asupra căruia a insistat în repetate rânduri; de fapt a și spus vreo trei pilde care toate purtau cam același mesaj de îndemn la veghere și pregătire pentru acele vremuri, cum spunea el, pentru că nimeni nu știe când se vor întâmpla toate aceste lucruri. Deci puțină învățătură și pentru noi este acolo. Dar tocmai în acest pilde am găsit motive în plus să nu mă neliniștesc; în fiecare din ele, ascunse acolo în inima pildei, erau câteva cuvinte importante care-mi certifică faptul ca va mai trece încă mult timp până le va veni vremea împlinirii. ‘Stăpânul zăbovește’, mai apoi, ‘mirele zăbovește’, și cea mai clară, ‘după multă vreme’. Da, a afirmat el că ‘nu știm în ce zi sau în ce ceas va veni Fiul Omului’, dar prin acele cuvinte mie mi s-a adevărat că venirea Fiului Omului nu este iminentă. ‘Multă vreme’, prietene, înseamnă ‘multă vreme’. Avem deci tot timpul la îndemână. Dacă vrei să veghezi în așteptarea venirii lui, așa cum cerea el în pilde, este alegerea ta. Pentru mine ‘multă vreme’ va rămâne ‘muuuuuultă vreme’. Ei, vezi, trebuie să recunoști că sunt unele avantaje pentru cel ce interpretează cuvintele lui în mod literal. Am grijuri mai importante acum, și pentru că lumea nu se va sfârși chiar așa de repede, ne rămâne suficient timp. Trebuie să plec. Shalom.

Mi-am luat rămas bun de la Eliezer, nu tocmai satisfăcut de raportul pe care-l promisem din partea lui. Eram chiar mai necăjit acum de faptul că nu am putut să fiu prezent acolo și să aud cu urechile mele ce anume a spus Isus. Câte întrebări pe tema asta i-aș fi pus eu lui Isus dacă eram acolo ... Nu am rămas însă prea mult singur cu gândurile mele, până am simțit o bătaie puternică pe spate și un glas ca de trâmbiță spunând, ‘Ce faci aici, prietene?’ Era Iacob Iminentus, un alt bun prieten de-al meu. Nici nu am ajuns bine să-i răspund când mi-a spus cu vocea lui sonoră, și vorbind într-un ritm mai alert decât l-am auzit vreodată.

‘Prietene, ce stai pe gânduri? Știi bine că nu mai avem multe zile. Timpul s-a scurtat și curge împotriva noastră. Sfârșitul lumii, așa cum o cunoaștem noi și cum au cunoscut-o părinții noștri, este chiar la ușă, este pe punctul de a avea loc. Când te văd cum stai și visezi, îmi

închiperi că nu ai avut ocazia să-l auzi pe Isus când ne-a vorbit ieri, pentru că dacă l-ai fi auzit, sunt sigur că ai fi fost și tu pus pe jar, ca și noi toți ceilalți.

“Stai, stai puțin”, i-am spus, “cum adică, timpul este scurt, și istoria este pe terminate; cum ai ajuns tu la concluzia asta? Doar de câteva clipe m-am despărțit de Eliezer și el mi-a spus cu totul altceva. Oare Isus a ținut două predici diferite, sau voi l-ați înțeles diferit? Eliezer îmi spunea și căuta să ma convingă de faptul că viitorul prevestit de Isus se va derula doar peste multe milenii. Cum, deci, ai ajuns tu să deduci că sfârșitul lumii este aproape? Nu mai înțeleg nimic din toată povestea asta.

“Da’, de unde!” îmi spune Iacob, “doar vorbe goale și deșertăciune în ce-ți spune Eliezer. Mă întreb tot mai des în ultima vreme care să fie problema lui, pentru că, cel puțin mie mi se pare că tot pe dos înțelege cuvintele lui Isus. Lasă-mă să te conving că, cel puțin de data aceasta, dreptatea este de partea mea și nu a lui. Sper să nu-mi ia prea mult timp, pentru că și așa suntem foarte întârziați.

“Ce ți-a zis Eliezer” a continuat Iacob, “mii de ani? Dragul meu, gândește-te și tu puțin! Un învățător de talia lui Isus, nu și-ar pierde timpul cu lucruri care urmează să aibă loc doar peste mii de ani. Dacă așa ar sta lucrurile, când ucenicii lui l-au întrebat despre ‘venirea Fiului Omului’ sau ‘despre semnele sfârșitului de veac’, El le-ar fi răspuns direct, liniștindu-i că nu este treaba lor să afle când anume se vor întâmpla aceste lucruri, mai ales dacă ar fi vorba de mii de ani. Ce spune Eliezer este complet lipsit de sens, întrucât ar fi cel puțin contrar celei mai elementare norme a mesajelor profetice. Așa cum bine știi și tu, profetii se adresează în primul rând oamenilor din generația lor, avertizându-i și prevestind evenimente care îi vor afecta în mod direct, evenimente care sunt relevante în mod special pentru ei și nu pentru generații care vor trăi peste sute sau mii de ani. De fapt tocmai în acest fel profetul poate fi verificat și validat ca proroc fals sau adevărat, dacă ceea ce a prevestit urmează să se întâmple. Cum am putea noi ști dacă Isus este proroc adevărat, dacă ce prevestește el își va găsi împlinire doar peste mii de ani?”

“Da”, i-am răspuns, “mi-a spus Eliezer că de data aceasta Isus a vorbit în limbaj profetic, chiar mai mult, în limbaj apocaliptic, mai mult decât oricând înainte, dar nu m-am gândit la ceea ce mi-ai spus chair acum.”

“Da, sigur ca da”, a reluat Iacob. “Vezi ce a pierdut Eliezer pentru că nu a frecventat cursurile de profetologie! De la prima lecție am învățat cum să deosebesc acest limbaj aparte de celelalte și cum să-l interpretez corect și să-l înțeleg. Cu siguranță îți aduci și tu aminte de aceste lucruri. Ori, discursul de ieri a fost plin de astfel de expresii și fraze cu limbaj apocaliptic ‘cum iese fulgerul de la Răsărit și se vede până la apus, tot așa va fi și venirea Fiului omului: Soarele se va întuneca, Luna nu-și va mai da lumina ei, stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor vor fi clătinate. Atunci se va arăta în cer semnul Fiului Omului. Îți dai seama ce se întâmplă aici, nu-i așa?”

“Nu, nu tocmai”, i-am răspuns eu cu o doză de nesiguranță.

“Ah,” a continuat Iacob, “înseamnă că nici tu nu-i prea citești pe profeți. Când un profet vorbește într-un astfel de limbaj bogat în imagini, mesajul sau nu se referă la sfârșitul lumii sau al istoriei. Adu-ți aminte că în cuvintele folosite de Isus ieri se regăsește limbajul profetului Isaia; de fapt, ca de multe alte ori în predicile lui, Isus a clădit și acum pe mesajul acestui mare proroc al neamului nostru, citând ad literam din scrolul cărții. Acum, atât pentru Isaia, cât și pentru cei din vremea lui, precum și pentru cei care-l citim acum la sute de ani după profeția lui, ultimul lucru la care s-ar fi referit profetul ar fi fost Soarele, Luna sau stelele de pe cer! Bineînțeles că nu. Acesta este un limbaj profetic, un limbaj codificat, folosit mai ales atunci când un profet prevestește sau vorbește despre perioade de puternice convulsii sociale și politice, de răsturnări de sisteme politice și de imperii. Chiar și noi astăzi, când vorbim despre imperii care cad și care se ridică, nu luăm sensul strict literal al expresiilor. Ce a dorit să spună Isus este o atenționare că ne așteaptă, ca și popor ca și națiune, ca și țară, vremuri grele în care întreaga lume va fi într-o tulburare teribilă.

Ba mai mult, și aspectul acesta ar trebui să fie chiar mai clar decât cele spuse adineaori, când Isus a vorbit despre ‘semnul Fiului Omului’ care se va arăta în cer, adică, ‘Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și cu mare slavă’, el s-a referit direct la binecunoscuta profeție a prorocului Daniel. În textul acela, se vorbește despre vedeniile lui Daniel, ‘iată că pe norii cerurilor a venit unul ca un fiu al omului; a înaintat spre Cel Îmbătrânit de zile și a fost adus înaintea Lui’. Nu trebuie să fi expert în hermeneutică să observi că aici este vorba despre o direcție ascendentă a mișcării și nicidecum de una descendentă. Fiul Omului ‘vine’ din punctul de vedere al Cerului, nu din punctul de vedere al Pământului; el urcă de la Pământ spre Cer. În alte cuvinte, când Isus îl

citează pe Daniel în predica lui, el se referă nu la revenirea lui pe Pământ, ci mai degrabă la înălțarea sa în glorie, la ascensiunea lui la tronul suprem, la momentul în care a fost pe deplin exonerat, actul prin care persoana, lucrarea și viziunea lui au fost aprobate de însuși Dumnezeu. În acel moment al înălțării în glorie, Dumnezeu Tatăl a depus mărturie că lucrarea Fiului Omului, suferința lui, și moartea lui nu au fost în zadar. Înțelegeți ce-ți spun?

“De înțeles, înțeleg”, am răspuns eu “dar tot nu cred că m-ai convins, încă.”

“Stai, că nu am terminat. Ascultă, te rog, argumentul care pe mine m-a convins definitiv; un argument lipsit de orice ambiguitate. Pentru mine, cheia viziunii lui Isus asupra viitorului a fost dată de doua expresii aparent ne semnificative, dar care la o privire mai atentă au o forță de netăgăduit. Ți redau fidel cuvintele lui, pentru că încă îmi răsună în urechi tare și clar, ca și glasul unei trâmbițe. ‘Îndată, după acele zile de necaz ... se vor întâmpla toate aceste lucruri’. Te întreb, prietene, ce ar putea fi mai clar decât această delimitare temporală foarte precisă. ‘Îndată’ înseamnă ‘imediat’ sau ‘la scurt timp’ după aceea. Și, cel puțin mie, mi se pare evident la ce anume s-a referit Isus. În ‘toate aceste lucruri’ era inclus, ca latură dominantă, de fapt, tocmai dărâmarea și distrugerea Templului. În ultimă instanță, așa țin minte că a și început discuția dintre el și ucenicii lui. Eram cu toții pe drum, când la uimirea ucenicilor produsă de vederea impunătorului Templu, Isus a răspuns cu o voce sobră și cu lacrimi în ochi ‘adevărat vă spun că nu va rămâne aici piatră pe piatră care să nu fie dărâmată’. Să fi văzut atunci gurile căscate ale ucenicilor când au auzit despre această neașteptată soarta a Templului în viziunea lui Isus. ‘Toate aceste lucruri’ este expresia în care Isus a inclus distrugerea Templului împreună cu toate evenimentele care vor preceda și vor urma această tragedie națională. Supriza mare, însă, ți-am lăsat-o pentru acum la sfârșit. Știi cumva când a spus Isus ca se vor întâmpla ‘toate aceste lucruri’?”

“Când?”

“Total”, îmi spune Iacob, “va avea loc când încă noi, asta înseamnă generația noastră de oameni, vom mai fi în viață! Ți redau iarăși cuvintele lui, cu precizia cu care m-am obișnuit să le rețin ‘adevărat vă spun că ... nu va trece neamul acesta’. Așa înțelegi la ce s-a referit el când a spus acel ‘îndată’. Prietene, mai avem poate câteva zile, sau luni, sau cel mult câțiva ani până să vedem toate aceste lucruri întâmplându-se sub ochii noștri. De fapt, dacă ar fi să ascultăm

atenționările lui, dacă vom ști să citim semnele pe care ni le-a dat, am trece direct la acțiune și nu am mai fi acolo la acest ‘cel mai mare necaz’. Eu unul împreună cu toți ai mei vom fugi spre munți; dacă voi fi la câmp, nici cel puțin nu mă voi întoarce să-mi iau haina de acasă. Sper să nu așteptăm venirea vreunui urmaș în vremea aceea. Din ce spune Isus, va fi un necaz așa de mare cum n-a mai fost niciodată de la începutul lumii până acum și nici nu va mai fi. Fără să fie scurtate acele zile, a mai spus Isus, nimeni nu ar scăpa.”

“Singura mea teamă este cu acei nemernici care se vor da drept Mesia și vor căuta să amăgeasca pe popor, ademenindu-i să lupte de partea lor. Știi tu bine că întotdeauna găsești unul sau doi dintre aceștia cu pretenții mesianice, și în confuzia de atunci nu m-ar mira ca aceștia să înșele pe mulți, chemând poporul să asculte de ei și nu de adevăratul Mesia.

“Tragic”, am răspuns eu la toate astea. “Spune-mi încă o dată care va fi ordinea în care se va derula acest scenariu?”

“Nu e foarte complicat”, a reluat Iacob. “Ți-l redau pe puncte. Tema: dărâmarea Templului și venirea sfârșitului Lumii. Actul 1. Vor fi mulți înșelători care vor emite pretenția de a fi adevăratul Mesia. Își vor căuta adepți care să se înarmeze și să lupte pentru apararea neamului. Actul 2. Vor fi multe războaie, vești de războaie, cutremure de pământ, foamete, și ciumă. Actul 3. Ucenicii lui vor fi prigonți, dar concomitent Evanghelia va fi propovăduită la toate neamurile. Actul 4. Romanii vor fi peste măsură de iritați de acțiunile neamului nostru și vor veni peste noi cu intenția de a ne distuge. Actul 5. Urâciunea pustiiri va fi pusă în Templu. Actul 6. Armatele romane se vor năpusti peste noi, ei, vulturul (nu degeaba îl poartă pe stindardele lor), iar noi, ciotul. Actul 7. Templul și orașul vor fi distruse din temelii. Și toate acestea se vor întâmpla în cel mai neașteptat mod, vom fi luați prin surprindere, fără să știm ziua sau ceasul când ele vor avea loc.”

“Stai puțin”, l-am întrebat eu, “nu spuneai adineauri că el a pomenit ceva semne premergătoare? Cum poți fi luat prin surprindere atunci cind vezi din timp semnele de avertisment?”

“Bună întrebare”, continuă Iacob, “și eu mi-am pus aceeași întrebare. Cred însă că la mijloc este o diferență de nuanță. Uite cum înțeleg eu; semnele vor prevesti venirea acelei zile – și astfel vom ști când se apropie. Dar, exact ziua sau ceasul împlinirii lor, nu-l știe nimeni în afară de Tatăl ceresc ... nici chiar Fiul Omului; ți-am spus și secretul ăsta așa ca să te încurc puțin, că și eu l-am auzit. O, desigur că

este așa! Doar acum, în timp ce-ți vorbesc, m-am prins de ce a folosit comparația cu femeia însărcinată. Foarte ingenios! Țin minte foarte bine când s-a născut primul nostru fiu. Știam că o să se nască în luna Nisan, dar nu știam exact în ce zi. Mă uitam la Sarai a mea și vedeam semnele iminente ale nașterii. Dar nimeni nu știa exact ziua sau ceasul când nașterea va avea loc. Așteptarea în zilele acelea a fost teribilă. Am și avut alarme false de câteva ori; îmi închipui, nu foarte diferite de venirea falșilor Mesia.

“Iacobe, dacă așa stau lucrurile, și cred că m-ai convins, atunci ce-i de făcut? Ce a spus Isus că trebuie să facem?”

“Dragă prietene! Nu mai avem mult timp. Trebuie să ne pregătim pentru că sunt convins că suntem ultimul neam de oameni înainte de a se întâmpla aceste lucruri. Veghează, fii gata, roagă-te, fă bine cât mai ai posibilitatea să îl faci. În esență, aceste imperative rezumă exhortația lui Isus. Apoi, caută să găsești cât mai mulți adepți pentru viziunea și programul lui Isus. Contrar zeloților din mijlocul nostru, și nu numai lor, Isus se poziționează clar împotriva unui răspuns violent dat Romei. Așa că ia-ți ‘ulei în candelă’ să fii gata, precum o fecioară în așteptarea Mirelui, puneți ‘talantii în negoț’, așa cum un rob bun și credincios obișnuiește să facă, ai grijă de cei mai neînsemnați frați ai lui. La aceste lucruri ne-a chemat Isus și nu la insurecție armată. Judecata va cădea în mod inevitabil peste neamul acesta și cine se împotrivește în vreun fel sau altul acestei judecăți, va sfârși prin a fi strivit de ea.”

Uite-mă, deci, la o răscruce de drumuri. Doi prieteni, două mesaje. Pe care dintre ei să-l cred? În mod previzibil, am intrat în panică și am luat-o la fugă spre casă. Cum am făcut colțul, însă, am dat nas în nas cu Manase Moderatus. Mergea măsurat, liniștit, echilibrat, sigur de sine; era plin de pace.

“Pardon”, am spus în grabă, “cum de pe tine nu te-a prins febra pregătirilor pentru sfârșitul veacului? Cum poți fi așa de liniștit? Nu cumva nici tu nu l-ai auzit pe Isus ieri?”

“Bună, vecine” îmi răspunde Manase, cu un calm profund și cu multă siguranță de sine. “Din contră; l-am auzit pe Isus ieri și cred că, în sfârșit, am înțeles mesajul și viziunea lui despre viitor nostru și al lumii. A fost poate cel mai profund mesaj din câte am auzit până acum, și cred că mulți l-au înțeles greșit.”

“Da, cred că știu la ce te referi” i-am răspuns eu cu o evidentă năuceală în priviri, “m-am întâlnit cu Eliezer care mi-a spus un lucru,

apoi m-am întâlnit și cu Iacob, care mi-a spus exact opusul. Acum însă nu mai știu pe care să-l cred. Presimțeam eu că nu va fi bine când am ajuns să pierd acest discurs al lui Isus.

“Nu te neliniști”, îmi spune Manase. “Ghinionul tău este că te-ai întâlnit tot cu prieteni excentrici. Doar tu-i cunoști foarte bine și cam știi care le vor fi reacțiile, mai ales la un mesaj atât de plin de limbaj simbolic. Am vorbit și eu cu ei imediat după ce ne-a lăsat Isus, dar nici cum nu am reușit să-i aduc la unison. Mă întreb și eu deseori, de ce, oare, trebuie să împingi totul fie în viitorul foarte îndepărtat, fie în viitorul foarte apropiat? Mi s-a părut atât de clar din cuvintele lui Isus că unul dintre evenimente are să se întâmple în curând, iar cel de-al doilea își va găsi împlinirea într-un viitor mult mai îndepărtat. Trebuie să spun că am rămas uimit de măiestria cu care a vorbit despre aceste lucruri. A fost un discurs extraordinar, cum numai un adevărat proroc îl poate rosti. Am stat în fața unui caz clasic de mesaj profetic; o profecție complexă, care îngemănează două evenimente majore. De fapt, de acolo a pornit tot discursul. Ucenicii i-au pus două întrebări distincte: ‘care este semnul venirii tale?’, prima și apoi ‘care va fi semnul sfârșitului veacului acestuia?’, cea de-a doua. Nu știu cu ce ai rămas din ce ți-au relatat prietenii tăi, dar lasă-mă să-ți spun pe scurt ce răspuns a dat Isus la aceste întrebări, și să te las pe tine să vezi cât de echilibrat și armonios a fost răspunsul. În prima parte a răspunsului, Isus s-a ocupat de venirea sa pe norii cerului. Sper că știi la ce s-a referit, nu-i așa?”

“Da, cred că știi” i-am răspuns, “este vorba despre profecția din Daniel, așa-i?”

“Da, așa este. Templul va fi dărâmat și Fiul va fi înălțat. Fiul va merge la Tatăl ca să primească toată autoritatea și puterea peste întreaga creație și peste destinele omenirii, în același timp în care Templul se va prăbuși în praf și pulbere, pentru că nu-și mai are locul în creație. Legătura dintre cele două evenimente mi se pare foarte clară. Înălțarea lui va fi nu doar o simplă întronare; va fi și actul prin care va fi dovedit a fi un proroc adevărat, nu unul mincinos, un proroc care a rostit adevăr și dreptate în lucrarea și mesajul lui. Tot ce a prorocit despre Templu și despre Ierusalim, se va fi împlinit atunci. Poate mai ții minte cât de aspru a vorbit împotriva Templului în unele din mesajele lui anterioare. Cu siguranță ai văzut că de multe ori se substituia pe sine Templului. Nu o dată au fost oameni care i s-au închinat cu reverența cu care o făceau doar la Templu, și, mai mult, în urma acestui act, primeau din partea lui iertarea deplină pentru păcatele lor. În plus, țin minte că o

dată a vorbit despre sine ca despre cineva care este mai mare decât Templul însuși. Acum, un lucru este foarte clar; în Ierusalim și în religionea noastră nu este loc pentru două Temple. Fie Templul lui Irod este adevăratul Templu, fie Templul trupului său este adevăratul Templu. Dacă Templul lui Irod va fi dărâmat așa cum a susținut el, atunci el va fi declarat ca adevăratul Templu, ca fiind cu adevărat Fiul lui Dumnezeu înălțat în slava. Dacă Templul nostru va rămâne în picioare, atunci tot mesajul lui va fi dovedit a fi fost fals. Acesta urma să fie testul final, suprem al lucrării sale.

“Dar, Manase, de ce spui că este vorba despre două evenimente separate? Nu va fi disturgerea Templului urmată imediat de sfârșitul lumii?”

“Este adevărat că succesiunea acestor două evenimente a fost partea cea mai dificilă pentru mine din tot discursul. Că este vorba despre două evenimente distincte, mi se pare foarte clar. Primul va fi precedat de semne; celălalt va veni brusc, fără nici un preaviz. În primul sunt șanse de scăpare dacă fugi spre munți sau stai afară din cetate; în cel de-al doilea nu te poți ascunde, nu poți scăpa, nu poți fugi de el: din doi unul va fi luat, altul lasat. Pentru mine acest detaliu a fost suficient ca să diferentiez între cele două evenimente. Este drept că nu știu exact când sau cum a fost semnalat în discursul lui tranziția de la primul eveniment, disturgerea Templului, la cel de-al doilea, parousia lui eschatologică. A folosit cam aceiași termeni în prezentarea ambelor evenimente. Bunaoră, a vorbit despre ‘parousia’ lui și la începutul și la sfârșitul discursului; a folosit expresia ‘venirea Fiului Omului’ în ambele jumătăți ale prediciei. M-am tot întrebat unde a fost marcată trecerea de la un eveniment la celălalt. Oare să fi fost atunci când a spus ‘Îndată după acele zile de necaz, soarele se va întuneca, luna nu-și va mai da lumina’, sau mai degrabă atunci când a zis ‘despre ziua aceea și despre ceasul acela nu știe nimeni, nici îngerii, nici Fiul, ci numai Tatal’. Nu m-am putut răbda și când și-a sfârșit Isus cuvântarea m-am dus la ucenicii lui și i-am rugat să-mi spună ce au înțeles ei. Și ce să vezi, jumătate din ei au înțeles prima varianta, jumătate au înțeles-o pe a doua. Din cauza mulțimii, nu am mai reușit să-l prind pe rabi Isus să-l întreb chiar pe el despre sensul cuvintelor lui.

Sigur, însă, sunt de motivul care s-a auzit clar de-a lungul mesajului. Ți-l redau în rezumat: ‘vegheați, fiți pregătiți, nu leneviți, nu trăiți cu nepăsare’. Și chiar mai mult: ‘gindiți-vă că în aproapele vostru mă substitui chiar eu: când aveți grijă de ei, aveți grijă de mine; când îi

hrăniți pe ei, mă hrăniți pe mine; când le dați lor să bea apa, mie îmi stămpărați setea; când îi vizitați pe ei în închisori, pe mine mă veți găsi acolo'. Așa de mult a insistat asupra aceste faceri de bine, încât le-a asociat cu însăși judecata de apoi. Esența celor spuse de el este că indiferent de ce se va întâmpla cu el, Isus va rămâne cu noi, în cel mai vizibil mod, în și printre semenii noștri. Ce sens profund capătă în acest fel numele său 'Emanuel'; este ca și când Isus ne-ar spune 'iată, eu sunt cu voi până la sfârșitul zilelor'. S-a ridicat astfel la înălțimea și pretenția numelui său; în el și prin el, Însuși Dumnezeu rămâne cu noi; cu adevărat Emanuel. Cred că acesta este punctul cel mai important din mesajul lui Isus, vrednic de ultima predică a lui."

Au trecut deja șase săptămâni de ani de când am purtat discuția aceasta cu prietenii mei, și chiar dacă nu m-am mai gândit mult timp la ea, când am auzit despre cele întâmplate la Ierusalim în ultimele zile, mi-am reamintit-o imediat. După mulți ani de tensiune, războiul cu Romanii a ajuns să nu mai poate fi evitat. Vinovați au fost în primul rând procuratorii Romani, și mai ales Florus care a ținut partea Grecilor în câteva incidente recente înfuriindu-i pe Iudei. Tot el, acum patru ani a luat 17 talanți din trezoreria sfântului Templu ca să-și subvenționeze niște cheltuieli guvernamentale. Toată lumea ține minte cum a distrus o parte din orașul sfânt, a schingiuit și răstignit prizonierii luați în urma revoltei poporului.

Dar nici Iudeii nu s-au lăsat mai prejos. Ca răspuns la acțiunile lui Florus, au sistat la Templu jertfele pentru neamuri și jertfa dublă zilnică pentru bunăstarea Cezarului. Această hotărâre a mai marilor noștri a fost luată ca și un act de rebeliune care a pus definitiv și irevocabil temelia războiului. La toate acestea s-au mai adăugat luptele de insurgență tot mai înțețite, care au culminat cu atacul și masacrul garnizoanei Romane din Ierusalim.

Romanii nu au rămas fără răspuns. Au trimis primul contingent de 30.000, apoi altul de 60.000 sub Vespasian și Titus; au arătat că Roma dorea să pună capăt o dată pentru totdeauna răzvrătirilor din Iudea. Chiar dacă asediul a întârziat pentru doi ani, datorită evenimentelor din Roma, moartea lui Nero și asasinarea următorilor doi succesori ai lui, o dată ce Vespasian a fost proclamat împărat, distrugerea Ierusalimului era chiar la ușa.

În primăvara primului an al lui Vespasian, Titus a preluat comanda armatei și a luat cu asalt partea de nord a cetății. A făcut o circumvalațiune în jurul cetății, a postat trupe de-a lungul zidului,

interzicând oricăror provizii să ajungă în orașul greu înfometat. Din acel moment nimeni nu putea scăpa; nimeni nu putea intra sau ieși din Ierusalim. Pe la mijlocul verii forțele erau gata să atace fortificațiile Templului. În August au reușit să pună stăpânire pe curtea interioară a Templului, jefuindu-l, dându-i foc, și ucigând miile care se aflau acolo. A urmat apoi desacrarea Templului; în cel mai sfânt loc al Templului s-au adus jertfe stindardelor romane. În Septembrie, din însăși porunca lui Titus, orașul a fost jefuit, ars și ras cu plugul; nu a mai rămas piatră pe piatră ...

Au trecut aproape 2000 de ani de la împlinirea primei părți a apocalipsei lui Isus. Profeția lui despre Templu s-a împlinit cu o precizie impresionantă. A mai rămas de împlinit partea a două. Esti pregătit pentru ea?

Învățătura etică creștină despre divorț și recăsătorire

Principii practice de slujire în cadrul

Bisericilor Baptiste din România

Lector univ. drd. Daniel Mariș
Facultatea de teologie baptistă, Universitatea din București

Introducere

Divorțul și recăsătorirea sunt subiecte la ordinea zilei astăzi în România. Cu toate acestea, o abordare pastorală a acestui subiect nu este foarte simplă. Abordarea acestui subiect înseamnă mai mult decât un simplu răspuns la întrebarea: Putem căsători divorțați în bisericile noastre? Sau: Putem accepta pe cineva care este recăsătorit să slujească în Biserică?

Așa cum susține și Andrew Cornes: “Conducătorii religioși sunt și ei luați prin surprindere și destul de confuzi atunci când este vorba de divorț și recăsătorirea celor divorțați în biserică...Remarca făcută de un pastor american este tipică pentru cei mai mulți pastori: “Am căsătorit divorțați, dar nu sunt deloc mulțumit de lucrul acesta”.³²

1. O perspectivă socială asupra divorțului și recăsătoririi în România

Până în anul 1993, când a fost modificat Codul familiei, legislația din România interpreta separarea legală a două persoane căsătorite ca ceva excepțional. În legislația nouă se specifică faptul că tribunalul poate pronunța divorțul atunci când anumite condiții specifice sunt îndeplinite. Prin urmare, în legislația veche cu privire la divorț formulările sunt negative: “Instanța judecătorească nu poate separa ...decât în circumstanțe excepționale.” Astfel, se specifica în mod clar că divorțul era posibil doar în cazul în care, din motive bine întemeiate, relația dintre cei doi ajunsese atât de mult afectată încât

³² Andrew Cornes, *Divorce and remarriage. Biblical Principles and Pastoral Practice* (Hodder & Stoughton, London, 1993, p.33)

continuarea căsătoriei era imposibilă. Cu alte cuvinte, vechea legislație nu îngăduia divorțul *cu acordul ambelor părți*.

Noua legislație este mult mai permisivă, întrucât oferă posibilitatea divorțului *cu acordul ambelor părți*. Dar și în acest caz hotărârea de divorț este condiționată de câteva lucruri: Primul este legat de perioada minimă de un an după care un cuplu poate obține pe cale legală despartirea. Al doilea aspect care condiționează divorțul cu acordul ambelor părți este legat de copii. Dacă un cuplu are copii, el nu poate obține divorțul cu acordul ambelor părți. Așa cum susține și Ion Filipescu în *Tratatul de dreptul familiei*, divorțul este perceput în legislația din România ca un remediu, atunci când unul din parteneri ajunge în imposibilitatea de a continua acea relație din cauza celui alt partener. În acest caz, deci, divorțul este privit de ambii soți ca o soluție.³³

Cel de-al doilea aspect al divorțului desprins din legislația din România este divorțul ca sancțiune. În acest caz, divorțul este o sancțiune împotriva unuia dintre parteneri, care se face vinovat de adulter. Formularea articolului despre căsătorie din mărturisirea de credință a Cultului Baptist poartă această amprentă a legislației din România, care consideră divorțul o sancțiune împotriva aceluia dintre parteneri care se făcea vinovat de adulter. În mărturisirea de credință a Cultului Creștin Baptist din România se afirmă următoarele:

“În cazul unui adulter dovedit sau al părăsirii răutăcioase a căminului, credem că Sfânta Scriptură admite divorțul și recăsătorirea părții nevinovate.”³⁴ Această afirmație este argumentată cu textele din Matei 19: 8-9 și 1 Corinteni 7:15:

Isus le-a răspuns: “Oricine își lasă nevasta, afară din pricină de curvie și ia pe alta de nevastă, preacurvește; și cine ia de nevastă pe cea lăsată de bărbat, preacurvește.”(Matei 19:8-9)

“Dacă cel necredincios vrea să se despartă, să se despartă; în împrejurarea aceasta, fratele sau sora nu sunt legați: Dumnezeu ne-a chemat să trăim în pace.” (1 Corinteni 7:15)

³³ Ion Filipescu, *Tratat de dreptul Familiei* (All, Bucuresti, 1993, pp.206-218)

³⁴ Marturisirea de Credinta a Cultului Crestin Baptist din Romania, *Despre casatorie*, p. 17

Divorțul nu este un fenomen nou. Așa cum subliniază și Jack Dominian, acesta reflectă pe de o parte dificultatea păstrării unui legământ de credință într-o relație atât de intimă cum este căsătoria, iar pe de altă parte scoate la lumină marea nevoie a omului de stabilitate, fidelitate și dragoste.³⁵ Același autor arată că în Anglia până în anul 1857 au existat acele tribunale bisericești, printre care se număra și “Tribunalul pentru divorț și cauze matrimoniale”. Începând din anul 1857, când aceste tribunale au fost desființate, au fost formulate un număr de legi și acte matrimoniale, toate acestea fără excepție facilitând disoluția căsnicilor. Ultima lege, care a intrat în vigoare în anul 1971, a introdus conceptul revoluționar care susține că divorțul se poate pronunța în cazul destrămării irevocabile a căsătoriei. Așa cum menționează Dominian, ca o consecință a acestui fapt rata divorțurilor în Anglia a crescut uimitor în ultima sută de ani.

Dominian sugerează, de asemenea, că impactul unui divorț produce efecte negative atât în cazul celor doi soți, cât și în cazul copiilor. Divorțul este o pierdere severă, în mod special în cazul în care survine după mai mulți ani de căsnicie. Impactul divorțului asupra copiilor este un subiect aprig dezbătut.

Unii specialiști îndrăznesc să afirme că divorțul părinților are un impact de lungă durată în cazul copiilor, afectând în mare măsură viitoarele lor căsnicii. Există anumite cercetări care au dus la concluzia că există o legătură strânsă între perioada copilăriei și divorț. Cu toate că unii privesc cu suspiciune astfel de informații, majoritatea acceptă că divorțul este un factor de stress.

Există date statistice care arată că aproape jumătate din divorțuri au loc în primii 9 ani de căsnicie. De aceea, se consideră că primii zece ani din viața de familie sunt cruciali pentru stabilitatea căsniciei. Chiar și în cazul în care divorțul are loc după 20 de ani de căsătorie, s-a constatat că în majoritatea unor astfel de cazuri au apărut probleme serioase în viața de familie încă din primii 5 ani de căsătorie.³⁶

³⁵ Jack Dominian, *Make or break- An Introduction to marriage counseling* (SPCK, London, 1984), p. 13

³⁶ Jack Dominian, p. 19

Dominian atrage atenția și asupra faptului că rata divorțurilor după a doua căsătorie este în creștere. Cu toate acestea, el consideră divorțul ca una dintre soluțiile pentru o situație intolerabilă. El afirmă: “Căsătoria a fost întotdeauna vulnerabilă, iar divorțul a fost una dintre soluții pentru o situație intolerabilă.”³⁷

Gary Collins apreciază că societatea modernă pare să accepte divorțul și recăsătorirea ca un nou mod de viață. Acesta consideră că divorțul este portretizat ca “o binevenită rută către libertate sau o evadare din dificultățile întâmpinate în căsătorie.”³⁸ În ciuda acestui fapt, sunt destui care apreciază că efectele divorțului sunt mai grave decât și-ar putea imagina cineva. Așa cum susține Andrew Cornes:

Divorțul este asemenea unei explozii. Distruge încrederea de sine, produce ură și vinovăție, promovează sentimentul de insecuritate și complică relațiile interpersonale. Divorțul este ceea ce psihologii moderni confirmă: o dezlipire nenaturală a ceea ce a fost lipit laolaltă, o separare dureroasă în două a ceea ce în esență ar fi trebuit să fie una.³⁹

2. Învățătura biblică despre divorț și recăsătorire

Teologii care abordează problema divorțului și a recăsătoririi sunt împărțiți în ceea ce privește formularea concluziilor cu privire la învățătura biblică despre divorț și recăsătorire. Există cel puțin patru categorii de opinii. În prima categorie se înscriu teologii care consideră căsătoria pentru toată viața, că nu există nici un motiv biblic pentru divorț, și că recăsătorirea unei persoane divorțate este întotdeauna adulter.

Din cea de-a doua categorie fac parte teologii care susțin că există motive legitime și biblice pentru divorț și că în aceste circumstanțe recăsătoria este permisă.

Teologii care fac parte din cea de-a treia categorie susțin că în căsătorie pot apărea la un moment dat probleme care să necesite o

³⁷ Jack Dominian, p.20

³⁸ Gary R. Collins *Christian Counseling* (Word, Ltd., Dallas, 1989), p.451

³⁹ Andrew Cornes, p. 23

soluție. Divorțul devine o soluție necesară pentru sănătatea mintală, emoțională sau fizică a unuia dintre soți sau a copiilor. Trebuie să recunoaștem că o astfel de poziție se bazează mai puțin pe învățătura biblică și mai mult pe principii generale formulate pe baza cazuisticii.

A patra opinie cu privire la divorț și recăsătorire aparține teologilor romano-catolici. Aceștia susțin că doar tribunalul bisericii poate anula o căsătorie și poate da aprobarea pentru recăsătorire, atunci când constată că prima căsătorie nu s-a consumat.

Așa cum sugerează Gary Collins, Biblia prezintă căsătoria ca o relație permanentă dintre un soț și o soție. Acesta este idealul pe care Dumnezeu nu l-a modificat în decursul istoriei. Dar, întrucât ființele umane au fost afectate de păcat, ele trăiesc la un nivel inferior acestui ideal. De aceea, Biblia recunoaște lucrul acesta, și, prin urmare, în Deuteronom 24:1-4 sunt date câteva principii care să guverneze practica divorțului.⁴⁰ În orice caz, Collins precizează foarte clar că, deși divorțul a fost tolerat, el nu a fost niciodată poruncit sau încurajat de Dumnezeu. Collins aduce ca argument răspunsul pe care Domnul Isus îl dă fariseilor: “Din pricina împietririi inimilor voastre a îngăduit Moise să vă lăsați nevestele; dar de la început n-a fost așa.” (Matei 19:8)

Forster accentuează o idee interesantă atunci când abordează învățătura biblică despre divorț și recăsătorire. El susține că este normal ca creștinii să privească în Biblie pentru a înțelege idealurile stabilite de Dumnezeu pentru viața de familie, dar și pentru a-și argumenta reacția față de divorț. Dar părerea lui este că aceștia ar trebui să ia în considerare și reacțiile tradiționale și contemporane față de divorț.⁴¹ Același autor sugerează că atunci când se analizează o învățătură morală, în cazul de față *învățătura despre divorț și recăsătorire*, în profeți, în scrierile apostolilor și în învățătura Domnului Isus, întrebarea care trebuie să o punem ar fi nu *Ce au spus?* ci *De ce au spus?* ceea ce au spus despre divorț și recăsătorire cei amintiți mai sus.⁴²

⁴⁰ Gary Collins, p. 451

⁴¹ Greg Forster, p.39

⁴² Greg Forster, p. 39

2.1 Învățătura Vechiului Testament despre divorț

Trebuie să admitem că textele Vechiului Testament care tratează problema divorțului și a recăsătoririi nu sunt ușor de tratat. Așa cum se poate constata în urma studierii textelor din Vechiul Testament, discuția despre divorț nu se limitează doar la textele narative. Subiectul divorțului este amintit și în istoria reîntoarcerii din exil (Ezra 10:1-17), dar și în cărțile profetice. Cartea profetului Osea, prin actul profetic simbolic al căsătoriei acestuia cu Gomera, aduce în prim plan problema divorțului și a recăsătoririi (Osea 1:2-11; 3:1-4). Profetul Maleahi denunță starea deplorabilă a poporului și condamnă în termeni categorici divorțul și recăsătorirea (Maleahi 2:14-16).

Oricum, subiectul acesta este adus în discuție pentru prima dată în cartea Deuteronom, în contextul Legii mozaice (Deuteronom 24:1-4). Dar, așa cum susține și Forster, în ciuda presupunerii fariseilor, exprimată în provocarea adresată Domnului Isus din Marcu 10, nu se poate vorbi despre o legislație pentru divorț în Vechiul Testament.⁴³ Există, însă, două pasaje în Vechiul Testament în care este interzis în mod explicit divorțul: primul se referă la situația în care, în urma unui viol, un bărbat era obligat să se căsătorească cu femeia pe care a necinstit-o. Al doilea text prezintă situația în care bărbatul, la scurt timp după căsătorie, acuza faptul că soția nu a fost virgină înainte de căsătorie.

Pasajul din Deuteronom 24 interzice recăsătorirea după divorț. Așa cum reiese din aceste pasaje, bărbatul era cel ce avea inițiativa divorțului în acea vreme. Situația nu era cu mult diferită de cultura popoarelor din jur. Așa cum susțin cei mai mulți cercetători, "cartea de despărțire" era o protecție pentru soție, care, odată ce primea cartea de despărțire, nu mai putea fi acuzată de bigamie în cazul în care s-ar fi recăsătorit cu un alt bărbat. După părerea unora, procedurile rabinice de divorț pretindeau prezentarea unui document scris, care trebuia datat în fața martorilor. Aceasta presupunea un proces destul de greoi și avea ca scop descurajarea divorțului. Cu toate acestea, așa cum afirmă și Forster, se pare că divorțul în vremea Vechiului Testament era o practică destul de răspândită. Argumentul de bază pe care Forster îl aduce în susținerea acestei idei este

⁴³ Greg Forster, pp. 42-47

folosirea divorțului ca *pildă* în cărțile profetice, pentru a ilustra disperarea lui Dumnezeu și uneori speranța reconcilierii cu Israel.

Ceea ce putem spune despre divorț în Vechiul Testament este că în anumite perioade a fost o practică suficient de răspândită, încât să fie folosită pentru a ilustra disperarea lui Dumnezeu și nădejdea de reconciliere cu poporul Israel, în urma infidelității acestuia. Pe de altă parte, este foarte probabil că doar în vremea profetului Maleahi abuzul cu privire la practica divorțului sa fi fost atât de grav încât să-l determine pe profet să denunțe această practică.⁴⁴

Același aspect este analizat și de către Andrew Cornes, care susține că în textele legii lui Moise nu se poate spune că există vreo lege care să încurajeze în mod direct divorțul. Aceasta nu înseamnă că nu există legi care să trateze problema divorțului. Dar, așa cum arată același autor, în mod semnificativ, toate legile care au tangență cu problema divorțului sunt date în mod restrictiv, pentru a împiedica fie divorțul, fie recăsătorirea.⁴⁵ Pentru a da și mai multă forță acestei supoziții, el apelează la interpretarea pe care o dă Driver în comentariul său asupra textului din Deuteronom 24. Acesta afirmă, printre altele:

Legea din Deuteronom 24:1-4 nu este o lege a divorțului...Legea evreiască nu a instituit nicăieri divorțul [deși, ceva mai devreme, același autor susținea că aceasta a fost stabilită prin tradiție și obiceiuri], dar îl tolerează, ținând cont de imperfecțiunea naturii umane (Matei 19:8) și așterne principii care să prevină și să elimine orice abuzuri posibile.⁴⁶

În concluzie, se poate spune că cei mai mulți teologi ai Vechiului Testament consideră textul din Deuteronom 24:1-4 ca fiind restrictiv cu privire la recăsătorire.

⁴⁴ Greg Forster, pp. 42-45

⁴⁵ Andrew Cornes, p. 130

⁴⁶ Andrew Cornes, p.130

2.1.1 Câteva aspecte legate de practica divorțului în Israel

Cornes rezumă patru aspecte importante legate de practica divorțului în Israel. Primul scoate în evidență faptul că **divorțul era permis în Israel**. Deși nu a fost legiferat și, deci, încurajat, se poate afirma că n-a fost nici interzis.

Un al doilea aspect arată că **divorțul era permis în cazul lui *ermat dabar***, care însemna, tradus în mod literal, “*golicuine*”. Această expresie a fost destul de controversată și nu se poate spune cu certitudine la ce anume se referea. În vremea Domnului Isus, școala lui Shama susținea că textul din Deuteronom 24:1 se referă la adulter ca principalul motiv pentru divorț. Dar este bine cunoscut faptul că Legea lui Moise prevedea uciderea cu pietre ca pedeapsă pentru adulter, și nu despărțirea. (Deut. 22:22, Ioan 4:8, Gen. 38:24). Din același motiv, nu putea fi vorba în expresia *erbat dabar* (“ceva rusinos”) nici de sex premarital.

Un al treilea aspect subliniază că procedura de **divorț implica eliberarea unui certificat de divorț** (*cartea de despărțire*). Acest certificat de divorț este menționat atât în cazul primei despărțiri, cât și în cazul celei de-a doua. Certificatul de divorț este menționat și în textele profetice, cum ar fi: Ieremia 3:8, Isaia 50:1, și se pare că a fost o cerință importantă atât în perioada mozaică, cât și mai târziu în istoria iudaică. Așa cum subliniază și Murray, scopul esențial al acestui certificat de divorț era de a proteja soția, și din acesta se desprindeau și alte scopuri secundare, cum ar fi:

- a) Deoarece era un document legal, îl determina pe soț să se gândească de două ori înainte de a-l scrie
- b) Dădea femeii libertatea față de obligațiile maritale față de soțul care i-a dat certificatul de divorț
- c) Avea rolul de a-i proteja femeii reputația și viitorul

Mishnah menționează și alți factori, adăugați ulterior, care împiedicau deciziile pripite de divorț. De exemplu, pentru orice certificat de divorț era nevoie de cel puțin două mărturii. De asemenea, erau considerate invalide trei tipuri de certificate de divorț: primul era certificatul scris doar de soț, fără martori. Al doilea era cel

care, deși scris pe baza a două mărturii, nu era datat. Al treilea tip de certificat considerat invalid era cel care avea doar o mărturie, deși era datat corect.

Cel de-al patrulea aspect care se desprinde din practica divorțului în Israel este că **divorțul deschidea ușa pentru recăsătorire**. Conform textului din Deuteronom 24: 1-4, femeia care a primit cartea de despărțire se recăsătorește, și acest fapt nu pare să fie condamnat ca fiind greșit. Oricum, același text menționează clar în versetul 4 o anumită circumstanță în care recăsătorirea nu este posibilă.

Cornes trage aceeași concluzie, că în Israelul antic au existat legi care au avut rol restrictiv în privința divorțului și recăsătoririi. Printre acele legi care restricționau divorțul se număra: Deut. 21 (în situația în care o fată era răpită; în cazul unei acuzații false (Deut. 22), în cazul unui viol (Deut. 22)). Același autor susține cu tărie că dreptul femeii despărțite este exprimat implicit în Deut. 24. Cu toate acestea, anumitor oameni din poporul Israel nu le era îngăduit să se căsătorească cu o femeie despărțită.

În cazul preoților, conform textului din Levitic (Lev. 21), se poate constata un standard mai înalt cerut pentru anumite poziții de slujire. Același principiu reiese clar și din epistolele lui Pavel. Preotul nu avea voie să se căsătorească cu o femeie divorțată. (Ezechiel 44:22). Standardul pentru Marele Preot era unul și mai înalt. (Levitic 21:13-15).

Pe baza celor arătate mai sus, se poate afirma că Legea în Vechiul Testament permitea divorțul și recăsătorirea în anumite circumstanțe. Cu siguranță că acest lucru era valabil și în contextul textului din Deut. 24:1.

2.1.2 Relația de căsătorie a lui Dumnezeu cu Israel ilustrată în cărțile profetice

Această imagine apare destul de frecvent în literatura profetică. Așa cum menționează Cornes, aceasta arunca în mod indirect mai multă lumină asupra atitudinii lui Dumnezeu față de *divorț și recăsătorire* în cadrul relațiilor umane.

Există pasaje în profețiile Vechiului Testament care folosesc limbajul căsătoriei și divorțului pentru a descrie relația lui Dumnezeu cu poporul Israel. Mesajul general al acestei ilustrații pe care o folosesc deseori profeții este: “Dumnezeu este asemenea unui soț care tânjește după împăcarea cu soția de care s-a despărțit.”⁴⁷ Același autor atrage atenția că, deși nu putem ști cu certitudine dacă Osea a fost primul care a introdus această imagine, ea a dominat întreaga viziune a profetului și în mod cert acesta i-a influențat pe profeții care i-au urmat și care au folosit aceeași imagine.⁴⁸ Profeți precum Ieremia, Ezechiel, Isaia au fost influențați de Osea, astfel încât aceștia au folosit aceeași imagine a lui Dumnezeu, care asemenea unui soț despărțit de soția lui, tânjește după împăcarea cu ea.

Tabloul general zugrăvit de profeți îl prezintă pe Israel ca necredincios. Acest lucru este descris uneori printr-un limbaj destul de dur: **Dumnezeu a divorțat de Israel. Dumnezeu dorește împăcarea cu Israel.** În acest context al relației rupte dintre Dumnezeu și Israel, cel mai semnificativ text profetic despre divorț și recăsătorire este cel din Maleahi 2:10-16. În opinia celor mai mulți comentatori, acest text este unul extrem de dificil. Cuvântul care se repetă frecvent în acest pasaj este *bagad*, care poate fi tradus cu *infidelitate*. Unii comentatori sugerează că aceasta este o acuzație care susține întregul pasaj și dă ideea centrală a textului din Maleahi: “Iuda a fost necredincioasă”.

Divorțul este unul din păcatele specifice menționate de profet. Pe de altă parte, o altă problemă cu care s-au confruntat profeții post exilici este cea a căsătoriilor mixte. Lucrul acesta reiese clar din cărțile Ezra și Neemia. Aceste căsătorii mixte erau privite ca o amenințare împotriva poporului Israel, o blasfemie adusă împotriva lui Dumnezeu. Prin urmare, în acel context divorțul a fost un remediu drastic într-o situație drastică.(Neemia 13:23-30). Dar, în același timp, divorțul era considerat de Maleahi păcatul specific al poporului Israel. Această situație paradoxală trebuie înțeleasă prin prisma *legământului*, unul din conceptele cheie, care apare în cartea Maleahi. Căsătoria este un legământ între soț și soție, al cărui martor și garant în același timp este Dumnezeu. Cea mai controversată expresie din cartea Maleahi este cea din 2:16: “Eu urăsc despărțirea

⁴⁷ Cornes, p. 142

⁴⁸ Cornes, p.142

în căsătorie.” Cornes remarcă anumite probleme lingvistice pe care le ridică textul în original. Iată ce afirmă autorul menționat mai sus: “Este un lucru nefericit că din păcate acest pasaj deosebit de important ridică anumite probleme lingvistice, care nu ne permit să putem interpreta anumite detalii cu acuratețe desăvârșită”⁴⁹ Același autor citat mai înainte susține că pasajul din Maleahi, deși neglijat de cărturari în vremea Domnului Isus, are o importanță majoră în dezbaterăa temei divorțului. “În vremea Domnului Isus, dezbaterăa rabinică a subiectului divorțului se concentra mai mult pe semnificația legii din Deuteronom.”⁵⁰ În opinia celor mai mulți comentatori ai Vechiului Testament, pasajul din Maleahi 2 nu pare să se bazeze pe textul din Deuteronom 24, ci mai degrabă pe cel din Geneza 2.

Având în vedere cele menționate mai sus, se pot trage câteva concluzii despre tema divorțului și recăsătoririi în Vechiul Testament. În primul rând, se poate spune că, în timp ce divorțul este îngăduit în Vechiul Testament, nici un text din Vechiul Testament nu încurajează divorțul. Este remarcabil faptul ca în literatura de înțelepciune, în ciuda realismului cu care sunt prezentate dificultățile căsătoriei, divorțul nici măcar nu este luat în considerare ca soluție pentru crizele care apar.

În al doilea rând, atunci când divorțul a avut loc, recăsătorirea este permisă, dar nu încurajată.

În al treilea rând, acolo unde a avut loc un divorț, împăcarea trebuia căutată cu orice preț. Așa cum menționează și Cornes: “Dacă îl acceptăm pe Dumnezeu să ne fie călăuzitor în relațiile noastre umane, nu vom putea accepta niciodată divorțul și nici nu-l vom putea considera, dacă cumva a avut loc, drept sfârșitul povestirii.”⁵¹

3. Divorțul și recăsătorirea în învățătura Domnului Isus și a Bisericii primare

În perioada intertestamentala, învățătura despre divorț și recăsătorire a suferit unele modificări, sancționând în mod explicit divorțul și

⁴⁹ Andrew Cornes, p.169

⁵⁰ Andrew Cornes, p. 169

⁵¹ Andrew Cornes, p.179

recăsătorirea, iar în unele situații încurajând sau chiar pronunțând divorțul. Învățătura Domnului Isus contrastează cu învățătura rabinilor, care erau mult mai preocupați de corectitudinea procedurilor și de valabilitatea certificatului de divorț decât de învățătura biblică despre divorț așa cum se desprinde din primele cinci cărți ale lui Moise.

Cu toate că există destule voci care consideră că învățătura Domnului Isus permite divorțul din cauza infidelității, adulterului, incestului sau homosexualității, orice motiv poate fi inclus în expresia *ceva rușinos*, din Deuteronom 24:1. Aceasta poate fi considerată o concesie a legii de atunci, deoarece atât evreii, cât și romanii permiteau ca bărbatul să divorțeze în cazul în care adulterul putea fi dovedit. Totuși, nu există nici un indiciu clar că învățătura Domnului Isus ar permite ca cei “divorțați să se recăsătorească.” De asemenea, nu este de neglijat nici faptul că Matei 19:9 se află într-un context mai larg în care se aduc argumente împotriva căsătoriei. (Matei 19:10). A susține că recăsătorirea celui divorțat se poate sprijini pe învățătura biblică, înseamnă a contrazice învățătura Domnului Isus și a apostolilor, dar și a Bisericii primare, care în primele cinci secole ale istoriei creștine, considera recăsătorirea ca fiind împotriva învățăturii creștine. Așa cum am văzut ceva mai înainte, chiar și textul din Deuteronom 24:1-4 poate fi înțeles împotriva recăsătoririi.

Cei mai mulți comentatori ai Noului Testament subliniază un adevăr de necontestat, și anume că învățătura Domnului Isus este mult mai strictă decât cea a contemporanilor săi. Din învățătura Domnului Isus reiese în mod clar că divorțul nu a fost niciodată voia lui Dumnezeu. Mai mult, atunci când este vorba chiar de divorț pronunțat pe cale legală, acesta nu are puterea de dizolvare a unității familiei creștine.

Helen Barnette, adeptă a unei poziții conservatoare, susține că: “problema recăsătoririi după divorț poate fi susținută numai cu argumentul tăcerii sau al deducției.”⁵² Aceeași autoare menționează că inclusiv apostolul Pavel susține în învățătura lui că în cazul despărțirii, cele două părți trebuie să rămână în această stare, sau să se împace (1 Corinteni 7:10-11). Așa cum reiese din învățătura apostolului Pavel, recăsătorirea este permisă numai în cazul văduvelor, cu condiția ca noul soț să fie creștin (1 Corinteni 7:15).

⁵² Hellen H Barnette, *Introducere în etica creștina*, p. 196

Prin urmare, se poate spune că așa numitul *privilegiu al lui Pavel* permite despărțirea doar atunci când ea este cerută de partenerul necredincios (1 Corinteni 7:15). Una din expresiile controversate din acest pasaj este: “cel credincios nu este legat”. S-a comentat mult că această expresie, “nu este legat”, dă individului dreptul să se recăsătorească, dar acest lucru este împotriva învățării apostolului Pavel despre căsătorie, consideră Barnette.⁵³ Alții, care au formulat diferite mărturisiri de credință, consideră că, în anumite împrejurări, poate fi susținut dreptul la recăsătorire și că acest lucru nu ar contrazice învățătura apostolului Pavel.

3.1 Divorțul și recăsătorirea în învățătura părinților Bisericii

Atitudinea față de divorț și recăsătorire în lumea romană a alcătuit contextul scrierilor Noului Testament. Cultura greco-romană a primelor secole a fost mediul în care s-au formulat principalele doctrine ale bisericii creștine, reacționând față de anumite lucruri și fiind influențată de altele. Autorii creștini au scris despre divorț și recăsătorire încă din primul secol al erei creștine. Aproape întotdeauna învățătura creștină a primelor veacuri a avut de-a face cu recăsătorirea. Rareori ea avea de-a face cu divorțul, și atunci când trata tema divorțului era sub forma interpretării materialului din Noul Testament. În majoritatea cazurilor însă, părinții bisericii au scris împotriva recăsătoririi.⁵⁴ Atunci când au abordat problema divorțului, ei au menționat adesea faptul că divorțul este permis în cazul adulterului. Totuși, cei mai multi dintre părinții bisericii nu erau de acord cu recăsătorirea în aceste circumstanțe.

Hermas este unul dintre primii scriitori creștini care ridică în mod concret întrebarea: “Este permisă recăsătorirea după divorț, dacă divorțul a avut loc din cauza adulterului? Răspunsul lui este categoric: nu, și motivul esențial pentru acest răspuns este de a-i acorda partenerului vinovat de adulter șansa de a se pocăi.”⁵⁵

Iustin Martirul

⁵³ Hellen H Barnette, p. 196

⁵⁴ Andrew Cornes, p. 223

⁵⁵ Andrew Cornes, p.225

În a doua sa Apologie (2: 1-7), Iustin susține separarea de partenerul care trăiește în adulter. “Dar cei care întemeiază a doua căsătorie, după legea omenească, sunt păcătoși în ochii Învățătorului”⁵⁶, spune Iustin.

Irineu

Irineu face o scurtă aluzie la faptul că Moise a poruncit să dea cartea de despărțire datorită împietririi inimii lor, dar aceasta nu este compatibilă cu Legea lui Dumnezeu.(Gen. 2).

Tertullian

Deși are o atitudine pozitivă față de prima căsătorie, Tertullian susține că celibatul este mai de dorit decât căsătoria.

Augustin

Este cunoscut ca cel ce a modelat gândirea Bisericii Creștine de Apus despre căsătorie, dar el a înclinat spre o interpretare a Noului Testament în favoarea ascetismului.⁵⁷ Forster susține că instituția căsătoriei a rămas una seculară, în ciuda faptului că Augustin a influențat doctrina creștină despre căsătorie pentru mileniul care i-a urmat.

4. Contextul politico-social al învățaturii creștine despre divorț și recăsătorire

Așa cum menționează F.F Rigby la începutul erei creștine, divorțul era un lucru destul de obișnuit, și prin urmare biserica creștină trebuia să răspundă presiunilor din partea societății printr-un model creștin pentru căsătorie și viața de familie. Același autor susține că situația de astăzi nu este cu mult diferită de situația în care se găsea biserica creștină în primele veacuri. Dacă aceasta dorește să reconstruiască viața de familie pe temelia principiilor creștine, ea trebuie să le ofere celor ce doresc să se căsătorească în biserică nu doar învățătura bisericii despre divorț, ci și învățătura bisericii despre natura și

⁵⁶ Andrew Cornes, p. 250, citeaza din Hardy & Richardson *Early Fathers Apology*15

⁵⁷ Greg Forster, p.90

semnificația căsătoriei creștine.⁵⁸ Aceasta ar fi o abordare pozitivă din partea bisericii.

Există suficiente indicii pentru a susține că: rata crescândă a divorțurilor, alături de crizele relaționale și de schimbarea așteptărilor față de căsătorie, sunt determinate în mare măsură de politica socială. Dacă ne referim la contextul politico-social din România, problemele financiare cu care se confruntă cuplurile căsătorite constituie unul din principalele motive de divorț. Probabil, că multe căsnicii care au sfârșit prin divorț, ar fi supraviețuit în cazul unor condiții de viață mai bune. Dacă se analizează aspectele practice ale vieții de zi cu zi, se poate constata că există părerea destul de larg răspândită că în cazul unui adulter trebuie să urmeze neapărat divorțul. Legea, care accentuează prea mult acest aspect al despărțirii pe motiv de adulter, încurajează într-un fel divorțul. Răspunsul bisericii creștine în acest caz ar trebui să fie probabil asemănător cu cel pe care l-a formulat Jeremy Taylor: "Poate fi dificil uneori, dar nu imposibil pentru creștini să ierte partenerul care a comis adulter. Divorțul nu trebuie să urmeze neapărat adulterului."⁵⁹ Practic însă, presiunea din partea rudeniilor, a prietenilor sau sfatul greșit al unor avocați, care adesea încurajează partea vătămată să divorțeze, ar trebui urmate cu mai multă prudență de către cei în cauză, pentru că uneori s-ar putea ca situația lor să se înrăutățească mai degrabă decât să se rezolve. Același autor, citat mai sus, concluzionează:

Totuși, când toate încercările de vindecare a relației au fost epuizate, vor continua să existe relații de căsătorie rupte prin divorț. Dar lucrul cel mai important pe care trebuie să-l subliniem este că avem de-a face cu ființe umane și Domnul Isus, care i-a iertat pe cei ce au falimentat în alte domenii ale vieții, poate sa-i ierte și pe cei care au falimentat în viața de familie.⁶⁰

⁵⁸ F.F Rigby, *Sex, Law & Love* (SPCK, London, 1966), p. 131

⁵⁹ F.F Rigby, *Sex, Law & Love*, p. 132

⁶⁰ F.F. Rigby, p.133

Pe de altă parte, Andrew Cornes susține ideea că: “Biserica nu ar trebui să-și dea acordul pentru recăsătorire după divorț”. În opinia lui, membrii bisericii care divorțează din motive care sunt nebiblice, sau se recăsătoresc în ciuda faptului că li s-a explicat învățătura Domnului Isus, ar trebui să fie supuși “disciplinării bisericii din care fac parte, cu scopul de a se pocăi.”

În contrast cu această opinie, Ann Borrowdale susține că Biserica, prin atitudinea ei, ar trebui să urmărească să păstreze clară viziunea a ceea ce poate fi viața de familie, (atunci când aceasta se călăuzește după principiile Scripturii), admițând în același timp, însa, că din cauza *împietririi inimilor*, dispozițiile legale care permit divorțul și recăsătorirea sunt necesare. Ea susține, de asemenea, că pentru a proteja ideea indisolubilității căsniciei și pentru a asigura cele mai bune condiții pentru ca viața de familie să înflorească, divorțul ar trebui privit ca o disperată necesitate, și nu ca un lucru absolut obișnuit. Pierderea unui partener este echivalentă cu pierderea unui braț. Dar dacă divorțul a intervenit ca necesitate, aceeași autoare este de părere că biserica ar trebui să ofere șansa recăsătoririi pentru persoana nevinovată.⁶¹ Aceasta scoate în evidență faptul că Dumnezeu poate aduce posibilități noi în urma zdrobirii provocate de divorț.

Așa cum am văzut deja, este mult mai important însă ca biserica să accentueze acele valori care susțin căsnicia, cum ar fi: loialitatea și dedicarea cu credincioșie, integritatea, respectul față de persoana cealaltă și aprecierea corectă a nevoilor celuilalt.

Concluzie

Una din cerințele majore în activitatea pastorală va fi să dezvoltăm un cadru adecvat, în care să-i învățăm pe oameni despre valorile vieții de familie, despre puternicele forțe sociale care determină schimbări la nivelul vieții de familie, și să le oferim un răspuns adecvat, bazat pe principiile Scripturii, la problema divorțului și recăsătoririi. A predica despre căsătoria încheiată pe principiile Scripturii este o responsabilitate pastorală. Tendința generală este de a presupune că oamenii știu aceste lucruri. Cineva spunea că trebuie

⁶¹ Anne Borowdale, *Reconstructing family values* (SPCK, London, 1994), p. 84

sa ne punem în gardă conștiința împotriva punctelor de vedere laxe pe care le promovează societatea despre căsătorie.

O altă responsabilitate majoră este pregătirea pentru viața de familie. Andrew Cornes remarcă faptul că: “în vremea noastră se ia mai mult timp pentru a învăța să conduci o mașină, decât pentru a te pregăti pentru viața de familie.”⁶²

Educația și schimbarea percepției publice despre familie sunt vital importante, dar nu și suficiente. Așa cum concluziona și Cornes, biserica are responsabilitatea să poarte de grijă celor care au fost devastați de experiența divorțului și a celor care sunt în nevoi.

Deși sunt de acord cu cei care susțin că divorțul nu este “păcatul de neiertat” cred că Biserica trebuie să-și păstreze mărturia cu privire la permanența căsătoriei. Aceasta creează uneori tensiune între dorința de a comunica oamenilor că au de-a face cu un Dumnezeu care iartă păcatele, dar care dorește sfințenie în toate relațiile. Orice poziție am adopta fata de recăsătorire, loialitatea față de principiile biblice ne cere tuturor să lucrăm în așa fel încât căsniciile celor mulți să se întărească și cei divorțați să poată fi încurajați.

Victimele divorțului reprezintă o cu totul altă problemă. Divorțul este un păcat care poate fi iertat, si Biserica va arăta după disciplinare iubire și înțelegere față de cei a căror viață a fost distrusă de divorț. Familiile afectate ar trebui să înțeleagă că Biserica proclamă un Dumnezeu Atotputernic, care iubește familia și care este gata și chiar poate să refacă legătura căsătoriei. Punctul de vedere exprimat de Erwin Lutzer este o provocare pentru toți credincioșii care se frământă cu problema divorțului.

Fiecare pereche creștină care divorțează, îi determină pe alții să se îndoiască de puterea lui Dumnezeu, iar atunci când justificăm senzualitatea, egoismul și lăcomia, nu facem decât să acceptăm că Hristos nu ne poate elibera de păcat. În consecință, nu mai suntem o mărturie pentru această generație⁶³

⁶² Cornes, p. 339, citat din din *Second Wind*, (tape by Bob Burns)

⁶³ Erwin Lutzer, *Pastor catre Pastor*, p.105

Misiunea pastorului și a bisericii este de a sprijini familiile care au probleme în căsnicie, făcând toate eforturile pentru menținerea unității. El va trebui să țină cont de regula biblică formulată de Geisler: “O relație unică, permanentă și durabilă este întotdeauna corectă.”

Exemplul dat de conducătorii spirituali ai bisericii este foarte important în astfel de situații. Dacă a divorțat, chiar și cel mai înzestrat lucrător nu poate fi acceptat și respectat în rolul de pastor model în relațiile de familie în fața adunării. Asta nu înseamnă că cei care au fost afectați în această problemă nu pot fi eficienți în alte lucrări.

Pastorul este cel care trebuie să conducă biserica la formarea unei atitudini corespunzătoare cu privire la divorț și recăsătorire.

Bibliografie

1. Borrowdale, Anne, *Reconstructing Family Values* (SPCK, London, 1994)
2. Collins, Gary R., *Christian Counseling* (Word, Ltd., Dallas, 1989)
3. Cornes, Andrew, *Divorce and Remarriage. Biblical principles and pastoral practices* (Hodder & Stoughton, London, 1993)
4. Dominion, Jack, *Make or break- An introduction to marriage counseling* (SPCK, London, 1984)
5. Filipescu, Ion, *Tratat de Dreptul Familiei* (All, Bucuresti, 1993)
6. Keener, Craig S., *And marries another womwn. Divorce and remarriage in the teaching of the New Testament*(Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts, 1993)
7. Lutzer, Erwin W, *Pastor pentru pastor: diverse probleme ale amvonului* (Moody Press, Chicago, 1987)
8. Pierce, Burton T., *Etica lucratorului crestin* (Life Publishers, Oradea, Romania, 1999)
9. Rigby, F.F., *Sex, Law & Love* (SPCK, London, 1966)

Principii lingvistice și teologice în traducerea interconfesională a NT Note asupra Epistolei lui Pavel către Galateni

Lector univ. dr. Octavian Baban⁶⁴
Institutul Teologic Baptist din București

Articolul de față prezintă câteva din principiile și metodele unei noi traduceri românești a NT, supervizată de Societatea Biblică Interconfesională din România și de UBS (Uniunea Societăților Biblice), un proiect inițiat în ianuarie 2005, și planificat să se încheie în 2006-2007 (proiectul *Omnes*).⁶⁵ După o scurtă introducere, articolul descrie câteva din textele mai dificile întâlnite pe parcursul traducerii Epistolei către Galateni, prin intermediul cărora se face cunoscută orientarea acestei noi traduceri românești, bazată pe nevoia de a regăsi în textul tradus atât teoriile moderne de traducere a textului biblic cât și trăsăturile specifice ale spiritualității creștine românești.

Principii generale ale traducerii biblice

Întrucât intenționează să fie o traducere concentrată mai mult pe auditoriul tânăr, contemporan,⁶⁶ traducerea SBIR a NT și-a propus de la bun început să țină seama atât de o exegeză detaliată a textului original și de o hermeneutică nuanțată, care reflectă realitățile și tradițiile

⁶⁴ Autorul, dr. O. Baban, este membru al echipei de traducători care lucrează la proiectul SBIR al traducerii interconfesionale *Omnes* a NT.

⁶⁵ Denumirea *Omnes* a fost adoptată de membrii echipei de traducători ai acestui proiect, ca să exprime în felul acesta metoda și scopul traducerii: reprezintă o traducere prin participarea și efortul susținut, frățesc, al mai multor Biserici, spre folosul prezent și etern al tuturor cititorilor.

⁶⁶ O discuție amicală cu reprezentanții UBS (Uniunea Societăților Biblice), a condus la o idee a unei reprezentări colocviale, inedite a acestui tip de cititori generici prin formula ‘Sheriff’s people’. Astfel, traducerea interconfesională a NT este o traducere care își propune să fie înțeleasă de generația de tineri, de oameni dinamici, care ar putea fi întâlniți, în mod obișnuit, luând o *pizza* la restaurantele de tip *Sheriff’s*. Ei sunt ‘oamenii de la Sheriff’s’.

românești,⁶⁷ cât și de o formulare care să care ia în considerare stadiul actual al discuțiilor despre felul în care se textul biblic este receptat de cititorul modern. În general se poate spune că teoriile traducerii au urmat, din punct de vedere istoric, trei etape sau trei orientări diferite, importante: aducerea cititorului la text (etapa sau orientarea traducerilor literale), aducerea textului la cititor (etapa sau orientarea traducerilor dinamice, idiomatice), și realizarea unui pod dinamic și transparent cultural între cititor prezent și textul biblic (etapa traducerilor bazate pe dialog cultural). În paragrafele următoare se va face o scurtă trecere în revistă a acestor abordări, cu discuția unor exemple din varianta preliminară a Epistolei către Galateni.

Resurse lingvistice

Principiile adoptate de traducerea *Omnes* NT se plasează în zona dialogului teologic și lingvistic ilustrat de lucrările *TAPOT* și *BTFR*.⁶⁸ În particular, metoda recomandată de *TAPOT* reflectă etapa a doua (cea de a doua orientare) a teoriilor traducerii și se bazează pe folosirea curajoasă a echivalentelor culturale. Această abordare pleacă de la constatarea că o traducere literală poate trăda mesajul textului, datorită schimbării culturii, a figurilor de stil, a psihologiei inerente limbii originale. O abordare dinamică, însă, poate și ea trăda, *in extremis*, înțelesul textului biblic datorită complexității actului de traducere care creează un al doilea text în cultura țintă, un text care cu formă diferită, și de aceea cu accente diferite și chiar cu o anume uniformitate culturală (uniformitate care apare din dorința traducătorului de a asigura un acces

⁶⁷ Printre lucrările generale clasice în acest domeniu pot fi amintite A. C. Thiselton, *The Two Horizons: The New Testament Hermeneutics and Philosophical Description with Special Reference to Heidegger, Bultmann, Gadamer, and Wittgenstein* (Grand Rapids, MI: W. Eerdmans, 1980); P. Cotterell and M. Turner, *Linguistics and Biblical Interpretation* (London: SPCK, 1989). Importante pentru proiectul SBIR sunt și perspectivele particulare din E. A. Nida, 'The Paradoxes of Translation', *Biblical Translator* 42 (April 1991): 5–27; A. Delicostopoulos, 'Major Greek Translations of the Bible', în J. Krasovec (ed.), *The Interpretation of the Bible. The International Symposium in Slovenia* (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998), 297–316; C. Coman, *Erminia Duhului. Texte fundamentale pentru o ermeneutică duhovnicească* (București: Editura Bizantină, 2002), etc.

⁶⁸ Stadiul prezent al teoriilor traducerii textului biblic poate fi perceput cu claritate din două lucrări majore de referință, E. A. Nida și C. R. Taber, *The Theory and Practice of Translation* (Leiden : E.J. Brill, 1982) – numită de aici încolo, *TAPOT*, și T. Wilt (ed.), *Bible Translation : Frames of Reference* (Manchester : St. Jerome, 2003) - denumită *BTFR*.

filtrat, mediat, la ideile enunțate). Prin contrast, textul biblic original se bucură de o mai mare varietate stilistică și teologică, de contraste decise cu autoritate apostolică (este dificil de decelat, uneori, între expresii culturale conjuncturale și formulări apostolice intenționate, care ar trebui păstrate ca atare), și își poate propune chiar să își șocheze cititorii prin discursul teologic și pastoral (*cf.* certarea creștinilor în Iacov 5, muștrarea lor în 2 Corinteni 10-13, și în Galateni 2, 5, sau în Epistola către Evrei 6, 10, 12).

Cea de-a doua publicație de referință, *BTFR*, este în favoarea unei considerări nuanțate a nevoii de adaptare culturală a unei traduceri, încercând să împace exigențele de inteligibilitate ale cititorului contemporan cu exigențele teologice ale textului biblic. Auditoriul contemporan nu trebuie doar să înțeleagă în limba sa și în cultura sa mesajul textului biblic, dar ar trebui să recepteze și cultura biblică antică, cu concepțiile și formulările ei. Acest lucru se impune mai ales dacă se acceptă ideea că Dumnezeu ne-a vorbit nu doar prin text, ca atare, ci și prin contextul în care este dat (la 'împlinirea vremurilor', *cf.* Evrei. 1:1). Înțelegerea textului biblic implică, astfel, un proces de exegeză atent, în urma căruia traducerea încearcă să păstreze nu doar sensul transparent sau reconstruit al textului, ci și alte valențe ale lui, care țin tot de comunicare: structurile literare, tensiunea psihologică, uneori anumite ambiguități, alteori un mesaj șocant.⁶⁹ Unele elemente ale acestei arhitecturi interne, cu teologia lor implicită, se regăsesc și în alte culturi (de exemplu, idei exprimate cu ajutorul paralelismului literar, într-o formă de exegeză primară, interioară textului), altele sunt asimilabile, transferabile de la o cultură la alta, iar altele pot ridica probleme serioase de traducere (termeni intraductibili, corespondenți parțiali, termeni care au evoluat în timp, etc., de exemplu: *șeol, tartar, geenna, hades, paradeisos, o kolpos Abraam* (locuința morților, iad, loc de pedeapsă sau de răsplătire, sau de așteptare a răsplătirii), *sarx, soma și psyche, zoe și psyche* (termeni referitori la trup, carne, instincte, viață), *paradosis* și *didache* (termeni referitori la învățătură și tradiție), etc.).

Ca urmare, traduceri moderne pot adopta mai multe tipuri de abordare a textului biblic. De exemplu *abordarea axată pe replicarea modernă a efectului inițial al textului* încearcă să asigure aceeași funcționalitate a textului modern ca cea pe care o avea în contextul primului secol (o abordare de tip *skopos*), *traducerea descriptivă* este axată pe explicarea intențiilor autorului în mesajul său inițial mai

⁶⁹ R. Bascom, 'The Role of Culture in Translation', în Wilt, *BTFR*, 81-111.

degrabă decât pe replicarea efectului în comunitatea destinatarilor inițiali, *abordarea lingvistică* este bazată pe descifrarea și redarea ritmurilor și structurii lingvistice variate ale textului, *traducerea centrată pe relevanță* – urmărește ideea de bază prin eforturi lingvistice minime, în cultura modernă, *traducerile cu funcții ideologice* (care mediază mesaje implicite culturale, ecumenice, post-coloniale, revoluționare, de eliberare socială, etc.), *traducerile literale* care doresc construirea unui text cât mai aproape formal și semantic de textul original și, în final, *traducerile conotative*, concentrate pe redarea sensului de bază dar și pe cel al conotațiilor culturale ale textului, realizând o formulare parafrazată, și uneori domesticită (aplatizată), atunci când conotațiile nu pot fi transmise integral.⁷⁰

Principii adoptate în traducerea Galateni

Traducerea SBIR a adoptat o linie mediană în abordarea textului biblic, așa cum se poate observa și din exemplul traducerii Epistolei către Galateni. Contextul special al limbii române, modelată de o tradiție creștină îndelungată dar și aflată și în proces de înnoire idiomatice, impune nevoia unei traduceri dinamice, orientate spre o generație tânără, supusă influențelor secularizării crescânde, dar și nevoia păstrării, și după caz, a recuperării sau reactualizării, spiritualității creștine tradiționale, a folosirii unor termeni sau unor construcții românești consacrate de istoria limbii și pline, încă de sens (de exemplu, termeni cum sunt: hulă, rob, a săvârși, anatema, etc.).

De asemenea, s-a pus problema păstrării unor anumite nuanțe ale stilului original, a multivalenței sau ambiguităților sale, a stilului direct, uneori, a metaforelor antropomorfe originale (a sta la dreapta cuiva – a avea autoritate, a (i) se bucura limba cuiva – a cânta sau a se ruga de bucurie, a vedea fața lui Dumnezeu – a fi în prezența Lui, a avea stomac sau intestine pentru cineva – a avea milă de cineva, etc.).

În mod caracteristic, traducătorii din cadrul acestui proiect se confruntă și cu nevoia de a media lingvistic între abordări tradiționale și confesionale diferite (vocabular și tradiție ortodox-răsăritene, cu influențe slave și grecești, vocabular și tradiție romano-catolice, cu influențe latinizante, și vocabular și tradiție protestant-evangelice, cu tendințe pietiste, novatoare, ideologizante), astfel încât să se realizeze o traducere care preia valorile fiecăreia dintre tradițiile amintite și care

⁷⁰ A. O. Mojola și E. Wendland, 'Scripture Translation in the Era of Translation Studies', în Wilt, *BTFR*, 1-25.

găsește, în final, o formulă unitară stilistic. În această privință, factorul de unitate este acela că traducerea nu vrea să se identifice cu o tradiție anume ci, venind cu valorile comune ale acestor tradiții, să creeze un text care se adresează cititorului contemporan tânăr, mediu educat, dinamic dar fără o experiența religioasă bogată, care dorește să se apropie de textul biblic și să înțeleagă mesajul evangheliei.

Importanța contextului retoric în traducere

Înainte de a discuta câteva exemple de traducere, este important să se sublinieze, așa cum s-a observat și în discuțiile grupului SBIR, rolul pe care îl are retorica textului, tipul de discurs al unei cărți, asupra traducerii.⁷¹ În încercarea de a aduce textul și cititorul împreună este nevoie să fie pusă în evidență unitatea textului, tonul autorului, tensiunea problemelor descrise, coerența textului genul în care sunt folosite diverse figuri de stil.⁷²

Retorica Epistolei către Galateni

Aceste trăsături se regăsesc în număr mare în Epistola către Galateni unde există un dialog tensionat între Pavel și credincioșii din zona Galatiei, unde argumentul folosește frecvent arhetipuri veterotestamentale (Sinai-Sion, Agar-Sara, Ismael-Isaac), și leit-motivuri cum sunt Legea, credința, blestemul – anatema, trăirea în Duhul, trăirea pământească – *sarx*, etc. În particular, Epistola către Galateni este recunoscută drept una din epistolele cele mai minuțios aranjate retoric ale lui Pavel:

1:1-5	<i>praescriptum</i>
	<i>superscriptio</i> (1:1-2a): Pavel, apostol... etc.
	<i>adscriptio</i> (1:2b): Către bisericile din Galatia
<i>salutatio</i>	(1:3-5): Har și pace de la Dumnezeu

⁷¹ L. R. Ross, 'Advances in Linguistic Theory and their Relevance to Translation', în Wilt, *BTFR*, 113-151, p. 146, îl citează pe Cotterell și Turner, pp. 230-231, dubla coerență a discursului: 'orice discurs se caracterizează prin coerență, o coerență a structurii frazei și o coerență a subiectului.'

⁷² E. Wendland, 'A Literary Approach to Biblical Text Analysis and Translation', în Wilt, *BTFR*, 179-230.

1:6-10	<i>proemium</i>	Mă mir că treceți așa de repede ⁷³ ...
1:11-2:14	<i>narratio</i>	Evanghelia mea nu e de la oameni ⁷⁴ ...
2:15-21	<i>propositio</i>	Trăim prin Hristos, nu prin Lege!
3:1-4:31	<i>probatio</i>	Argumentele trăirii prin credință 3:1-6, Se vede și în experiența voastră! 3:7-4:31 Credința e anterioară Legii! (Avraam și familia lui)
5:1-6:10	<i>exortatio</i>	Fiți tari, nu intrați sub jugul legii! Urmăriți roada Duhului Sfânt! Slujiți-vă unii pe alții în dragoste!
6:11-18	<i>peroratio</i> ⁷⁵	‘Uitați-vă cu ce litere mari vă scriu!’ Feriți-vă de învățătorii falși!

Pavel folosește genul deliberativ și se folosește de diverse incursiuni biografice cu care își sprijinește poziția. R. Longenecker pune în evidență mai bine aceste trăsături personale:

1:1-5,	salutări
1:6-10	<i>exordium (eucharisto)</i> : rugăciune introductivă
1:11-2:14	<i>narratio</i> : autoritatea lui Pavel (autobiografie) 1:11-12, Convertirea lui și evanghelia divină 1:13-2:14 Muștrarea celorlalți apostoli (<i>ethos</i>)
2:15-21	<i>propositio</i> Hristos, nu Legea, e izvorul vieții noastre

⁷³ Cicero recomandă folosirea expresiilor de uimire și perplexitate ca mijloc de a capta atenția și bunăvoința unui auditoriu cucerit în prealabil de opoziție. Cf. Cicero, *De Inventione*, 1.17.25, citat de H.D. Betz, *Galatians*, (Hermeneia: Philadelphia, PA, 1979), p.45; cf. discuția din Ph.H. Kern, *Rhetoric and Galatians. Assessing an Approach to Paul's Epistle* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), pp. 94-99.

⁷⁴ Betz identifică *narratio* în textul din 1:12-2:14.

⁷⁵ Betz, *Galatians*, pp. 16-24.

- 3:1-4:11 *probatio* Dovezile priorității credinței
 4:12-6:10 *exortatio* O viață nouă prin Duhul Sfânt
 6:11-18 *peroratio (postscriptum)*.⁷⁶

În introducerea succintă a Epistolei către Galateni, prezentată la începutul traducerii cărții, s-a folosit însă o altă diviziune care încearcă să înlesnească observarea structurii argumentului, printr-o apropiere mai mare de împărțirea tradițională pe capitole. În același timp, diviziunea aleasă este mai intuitivă și folosește un minimum de subdiviziuni, evitând îngreunarea textului cu numeroase subtitluri dar și tendința de introducere involuntară, prin subtitluri, a unor observații cu nuanțe confesionale:

- 1:1-5, Salutări
 1:6-2:21, Introducere: Evanghelia adevărată și
 predicarea lui Pavel
 3:1-5:1, Certarea galatenilor: Comparație între Lege și
 credință, robie și libertate
 5:2-6:10, Sfaturi finale: Îndemn la o viață prin
 credință, în Duhul Sfânt
 6:11-18, Încheiere

Structura mai simplă, cu subtitluri puține, reflectă orientarea contemporană, literar-retorică, în paragrafarea textelor biblice, spre deosebire de tendințele mai vechi, analitice, de tip analiză redacțională sau istoria tradiției și genului textului (*redaction criticism*, *Redaktionsgeschichte*, sau *form criticism*, *Formgeschichte* și *Traditionsgeschichte*).

În forma aceasta, structura epistolei atrage atenția asupra termenilor esențiali ai epistolei (evanghelie, predicare, lege, credință,

⁷⁶ R. Longenecker, *The Ministry and Message of Paul* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 1971). O trecere în revistă mai cuprinzătoare o oferă Kern, *Rhetoric and Galatians*, pp. 91-92.

robie, libertate, Duhul Sfânt) și asupra atmosferei de certare caracteristică epistolei. Tonul adoptat în traducere este, astfel, tonul angajat al unui apostol care își mustră sever discipolii și îi dorește întorși la evanghelia adevărată.

Discursul teologic paulin și variantele de traducere

Baza lingvistică a discursului teologic din Galateni cuprinde termenii centrali cum sunt: Lege, iudaism, iudei, circumcizie, poruncă, robie, blestem, ascultare, dreptate, har, credință, libertate, Duh, promisiune (făgăduință), filiație - adopție (înfier), alergare, etc. Mulți dintre ei alcătuiesc perechi antitetice, de exemplu : lege - credință, robie - libertate, robie - filiație, Duh - trup (carne), Duh - Lege, ascultare - neascultare, etc. Aceste contraste trebuie puse în evidență uneori prin formule specifice, de exemplu, prin diferența de scriere a cuvântului lege (lege – Lege), prin contrastul Lege - har, prin contrastul dintre nașterea omenească a lui Ismael și cea prin promisiune divină, a lui Isaac, prin opoziția circumcizie - necircumcizie, prin sublinierea unicității urmașului mesianic al lui Avraam ('sămânța'), etc. Multe din aceste antiteze ridică probleme de claritate și de redare corectă a ideii autorului, așa cum se poate observa din exemplele următoare.

Antiteza sclavie – libertate

Paralelismul între fii sclaviei și cei ai libertății, între cei supuși Legii vechi testamentale și cei trăitori în Duhul, prin credință în Iisus Hristos, este bazat pe simbolismul atașat de Pavel familiei lui Avraam: soția sa Sara și fiul promisiunii divine, Isaac, pe deoparte, și Agar, roaba Sarei, și Ismael, fiul ei, născut din planuri omenești, pe de cealaltă parte. De asemenea, această antiteză include și simbolismul muntelui ca topos al revelației, mai precis a muntelui Sinai - locul unde a fost dată Legea celor 10 porunci, și muntele Sion – pe care e construit Ierusalimul, locul unde mântuitorul Iisus Hristos a murit și a înviat. La nivel lingvistic această antiteză implică și noțiunile de robie – libertate, care sunt cunoscute de obicei prin perechile robie – slobozenie, sclavie – libertate (dacă ar fi să le asociem potrivit origine slave sau latine). Traducătorul, se află, astfel, în fața unei dileme lingvistice și teologice: sunt echivalente aceste două perechi de termeni?

S-a argumentat, astfel, că există anumite diferențe – în traducere, între noțiunile de 'sclav' și 'rob' ($\bigwedge \sum \Sigma -\Sigma -$). Termenul modern, neologic, este 'sclav'; conotațiile sale culte, sociale, acoperă

bine înțelesurile antitezii sclavie – libertate, $\neg \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$ – $\sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$, dar nu atât de bine și sensul ‘sclaviei’ ca slujire adusă lui Dumnezeu. De aceea, s-a preferat termenul ‘rob’ pentru exprimarea relației de ascultare și slujire dintre Pavel și Dumnezeu, și chiar și pentru a descrie caracterul învechit și nefast al supunerii față de Lege (cf. 1:10, 4:3, 5:1) sau față de puterile lumii păgâne (4 :3). În celelalte cazuri s-a folosit termenul ‘sclav’.

Argumentul lui Pavel folosește opoziția sclavie – libertate și în discuția ilustrației bazate pe cei doi fii ai lui Avraam, dintre nașterea ‘simplă’ *versus* nașterea ‘prin promisiune’, Galateni 4:23, 29. Astfel, în v. 23 s-a adoptat forma ‘dar cel născut din sclavă s-a născut simplu, ca orice om, pe când cel din femeia liberă prin făgăduință’ ($\sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond \Sigma \sim \sim \sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$)⁷⁷ iar în v. 29, ‘dar așa cum, atunci, cel născut simplu, trupește, [notă: lit. după trup] îl prigonea pe cel născut prin Duhul, [notă: lit. după Duh] la fel și acum’ ($\sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond \Sigma \sim \sim \sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$ și $\sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$). Argumentul epistolei apare în următoarea formă, în stadiul acesta, preliminar, al traducerii:

²¹Spuneți-mi, voi, care vreți să fiți sub Lege, nu auziți ce spune Legea?

²²Căci este scris că Avraam a avut doi fii: unul de la sclavă și unul de la femeia liberă. ²³Dar cel născut din sclavă s-a născut simplu, ca orice om, pe când cel din femeia liberă prin făgăduință. ²⁴Acestea au alt înțeles pentru că ele reprezintă două legăminte. [...] ²⁸Iar voi, fraților, sunteți copii ai făgăduinței, asemenea lui Isaac. ²⁹Dar așa cum, atunci, cel născut simplu, trupește, îl prigonea pe cel născut prin Duhul, la fel și acum.

Formulările *simplu, ca orice om*, din v. 23, și *simplu, trupește*, din 29, încearcă să traducă prin expresii sensibil egale etosul demonstrației, opoziția $\sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond \Sigma \sim \sim \sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$ și $\sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$, dintre cele două tipuri de naștere, care nu reprezintă aici o opoziție între natural – supranatural, nici între obișnuit – neobișnuit, nici chiar una despre calitatea duhovnicească – neduhovnicească a nașterii, ci o antiteză privitoare la maniera conceperii și purtării sarcinii, care implică intervenția divină: conceperea și nașterea lui Isaac a fost prin Duhul, prin promisiune, iar conceperea și nașterea lui Ismael a fost simplă, omenească, fără a se

⁷⁷ $\sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond \Sigma \sim \sim \sim \sim \Sigma \Sigma \sim \sim \diamond$, sunt termeni care revin în Galateni, și în alte texte – cf.

5:13, punând problema traducerii lor contextualizate cu ‘fire omenească’, ‘trup’, sau cu adverbe și locuțiuni ‘omenește’, ‘în felul oamenilor’, etc.

Segond 2002 are varianta ‘qu'il soit anathème!’. Traducerea SBIR ar putea adopta, în final, o soluție mai clară, de exemplu, ‘să-l lovească Dumnezeu!’ sau ‘să-l pedepsească Dumnezeu!’. Deocamdată, presiunea variantelor tradiționale a reușit să impună varianta clasică ‘anatema’:

⁸Dar, chiar dacă noi înșine sau un înger din cer v-ar vesti altceva decât ceea ce v-am vestit noi, să fie anatema! ⁹Așa cum v-am mai spus, vă spun încă o dată: oricine vă vestește altceva decât ceea ce ați primit, să fie anatema! ¹⁰Pe cine încerc să câștig eu, pe oameni sau pe Dumnezeu? Sau, cui vreau să plac? Dacă aș fi vrut să plac oamenilor nu aș mai fi robul lui Hristos.

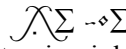
Un verb de nelepădat?

Un alt caz dificil de tradus este expresia $\Sigma \Sigma \dots \Sigma \int \Sigma \Sigma \Sigma \dots \Sigma \Sigma \diamond \Sigma \dots \Sigma \Sigma \Sigma \Sigma \int \Sigma \Sigma$, ‘Eu nu lepăd harul lui Dumnezeu’, din Gal 2:21 (*Sinodală*: ‘nu lepăd harul lui Dumnezeu’; *Cornilescu*: ‘Nu vreau să fac zădarnic harul lui Dumnezeu’). Traducerea acestui text pune în evidență limitele limbii românești, dar ridică și probleme de argument teologic. Cum s-ar putea traduce sensul lui $\Sigma \Sigma \dots \Sigma \int \Sigma \Sigma$? Printre variantele posibile se numără ‘nu pun deoparte, nu îndepărtez, nu las deoparte, nu mă dezic de ceva, nu renunț la ceva, nu desconsider ceva, nu lipsesc ceva de eficacitate, nu ignor ceva, nu refuz’. Ce vrea de fapt Pavel să spună aici? El nu lasă deoparte harul ca ceva opus Legii, sau el nu se dezice de harul Legii, sau de faptul că, în sine, Legea nu reprezintă altceva decât o manifestare a harului? Deși termenul ‘har’ pare asociat cu Hristos și în antiteză cu Legea, diverși comentatori biblici iau în considerare faptul că Pavel ar putea avea în vedere aici ‘harul Legii’. Probabil că o variantă acceptabilă de traducere ar fi, în situația aceasta, formularea ‘eu nu resping harul lui Dumnezeu’, care, evident, vine prin Hristos, iar Hristos continuă și împlinește Legea, după cum întrerupe și legământul Legii, punând temelie noului Său legământ. Echipa de traducători nu a îndrăznit, nici ea, însă, să pună deoparte, varianta tradițională ‘nu lepăd’ pentru una mai curajoasă și la fel de bună. De data aceasta, a urma formulele tradiționale a părut o soluție mai ‘sigură’, mai puțin aventuroasă:

²¹Nu lepădă harul lui Dumnezeu. Dacă dreptatea ar veni prin Lege, atunci Hristos a murit în zadar.

Puritatea evangheliei și autoritatea lui Pavel

Tonul de ansamblu al epistolei către Galateni este un ton de confruntare, polemic, apologetic. Pavel se străduie să demonstreze autoritatea sa apostolică și puritatea evangheliei pe care o predică, precum și faptul că și alți apostoli și evangheliști, în special cei din Ierusalim, îi dau dreptate și îl confirmă în slujirea sa. Acest fundal este important pentru redarea adecvată a textelor din Galateni 2:9 și 2:14. Aici fondul apologeticii lui Pavel este asigurat de teologia părtășiei la masă. Prin acceptarea la masă cu iudeii, creștinii dintre păgâni erau recunoscuți ca oameni drepecți, curați, evlavioși.⁷⁹ Implicit, dacă nu erau considerați astfel și erau văzuți doar ca păgâni, iudeii nu putea sta la masă cu ei, pentru că puteau fi acuzați de impuritate, de spurcare prin apropiere de cei păgâni. Întrebarea era, cum trebuie să fie priviți credincioșii care veneau din păgânism? În Antiohia, Chefa (Petru) și Barnaba ajung să evite părtășia la masă cu ceilalți credincioși, de unde mâncau împreună, până atunci, din cauză că au venit unii vizitatori din Ierusalim. Petru și Barnaba se dezic, astfel, de comuniunea creștină, din motive politice, de menajare a iudeilor din Ierusalim dar, implicit, ei aruncă o umbră asupra integrității lor creștine și apostolice. Pavel folosește acest incident ca să arate primejdiile ipocriziei și să sublinieze că evanghelia predicată de el a fost curată de la început și recunoscută de toți ceilalți, pentru că toți i-au dat dreptate și au acceptat mustrările lui, încuviințând și modul în care predica el vestea bună. Această încuviințare trebuie făcută clară în Galateni

2:9,   'mi-au dat mie și lui Barnaba mâna dreaptă în părtășie' sau 'mi-au dat mie și lui Barnaba mâna dreaptă a părtășiei' (*Sinodală*: 'mi-au dat... dreapta spre unire cu ei', *Cornilescu*: 'mi-au dat... mâna dreaptă de însoțire'). Traducerea *Omnes* a încercat să urmeze tiparul grec, dar să folosească și un echivalent românesc mai potrivit – 'a da mâna [cu cineva]' care are sens

⁷⁹ J.M.G. Barclay, "Mirror Reading a Polemical Letter: Galatians as a Test Case," *JSNT* 31 (1987): 73–93, L. L. Belleville, "'Under the Law': Structural Analysis and the Pauline Concept of Law in Galatians 3.21–4.11," *JSNT* 26 (1986): 53–78 H. Räisänen, "Galatians 2.16 and Paul's Break with Judaism," *NTS* 31 (1985): 543–53, H. D. Betz, "The Literary Composition and Function of Paul's Letter to the Galatians," *NTS* 21 (1975): 354–79.

Traduceri de referință, literale, tradiționale,
plus altele mai dinamice
Discuție (consens, argument, vot;
asigurarea unei atmosfere destinsse psihologic sau
confesional, dar concentrate pe text),
Evaluare stilistică
Evaluarea traducerii în contextul destinatarului țintă
Consultarea referenților externi
Consultarea referenților confesionali
Traducerea finală

Un demers de traducere al NT implică, bineînțeles, foarte multe astfel de cazuri interesante din punct de vedere exegetic, teologic, și lingvistic. În mod specific, însă, acest tip de dialog este o caracteristică a traducerii *Omnes*, care dă culoare și personalitate aparte acestui proiect interconfesional. Discuțiile exegetice și teologice intese sunt, cu siguranță, un aspect continuu al muncii de traducere în cadrul echipei de traducători SBIR. Generația de astăzi merită, însă, tot acest efort, ca să poată citi Cuvântul Scripturii într-o limbă accesibilă ei, într-o versiune care este interesată mai mult de comunicarea Cuvântului lui Dumnezeu decât de sublinierea unor tradiții interpretative. Echipa de traducători este convinsă că Dumnezeu are planuri deosebite cu națiunea noastră, și că printr-un asemenea efort, cum este cel din cadrul proiectului *Omnes*, toate Bisericile, și cu harul lui Dumnezeu, națiunea întregă, este slujită spre gloria Domnului nostru.

Timpul - un cod al puterii în Estera

Asist. drd. Daniel Gherman
Institutul teologic baptist din București

În cartea Estera, timpul joacă un rol foarte important în desfășurarea acțiunii. El ajunge să funcționeze în structura narațiunii ca un cod, o meta structură. Acest cod direcționează intriga narațiunii către tema puterii.⁸⁰ În *Estera* cine are influență asupra timpului are putere atât asupra destinului său cât și asupra celorlalte personaje. De altfel, sărbătoarea care a rezultat din desfășurarea evenimentelor prezentate în *Estera* poartă numele de Purim, nume ce derivă din încercarea lui Haman, vistiernicul împăratului, de ceretare a viitorului, prin aruncarea sorțului, astfel încât să identifice ziua cea mai potrivită pentru exterminarea evreilor. Prin această căutare „a zodiei” favorabile, Haman încerca să pună stăpânire chiar și pe ceea ce pare hazard. De asemenea, timpul ca motiv ajută povestirea să capete un curs dinamic și o încadrează într-o cronologie istorică. Iată câteva motive pentru care vom încerca în acest articol să analizăm rolul timpului în cartea *Estera*.

Nina L. Collins consideră că în *Estera* timpul trebuie corelat cu acela a celorlalte sărbători ale evreilor și în special cu sărbătoarea Paștelui.⁸¹ Acest cercetător ajunge la concluzia că edictul lui Haman de exterminare a evreilor a fost proclamat, nu cum era de așteptat, după calendarul babilonian, ci după calendarul iudaic ce era cu două - trei zile în avans.⁸² Conform Calendarului babilonian data de emiteră a edictului de către Haman cădea pe 10 Nisan. La această dată evreii aveau,

⁸⁰ David J. A. Clines consideră că există mai multe coduri [e.g. alimentar, de îmbrăcăminte, sexual, grupuri oprimate, și topografic] care sunt de ajutor în analiza structurală a textului și care focalizează către tema puterii, în “Reading Esther from Left to Right”, *Contemporary Strategies for Reading a Biblical Text*,” *The Bible in Three Dimensions: Essays in Celebration of Forty Years of Biblical Studies in the University of Sheffield*, eds. D. Clines, Stephen E. Fowl, Stanley E. Porter, *Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series 87* Sheffield: Sheffield Academic Press, 1990, 37.

⁸¹ Nina L. Collins arată că, “această încadrare în timp dă sugestii despre posibile legături de calendar între evenimentele din *Estera* și săptămâna Paștelui,” in Collins, Nina L. “Did Esther Fast on the 15th Nisan?” *Revue Biblique* 100 (1993): 533-61.

⁸² *Ibid.*, 546.

conform Legii, ritualul de a alege mielul ce avea să fie junghiat de Paște (Ex. 12: 3 și 6). Collins sugerează că, dacă autorul cărții *Estera* s-a folosit de calendarul iudaic egiptean pentru a încadra evenimentele în timp, nu putem să nu luăm în considerare relația cărții cu evenimentele din preajma exodului egiptean. Astfel, obiceiul de selectare a mielului pentru Paște chiar în ziua decretului de anihilare a evreilor din Imperiul Medo-Persan este ca un semn pentru atragerea atenției acestora la evenimentul de pe vremea lui Moise, acela dinaintea ultimei urgii, adică moartea întâilor născuți. Acest miel joacă rolul de substituent al evreilor pentru a nu ajunge ei în ipostaza egiptenilor ai căror întâi născuți au fost secerați de îngerul morții.

Selectarea mielului pe data de 10 Nisan poate fi comparată cu alegerea iudeilor de către Haman pentru a fi măcelăriți. Totuși, către sfârșitul istorisirii, într-un fel se repetă scenariul pascal, numai că, și de data aceasta, evreii sunt izbăviți, iar dușmanii lor din Imperiul Medo-Persan sunt măcelăriți.

Propunerea cercetătoarei Collins de a considera că în *Estera* autorul a utilizat un alt sistem de datare (Calendarul egiptean) în locul Calendarului babilonian din pricina sărbătorii Paștelui care s-ar fi suprapus peste momentul când Mardoheu era plimbat pe calul împăratului de către Haman, apare neconvingătoare. Însă este importantă contribuția ei, prin acest articol, la atragerea atenției asupra relației Paștelui cu această nouă sărbătoare neprescrisă de Lege. Argumentul că iudeii credincioși nu ar fi postit de Paște, nu se susține pentru că orice popor într-o criză și-ar fi schimbat obiceiurile.⁸³ Sunt și alte motive pentru respingerea unei astfel de păreri. Unul este impresia de ascunziș, de opacitate, pe care o dă cartea referitor la date calendaristice explicite. Este posibil ca autorul cunoscând aceste obiceiuri ale evreilor de apropiere între evenimentele din *Estera* și Paște și-a luat măsuri de siguranță fiind selectiv în detaliile cronologice, pentru a nu ofensa sensibilitățile religioase ale ultrareligioșilor. Pentru cei ce aveau ochi să vadă și urechi să audă, faptul că Împărăteasa *Estera* și toată comunitatea iudeilor din Susa au fost nevoiți să nu respecte obiceiurile Paștelui arată că evenimentul respectiv a fost cu adevărat unul de viață și de moarte.

⁸³ Flavius Josephus prezintă nenumărate cazuri când evreii călcau Sabatul în timpul unui asediu, în *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor* București: Editura Hasefer, 1997.

Acceptând faptul că autorul *Esterei* a știut că Paștele n-a fost respectat la momentul și în modul în care trebuia, prin călcarea acestei importante sărbători a lor, se conferă o autoritate suplimentară sărbătorii Purimului.⁸⁴ Astfel, Purimul devine tot atât de însemnat ca celelalte trei sărbători prescrise de Lege: Paște, Cinzecime și Sărbătoarea corturilor, (Ex. 23:14-15). Nu degeaba Maimonide consideră Cartea Estera a doua ca importanță după Pentateuch.⁸⁵

În Pentateuch este descrisă o situație când câteva persoane nu au putut ține Paștele pentru că erau întinați prin atingerea de un mort din familia lor (Num. 9:6-11). Pentru ei și pentru toți cei care nu vor putea participa la sărbătoarea Paștelui după calendarul religios, pe data de 14 a lunii Nisan, Dumnezeu a permis ca Paștele să poată să fie serbat exact peste o lună (Num. 9:11).⁸⁶ Așadar, evreii din Susa și toți care au fost îndemnați să postească atât prin cererea împărătesei Estera cât și prin scrisoarea lui Haman de anihilare a evreilor (Est. 4:3), aveau să serbeze Paștele în a doua lună a anului adică pe data de 14 a lunii Ziv.

Interesant este faptul că, după ce Haman a fost executat, Mardoheu nu s-a grăbit să scrie scrisoarea cu legea care scăpa pe evrei până pe data de 23 a lunii Sivan, care era a treia lună a anului, cu toate că ar fi putut să o facă mai devreme. Haman a fost executat, tot ce se poate, pe 17 Nisan, iar Mordecai ar fi avut timp îndeajuns în a doua lună să redacteze și să trimită scrisoarea cândva în luna a doua, având în vedere urgența situației. Această întârziere a lui Mardoheu poate fi pusă doar pe seama serbării Paștelui în luna a doua a anului. Nu a făcut-o nici la începutul lunii a treia, ci doar pe 23 ale acestei luni, pentru că atunci trebuia sărbătorită Cinzecimea.

Timpul ca un cod scoate în evidență, unei audiențe iudaice, disperarea de fapt a aceluși timp de a renunța la o sărbătoare impusă de Lege. Mulți dintre ei și-au luat riscul de a fi mai degrabă nepregătiți pentru a participa la sărbătoarea Paștelui, considerând actul lor de penitență mult mai important. Pentru iudei, timpul de după promulgarea

⁸⁴ Louis Ginzberg, prezintă o informație care vine pe calea tradiției că, noaptea în care împăratul Ahașveros nu a putut să doarmă era chiar înainte de Paște în *The Legends of the Jews* (Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1946), 431.

⁸⁵ Carey A. Moore, "Book of Esther," *Anchor Bible Dictionary*, vol.2. (Garden City: Doubleday, 1971), 635.

⁸⁶ O altă situație în Scriptură este în 2 Cron. 30 când toată adunarea a sărbătorit Paștele în luna a doua pentru că profeții nu erau sfințiți.

edictului de exterminare a lor a fost un timp de lipsă de putere, de jeliere și de penitență. Pentru Haman și toți dușmanii iudeilor, timpul acesta a fost unul de jubilarie. Autorul surprinde aceasta în Est. 3:15, când se relatează că imediat după promulgarea edictului, împăratul și Haman, stau împreună la un banchet de băutură în timp ce evreii din cetatea Susa erau נְבוֹזִי „ingroziți” (Est. 3:15). Atât împăratul Ahașveroș cât și Haman s-au simțit puternici în acele momente. Cei doi aveau impresia de a fi conducători ai evenimentelor: împăratul pentru că, prin această lege, etnia iudaică nesupusă legii persane și deci voinței sale, va fi extirpată din Imperiu, așa cum putreziciunea este îndepărtată dintr-un măr, iar Haman deoarece prin manipularea voinței împăratului, voința lui de a scăpa de Mardoheu a fost împlinită.

O altă contribuție a motivului timpului în această carte este de a conferi dinamism povestirii. În acest sens este important să privim la durata evenimentelor importante ale povestirii. În *Estera* există întâi un timp „răbdător”, un timp de poveste, când totul se întâmplă după dorința împăratului. La început are loc un banchet ce durează șase luni, un altul de șapte zile, apoi sunt ani de zile pentru căutarea unei noi regine (timp de pregătire a candidatelor pentru postul vacant, când virginele se ungeau cu un fel de parfum timp de șase luni iar alte șase luni cu o altă substanță cosmetică), apoi urmează anii de căsnicie ai împăratului cu Estera până la momentul de criză. Astfel, în *Estera* există astfel de perioade când timpul are răbdare și apare a fi ținut în această stare de către împărat și perși în interesul lor. Schimbările sunt pe cât posibil evitate sau într-o măsură cât se poate de mică pentru ca această balanță a timpului istoric să nu fie bruscată și să nu apară tensiuni în imperiu. În acest mod, voința împăratului era împlinită pe o mai lungă perioadă de timp.

Totuși, în *Estera*, există evenimente în care „timpul răbdător” este perturbat de situații disturbătoare creând astfel „timpuri disturbătoare”. Aceste situații apar îndeosebi când voința împăratului este nesocotită: eg. neascultarea Vastei și a lui Mordecai, edictul lui Haman din data de 10 sau 13 Nisan, intrarea Împărătesei Estera nechemată în prezența împăratului, banchetele împărătesei Estera, noaptea de insomnie a împăratului și edictul lui Mardoheu. Timpul „disturbător” are drept caracteristică principală întreruperea timpului de poveste și determină o reacție deosebită din partea împăratului, a consilierilor, a lui Haman, a împărăteselor sau a lui Mardoheu pentru a echilibra evenimentul perturbator și a aduce înapoi timpul „liniștit”. Atât din *Estera* cât și din

alte surse rezultă că perșii aveau obsesia de a ține timpul cât mai liniștit în Imperiu.⁸⁷ În acest scop, ei căutau să descopere viitorul prin divinații, prin tehnici de cercetare a ficatului animalelor, prin aruncarea de zaruri, etc. Aceasta este o încercare de a dobândi putere asupra timpului, de a-l controla. Căutarea zilei potrivite pentru măcelărirea evreilor folosind, în acest caz, aruncarea zarurilor arată dorința de a avea control asupra destinului. Astfel, personajele împicinate din povestire sunt în căutarea timpului potrivit.

Timpul „disturbat” determină declanșarea timpului „de penitență” pentru anumite persoane în narațiune.⁸⁸ Aceasta este perioada când Mardoheu, iudeii și Estera au jelit după ce edictul lui Haman a fost promulgat ca lege. Acesta era timpul celor fără putere, al celor ce nu puteau să înduplece voința împăratului prin puterea lor. Totuși, ei puteau spera în intervenția Providenței pentru că, în istoria lor, astfel de situații dificile au fost rezolvate miraculos când poporul s-a smerit și a căutat pe Domnul (2 Chr. 7:14).

Timpul „schimbării de situație” sau timpul „energic” este unic prin rapiditatea lui. Dacă alte părți ale cărții cer o perioadă lungă de timp, (de luni sau ani), timpul „schimbării” ia numai o zi. Într-o singură noapte, Haman este sfătuit să ceară viața lui Mardoheu, în timp ce împăratul se gândea să-l onoreze, astfel că în noaptea aceleași zile Haman este spânzurat pe acelaș stâlp pe care îl pregătise el pentru Mardoheu.

În acest interval multe evenimente se petrec într-o succesiune rapidă: Haman își prezintă onorurile soției și prietenilor săi; tot el decide în urma sfătuirii acestora să ceară viața lui Mardoheu de la împărat; stâlpul pe care urma să fie spânzurat Mardoheu este ridicat în curtea casei lui Haman; împăratul nu poate dormi și cere să-i fie aduse registrele cu procesele verbale ale casei împărătești unde descoperă actul de loialitate a lui Mardoheu prin descoperirea complotului împotriva lui; Haman este cât se poate de matinal în a se înfățișa să ceară capul lui Mardoheu, dar luând-o înainte, împăratul îi cere să-l onoreze pe

⁸⁷ Alte surse ar fi cărțile lui Ezra și Daniel.

⁸⁸ Se pare că numai câteva persoane din carte au reușit să reacționeze corespunzător atunci când destinul le-a devenit nefavorabil: Vasti și femeile se pare că nu au reacționat corespunzător la opresiunea declanșată de edictul lui Memucan, nici nu puteau pentru că nu aveau aceeași teologie ca iudeii. De asemenea, când Mordocheu a scris edictul ce dădea avantaj iudeilor, numai câțiva oameni dintre neamuri au luat decizia potrivită de a se converti la iudaism scăpând astfel de răzbunarea iudeilor (Est. 8:17).

Mardoheu dușmanul lui; după ceremonia de onorare, Haman se întoarce acasă acoperindu-și fața de rușine; în casa lui Haman soția lui „profețește” căderea soțului său; Haman este luat în grabă la al doilea banchet al împărătesei Estera; în timpul banchetului, Estera descoperă pe uzurpator ca lucrând împotriva ei și a poporului ei; împăratul, mânios, iese afară din chioșcul banchetului să analizeze vestea; în chioșc, Haman își cerșește viața de la Estera; împăratul se reîntoarce și interpretează postura lui Haman ca o încercare de siluire a împărătesei; în sfârșit, împăratul decide, la sugestia famenului Harbona, ca pe acel stâlp înălțat pentru Mardoheu să fie spânzurat Haman.

Astfel, într-o zi au loc 14 acțiuni foarte importante schimbând sorții celor două personaje principale ale intrigii, Mardoheu (care era la un pas de a fi omorât și ajunge să fie onorat) și (Haman care planificase să-și distrugă în acea zi, în sfârșit, dușmanul, dar este dat el însuși la moarte). Timpul „schimbării” a făcut ca multe surprize să dezvolte alte surprize. În acest moment, cei puternici (împăratul și Haman) devin slabi (împăratul apare neputincios în a lua decizia pedepsirii lui Haman, și are nevoie de sugestia unui famen), iar cei slabi devin puternici (Mardoheu și Estera).

Totuși, există în Estera și un timp al îndreptării evenimentelor care au incitat timpul „disturbării”. În acest timp al îndreptării, circumstanțele neprielnice sunt îndreptate cu înțelepciune și maturitate către o rezoluție mai bună. În povestire apar două astfel de situații: scrisoarea conținând legea care permitea legitima apărare a iudeilor (8:9-13) și hotărârea de a se impune taxe în Imperiu (10:1). În primul caz data scrierii noii legi, ziua a 23-a a lunii a 3-a, nu a avut o însemnătate mistică pentru acțiunile ce erau prescrise de noua lege, ci doar indică așa cum s-a arătat mai înainte faptul că s-au amînat niște sărbători dealtfel respectate de către iudei, datorită împrejurării de moarte în care se aflau. În schimb, cu ocazia acestei perioade, se arată înțelepciunea lui Mardoheu de a formula o lege care să nu anuleze cealaltă lege a lui Haman prin retragerea din codul civil, legile mezilor și perșilor nu puteau fi schimbate, ci să o facă practic inaplicabilă.

În a doua situație, când, în finalul cărții, se dă informația că împăratul a hotărât să pună un bir pe toată țara se arată maturitatea acestuia în administrația teritoriilor. Decizia de a pune o taxă arată că există o cale mai puțin dureroasă de a face schimbări în Imperiu fără a anihila un segment important din populație, spre a face rost de fonduri pe o cale înțeleaptă și normală. Pe parcursul derulării evenimentelor,

există situații când împăratul dovedește o generozitate infantilă, păgubitoare. La sfârșitul cărții se arată o schimbare care dovedește maturitate.

În final, timpul de Purim este un timp al „sărbătoririi”. Este un timp de sfârșit fericit pentru grupul minoritar al iudeilor, oprimat mai înainte. Ziua judecății, când cel slab biruiește pe cel puternic, aduce un mesaj de speranță pentru cei ce respectă sărbătoarea Purim. Acest timp are forța de a aduce bucurie în inima oamenilor în urma salvării lor și, deci, își capătă astfel dreptul de a deveni o sărbătoare la fel de importantă ca toate celelalte prescrise de Lege. Bucuria fășnește din inima oamenilor oprimați care au trecut prin perioade de „liniște-așteptare”, „disturbanță”, „penitență”, „zbucium”, „schimbare” și „îndreptare”.

Aceste două zile de celebrare sunt într-o strânsă relație cu toate celelalte perioade dar în special cu perioada de „penitență”. Timpul de „penitență” era precedat de actul lui Haman de a arunca *pur-ul* înaintea zeilor pentru a afla timpul cel mai potrivit pentru exterminarea iudeilor. De altfel sărbătoarea Purim își primește numele de la cuvântul asirian *pur* transliterat în evreește (פּוּר) care înseamnă în principal „zar” și secundar „destin”.⁸⁹ Y. Kaufman, în mod corect, a evidențiat că:

Pentru narator, actul lui Haman de a arunca *pur-ul* nu este un detaliu de importanță secundară. Numele sărbătorii (Purim), perioada îndelungată de a arunca zarurile și explicația dată în 9:24-6 arată că acesta este punctul cel mai important din istorisire: în aruncarea *pur*-lui „degetul” lui Dumnezeu lucra.⁹⁰

Dacă pentru celelalte perioade de timp prezentate, voința împăratului este sau împotriva iudeilor sau pentru ei sau indiferentă acestora, în această situație, dorința împăratului corespunde perfect cu cea a iudeilor.⁹¹ Totuși nu este o celebrare a echivalenței voinței unui împărat păgân cu aceea a iudeilor. Cu ocazia acestei sărbători, este celebrată transformarea timpului deterministic de anihilare a iudeilor într-un timp al libertății șansei din mâna lui Dumnezeu. În acest mod,

⁸⁹ J. Lewy a încheiat dezbaterile cu privire la însemnătatea cuvântului *purim* (פּוּרִים) dând cele două sensuri prezentate, în “Old Assyrian Puru-um and Purum” *RHA* 36 (1938): 117-24.

⁹⁰ Y. Kaufmann, *Toldot Haemunah Hayisraelit*, trad. Eng. A. Cohen, trad. proprie, vol. 8 (Jerusalem: Mosad Bialik-Dvir), 446.

⁹¹ Împăratul permite în Susa o a doua zi de răzbunare a evreilor (Est. 9:13-14).

Purimul ia o încărcătură de speranță și așteptare că va mai fi posibil în viitor să se întâmple același lucru.⁹² De aceea, Mardoheu și Estera au pledat, prin scrisorile pe care le-au trimis în tot Imperiul, ca acest timp de „celebrare” să devină un timp periodic de sărbătoare (Est. 9:27-32).

Timpul în cartea Estera are un rol important în a arăta legătura care există între sărbătoarea Purim și sărbătoarea Paștelui. Analiza timpului când s-au petrecut evenimentele din carte în conjuncție cu părerea că există o apropiere între Paște și Purim încadrează mai exact evenimentele petrecute. În Estera sunt destul de clar creionate aceste dimensiuni ale timpului: răbdător, disturbat, schimbător, îndreptat și celebrat. Toate aceste nuanțe ale timpului țintesc către tema puterii: cine are stăpânire asupra timpului are stăpânire și asupra destinului și chiar a vieții. Până la urmă, nici regele nici împărăteasa Estera, nici Haman, nici Mardoheu, nici o altă persoană umană mai mică sau mai ridicată în rang nu are putere asupra timpului, ci unul singur: Dumnezeu. El găsește goluri chiar și într-o schemă a timpului foarte atent construită, fatalistă, pentru a-și manifesta libertatea de acțiune. De asemenea, acestea sunt dimensiuni ale timpului pe care orice creștin le identifică în viață. Mesajul *Esterei* în legătură cu timpul este că Dumnezeu este cel care are libertate deplină în timp și în afara timpului. Până la urmă, dacă ești de partea Dumnezeului care are putere asupra timpului, chiar dacă în viața ta vei trece prin momente disturbătoare, de viață și de moarte, vei experimenta și acel timp de la sfârșit, de glorie și celebrare.

⁹² De observat, că nu li s-a eliminate toată povara, ci a trebuit să lupte și ei odată cu șansa, ca și în cazul cuceririi Canaanului.

Mijloace divinatorii în tradiția iahvistă a Israelului antic în contextul profetismului mesopotamian

Silviu Tatu

Oxford Centre for Mission Studies/Wales University

Contextul profetic al Mesopotamiei

Divinația poate fi sumar definită ca încercarea umană mediată ritualic de a obține cunoștințe supra-umane din domeniul supranatural. Atât cât ne permite numărul limitat de documente antice, se poate intui că mantica se bucura de un prestigiu deosebit în societatea antică a Orientului Apropiat al Antichității (de aici înainte, OAA). De la început se impun două clarificări, una culturală și alta antropologică. Din punct de vedere cultural trebuie evidențiat faptul că OAA este caracterizat de o diversitate relativ ignorată din considerente geo-politice. Cornul Abundenței, cum este supranumită zona, cuprindea patru regiuni distincte: Mesopotamia, țara lui Hatti, Levantul (Siro-Palestina) și Egiptul. Mesopotamia nu este atât de uniformă pe cât pare la prima vedere. Diacronic zona recunoaște suzeranitatea diverselor monarhii, promotoare ale unor civilizații distincte, care au și inspirat tehnicile moderne de periodizare a istoriei Mesopotamiei. Prin urmare, se poate vorbi despre o civilizație sumeriană care se dezvoltă insidios într-o civilizație veche babiloniană, de o civilizație asiriană care cedează locul unei civilizații noi babiloniene. Oricât de simplistă este schița aceasta, ea implică cel puțin trei milenii de istorie neîntreruptă.

Spre exemplu, van der Toorn (2000, 72-86) identifică patru elemente de contrast între fenomenul profetic babilonian și cel asirian. Informația despre fenomenul profetic babilonian a fost conservată cel mai bine în arhivele regale de la Mari (sec. XVIII a.Chr.), un regat amorit aliat Babilonului, plasat în amonte de acesta, care și-a datorat dispariția lui Hammu-Rabi, marele unificator al Mesopotamiei (Heimpel 2003, 37-163). Tot așa, arhivele regale ale lui Assurbanipal din biblioteca din Ninive sunt surse de neprețuit privitoare la fenomenul profetic asirian în imperiul neo-asirian (sec. VII a.Chr.).⁹³

⁹³ La antipod, gândirea magică din Egiptul antic era înrădăcinată într-o tradiție venerabilă, identificată cu zeul Heka (Borghouts 1995, 1775-82). Caracterul profilactic al magiei este indiscutabil și viza purtarea de amulete, practicarea

În primul rând, asirienii obișnuiau să conserve oracolele profetice, ceea ce nu este cazul la babilonieni. Astfel, geniul administrativ al asirienilor s-a manifestat și în colectarea și catalogarea oracolelor pe colecții. Tăblițele folosite în acest scop, numite *tuppu*, erau ceva mai mari decât cele obișnuite deoarece puteau fi incluse trei coloane de text. Arhivarea oracolelor, formulate destul de ambiguu de altfel, avea menirea de a permite o accesare relativ rapidă pentru rațiuni de referință, întrucât mesajul profetic nu-și pierdea valabilitatea după prima sa împlinire.

În al doilea rând, credibilitatea profeției era stabilită prin mijloace diferite. Autoritatea profetului neo-asirian deriva din funcția publică deținută, fiind creditat de aparatul birocratic imperial. Credibilitatea mesajului profetic decurgea natural din autoritatea emițătorului. Dat fiind interesul tranzitoriu al societății babiloniene pentru oracolele profetice, credibilitatea fiecărui oracol era stabilit individual prin alte mijloace divinatorii (mai ales extispicina). Drept consecință, autoritatea personală a fiecărui profet nu conta. Suplimentar se constată că fenomenul profetic era la neo-asirieni arondat aproape exclusiv cultului lui Iștar. Chiar și atunci când alți zei intenționau să comunice mesaje oamenilor foloseau profeții cultului lui Iștar și tradiția experienței extatice a acestuia.

Asemenea profetismului babilonian și profetismul asirian era integrat fenomenului religios mai larg al divinației. Distincția este dată de faptul că profetismul asirian este profesat în interiorul unei caste mai apropiată extaticilor și cântăreților decât divinatorilor, preoților și cărturarilor. Acești profeți (1) sunt de regulă femei, (2) emit doar mesaje orale, transmise regelui în scris cu ajutorul scribilor, (3) posedă pregătire

ritualurilor cultice, sau chiar purtarea de nume cu puteri miraculoase. Magicianul era perceput ca un „luptător”, iar inamicii săi nu erau puțini: dușmani vii sau morți, fiare sălbatice, dureri, sau demoni. Procesul vindecării începea cu identificarea cauzei, iterarea unui ritual prin care se căuta aliați printre zei pentru remedierea situației. Ritualul presupunea atât performarea unor acte cât și citirea unor texte mitologice adecvate situației în care se afla victima. După cum demonstrează citarea frecventă a unor ritualuri similare în *Cartea Morților*, ele erau performate și celor defuncți pentru a le asigura o existență favorabilă în lumea spiritelor. Nu există dovezi că egiptenii ar fi practicat vrăjitoria. Divinația era practică și de egipteni cu scopul consultării zeilor în privința unor chestiuni importante. Practica era cunoscută sub numele de „atingerea zeului”. Existau prognoze pentru fiecare zi în relația omului cu alte persoane sau cu cosmosul (horoscop). Elementele naturii erau de asemenea consultate (aștrii, vânt, chiar fulgere), iar interpretarea viselor și lecanomanția erau și ele practicate.

de specialitate, (4) nu fac parte din anturajul regelui (Nissinen 2000, 107-11).

În al treilea rând, profeții babilonieni emiteau oracole numai în templul zeului revelator. Deși regula presupunea ca actul revelației însuși să aibă loc în spații cultice, era posibil ca, uneori, oracolul să fie primit în afara limitelor acestuia. Indiferent de locul primirii sale, profeția era iterată la templu în prezența unei imagini a zeului, deoarece profetul era apreciat ca gura zeului. Dată fiind perenitatea oracolului, religia asiriană permitea receptarea sa în orice loc, dar iterarea sa purta întotdeauna marca divinității emitente, printr-o formulă de auto-prezentare de tipul „Eu sunt Iștar”.

În al patrulea rând, relația dintre spațiul celest și cel terestru este diferențiat. Babilonienii aveau convingerea că zeii îi asistă pe muritori, mai ales pe regi, și se implică activ în mundan. Iar prezența lor era marcată prin imagini. Dimensiunea imanentă lipsea asirienilor, care supralicitau transcendența zeilor. Evenimentele de pe acest tărâm erau reflecții ale altor evenimente de pe celălalt tărâm. Fenomenul profetic israelit cunoaște variațiuni, în funcție de influențele culturale resimțite în Țara Sfântă, dar studentul Bibliei recunoaște cu ușurință caracteristicile enumerate anterior.

Sesizând diferențele de mentalitate și natura unitară a sistemului religios mesopotamian precum și problematica semantică a termenilor folosiți, Farber (1995) contestă existența magiei și a vrăjitoriei *per se* în Mesopotamia. Se acceptă, totuși, că definită ca și comportament religios prin care se caută influențarea succesului, sănătății și prosperității unei persoane, magia era practică în Mesopotamia. Distincția modernă dintre știință și religie nu se poate aplica în acest context deoarece, uneori, tehnicile folosite erau de factură medicală, matematică sau astronomică, deci ușor de catalogat în categorii științifice.

Dușmanii mesopotamienilor sunt cu precădere demoni, mai rar stafii sau magicieni umani. În aceste cazuri rezolvarea problemei presupunea ritualuri și incantații, purtarea de amulete, figurine apotropaice, rostirea de descântece. Pietrele de hotar (*kudurru*) aveau și ele inscripționate descântece, amenințând cu mânia zeilor învocați pe cei care nu se conformau solicitărilor. Din documentele asiriene (cf. Black & Green 1992) se cunosc două ritualuri de „vindecare” a pacienților, destul de sofisticate, unul diurn (*namburbû*), celălalt nocturn (*maqlû*).⁹⁴

⁹⁴ Preotul *āpilu* recurgea la acest ritual numai atunci când se putea confirma că starea pacientului se datora unor descântece trimise împotriva sa de un magician.

Dacă suferința unui pacient nu putea fi justificată prin surse exogene, singura soluție plauzibilă rămânea vinovăția personală a subiectului, care trebuia asumată și ispășită. Vina deriva fie din tulburarea ordinii lumii, fie din călcarea de tabuuri sau legi. Specialistul care intermedia rezolvarea unor probleme de această natură era exorcistul (akk. *āšipu*) (akk. *mašmašu*, sum. LU.MAŠ.MAŠ), un preot cu funcție taumaturgică care putea anihila consecințele unei prevestiri nefavorabile sau a unor rele anunțate prin auguri. Echivalentul său popular era șamanul (akk. *asû*). Cunoștințele exorcistului erau de regulă preluate din materiale scrise, în timp ce șamanul își transmitea cunoștințele prin tradiție orală. Opoziția dintre profet și șaman este una reală, fiind inspirată de divergențele dintre cultul central sponsorizat și arondat statului și exprimarea independentă a variantei sale populare.

Zei își comunicau intențiile oamenilor prin intermediul augurilor. Când erau oferii la inițiativa divinităților, oamenilor le revenea doar datoria, deloc ușoară de altfel, a interpretării acestora. Pentru a facilita activitatea lor s-au compus colecții de auguri. Aici erau incluse interpretarea viselor, a fenomenelor naturale, mișcării astrelor, etc. Augurii puteau fi emiși la cererea expresă a oamenilor (e.g., licanomanția, capnomanția, extispicina). Ca singura persoană legitimată a avea acces la sfatul de taină al zeilor, divinatorul (akk. *bārû*) este cunoscut în Mesopotamia ca mediator între zei și oameni căci „divinația a fost concepută pe tot parcursul istoriei sale ca una dintre funcțiile activităților «judiciare» a zeilor, care se întruneau în consilii (akk. *pūjur ili*) prezidate de Šamaš, guvernatorul pre-eminent al justiției” (Cryer 1994, 197). Principalul obiect al activității lor este sacrificiul (akk. *niqû*, sum. *sizkur*). Divinatorii erau organizați în bresle și își transmiteau oficiul pe bază ereditară, unii fiind chiar de spiță regală (Cryer 1994, 201-4).

Profesioniștii genului profetic includeau la mesopotamieni și alte două tipuri de oficii: *âpilum* și *muhhûm* (Durand 1988, 377-407). Spre deosebire de cei dintâi, aceștia nu erau integrați cultului. Diferența dintre aceste oficii nu este foarte clară încă. Cert este că indivizii care le dețineau erau capabile să se adreseze în numele divinităților pe care le reprezentau, după aflarea voinței acestora prin vis sau extază, prin

Incantațiile erau orientate împotriva adversarului său. Pentru un studiu elaborat asupra ritualului *maqlû* a se vedea monografia lui Tzvi Abusch, *Mesopotamian Witchcraft: Toward a History and Understanding of Babylonian Witchcraft Beliefs and Literature* (Ancient Magic and Divination, 5; Brill: Leiden, 2002).

documente scrise. Textul trădează folosirea mai multor genuri literare: proverbul, apologia, aluzia, imnul, ritual, admonestarea și epistola. Uneori schimbul de corespondență are loc chiar între divinator și divinitate. Documentele survolate de Durand au scos la iveală identitatea a cel puțin unsprezece *âpilum* și șase *muhhûm* la Mari.

Tocmai din pricina faptului că profetismul era un fenomen controlat ca instituție arondată cultului, în literatura extra-biblică nu există mărturii cu privire la tensiunea dintre profeții de profesie și cei de vocație. La evrei, însă, norma este dată de profetismul de vocație, iar opoziția față de profetismul de curte este una extrem de reală. În acest sens, exprimarea naturală concurează cu exprimarea indusă, fenomenele profetice tind a fi folosite ca mijloace, iar autenticitatea manifestării profetice este asaltată de mimetismul profesioniștilor și de tendința acestora de a manipula divinitatea. Edelkoort (1948) schițează opoziția dintre profetismul itinerant și profetismul de curte, analizând două texte din Mica 2:6-11 și 3:5-8. Evaluarea celor două curente profetice vizează avantajele materiale obținute din profesarea profeției și conținutul mesajului. Profetul inspirat este independent dar și extrem de vulnerabil financiar, dar atașamentul său față de Iahve îl însuflețește în transmiterea unui mesaj transparent și nemanipulat. De cealaltă parte se află profeții profesioniști care-și justifică plata din emiterea de oracole convergente intereselor clienților lor. Concluzia lui Edelkoort este că profeții iahviști (și se referă la cei canonici) au fost singurii profeți veritabili, toți ceilalți rămânând niște simpli prevăzători. Evident că au existat și manifestări independente opuse iahvismului când acesta a devenit cult central, supraviețuind în ilegalitate (cf. necromanta din En-Dor).

Chiar dacă există anumite similitudini ale tehnicilor divinatorii israelite cu practica magică și gândirea care o inspiră, se poate observa că, atunci când rămâne în parametrii iahvismului, profetismul își păstrează ortodoxia și ortopraxia. Stacey (1990, 246-56) aprecia caracterul distinctiv al acțiunilor dramatice în raport cu tehnicile magice, dar considerând că aplicația argumentelor poate fi extinsă și la celelalte tehnici divinatorii practicate în Israelul antic. Deși ambele tradiții se construiesc în jurul unor persoane relativ excentrice și carismatice, tradiția profetică a fost conservată de discipolii liderilor pentru calitatea revelatorie a serviciilor oferite de aceștia manifestată atât prin natura vocațională a oficiului cât și prin dependența acestora față de Dumnezeu, împinsă până la pierderea autonomiei în favoarea salvagărdării suveranității lui Dumnezeu. Asemenea actelor magice, și actele

divinatorii sugerează semnificații superioare și pozitive dar, spre deosebire de cele dintâi, sunt simple, transparente, lipsite de complexitatea și de repetitivitatea ritualurilor. Suplimentar, activitatea profetică are ca beneficiar comunități nu indivizi, fiind realizată public nu privat.

Profetii clasici nu lasă impresia că ei determină istoria. Ei sunt doar instrumente. YHWH reprezintă forța motrice a tot ceea ce spun sau întreprind ei. Inițiativa, atât a evenimentului cât și actului profetic, derivă de la YHWH și nu de la profet. (Stacey 1990, 258)

Opoziția dintre profetul de vocație și profetul profesionist este, așadar, una principială. Se are în vedere statutul profetului în raport cu divinitatea pe care o reprezintă. Ca serv pasiv, profetul funcționează doar ca receptor al mesajului divin. Ca serv activ, profetul sau preotul caută să descifreze voința divinității din lumea înconjurătoare pentru a delibera un mesaj în numele acesteia. De fapt, Husser (1999, 20) îl creditează pe Plato ca fiind primul care teoretizează distincția dintre divinația inspirată și divinația dedusă (Phaedr. 244c-245b, 249d-e, 265b-c).

Antropologic vorbind, divinația este grabnic asociată magiei cu sensul restrâns al vrăjitoriei. Distincția tradițională dintre magie și religie, de maniera promovată de *Religionsgeschichte*, este substanțial contrazisă astăzi de caracteristicile acțiunilor magice așa cum au fost ele observate în societățile magice precum societatea Azande a unei minorități sudaneze din Zair și Africa Centrală (Evans-Pritchard 1937).⁹⁵ Într-o astfel de societate fundamentată magic, magia presupune atât contexte verbale cât și non-verbale care definesc acte sociale convenționale (poruncă, solicitare, promisiune, mariaj, etc.). Practicată de un șaman, divinația are ca scop primar aplanarea sau detensionarea conflictelor sociale. Precizarea viitorului are aplicație principală în previziunea eliberării suferindului din suferința sa (Cryer 1994, 117-21).

⁹⁵ Pentru distincția tradițională dintre magie și profetismul biblic vezi studiul lui H.W.Robinson (Hebrew Sacrifice and Prophetic Symbolism, *JTS*, 43 (1942), pp.129-39). Urmându-l pe acesta, Knight (1947, 50, 85) susține că „actul magicianului este o coerciție obraznică asupra lui Dumnezeu”, când profetul acționează în ascultare de Dumnezeu. Dată fiind varietatea fenomenului magic, complexitatea terminologică atât din domeniul magiei cât și al religiei, precum și perspectiva temporal cauzativă în care s-au vehiculat termenii, se poate conchide că principiul este cel puțin incomplet, fiind inspirat de o nefericită generalizare și de o asociere apriorică a magiei cu tot ce este decadent, primitiv, heterodox, tabu, într-un cuvânt cu vrăjitoria (Stacey 1990, 234-5).

Fără a fi necesarmente teistă, divinația de tip magic se constituie ca „un set de proceduri definite și structurate social, necesare în societate pentru producerea de cunoștințe din surse presupus extra-umane” (Cryer 1994, 122).

Școala tradițională de antropologie socială aprecia că magia era reprezentată de strategii realizabile obiectiv pentru îndepărtarea cauzelor unor fenomene naturale (suferința în general) (Frazer 1890, I: 9-12).⁹⁶ Durkheim aduce în atenția sociologilor preocuparea pentru comunitate, contextul în care magia capătă valoare și sens (*Elementary Forms*, p. 419). Teoria lui Lévy-Bruhl cu privire natura pre-logică, mistică a gândirii și practicii omului primitiv (*Primitive Mentality*, p. 36; *How Natives Think*, pp. 73f, 78f, 108, 229) a manifestat o influență deosebită asupra școlii marxiste de interpretare a fenomenului religios, deși a fost contestată în Apus. Mai recent, la propunerea unor antropologi contemporani precum Lienhardt și Douglas, magia este considerată mai degrabă un ritual care asigură liniștea sufletească a închinătorului printr-o schimbare de atitudine asupra suferinței, dar nu compensa remedierea problemei prin tehnici mai „științifice”.⁹⁷

Discuția noastră continuă cu prezentarea principalelor elemente care certifică existența fenomenului profetic în Israelul antic în contextul civilizațiilor din OAA. Specialiștii disting între divinația inductivă (obiectivă) și cea intuitivă (subiectivă) (cf. Bouché-Leclercq 1899). Divinația inductivă reprezintă interpretarea semnelor exterioare care ascund gândirea divină, constatând raporturile artificiale, convenționale între semnele exterioare și semnificația lor. Aici pot fi incluse interpretarea actelor instinctive ale ființelor însuflețite (e.g., ornitomanția), ale omului (e.g., cledonomanția, divinația palmică), divinația cu ajutorul obiectelor neînsuflețite (e.g., lecanomanția, lithomanția, empyromanția), extispicina (hieroscopia), hepatoscopia, divinația meteorologică și siderală (astrologia), divinația matematică. Divinația intuitivă presupune un contact direct între inteligența omenească și inteligența divină. În acest caz receptorul uman pornește de

⁹⁶ Tehnicile citate de Frazer în acest context sunt descrise ca „magic sympathy”. Numeroase aparțin magiei negre, doar o subdiviziune a magiei ca întreg.

⁹⁷ În ultimă instanță, concluziona Stacey (1990, 248), credibilitatea de care se bucură magia în diverse comunități este rezultatul conlucrării mai multor factori, exploatați cu inteligență de magician: cauzalitate, coincidență și convingeri personale. Cu alte cuvinte, magicianul este un fin observator al proceselor naturale pe care le folosește în folosul artei sale și presupune existența coincidențelor care vor fi interpretate în limitele unor convingeri bazate pe presupuziții magice.

la o revelație inițială în care poate fi citit gândul divin fără ajutorul semnelor pe care îl interpretează doar dacă se află într-una din situațiile privilegiate de mai jos: posedă un dar special, se află în extaz, sau este sub misterioasa influență pe care o exercită sufletului apropierea morții. Prin urmare, oniromanția și experiența extatică vor putea fi discutate în acest context. Suplimentar, ca fenomene specifice profetismului oriental în general și israelit în particular ar mai putea fi studiate taumaturgia, predicția și acțiunile dramatice.

Tehnici divinatorii în Israelul iahvist al antichității

Dacă s-ar accepta datarea târzie a cărților vetero-testamentare, așa cum propune curentul criticii documentare, atunci descrierea manticii ca fenomen social și religios în Israel nu beneficiază de resurse de cea mai bună calitate. Drept urmare, referințele la practicile divinatorii ale popoarelor canaanite interzise de Legea lui Moise (Deut. 18:9-14) ar fi irelevante pentru descrierea activității mantice ale populației din Canaanul pre-israelit. Cryer (1994, 253-5) își argumentează punctul de vedere constatând că terminologia tribală oferită națiunilor din Canaan încă din Gen. 14:1-17 este extrem de incertă, deoarece distincția națională dintre triburile citate nu se regăsește în documentele extra-biblice ale vremii. Suplimentar, nici unul dintre termenii folosiți pentru a desemna practici recurente în tradiția canaanită (Deut 18:9-14) nu se întâlnește în documentele Canaanului din perioada respectivă, ci, în cel mai fericit caz, rezonează cu termeni din akkadiană sau din limbile de datare mai recentă, precum ebraica rabinică sau arabica (Cryer 1994, 256-61). Aceste informații de natură lingvistică confirmă teoria care apreciază că practicile magice descrise prin termenii citați de deuteronomist au fost cunoscute lui Israel, probabil prin import din Mesopotamia ca și cazul ritualului KUŠ al hitiților. Originea canaanită a acestor practici, catalogarea lor ca păgâne, cu alte cuvinte, *politically incorrect*, trebuie să fi originat în oratorica deuteronomistă (Cryer 1994, 262).

Evident, situația se schimbă simțitor dacă documentele biblice reprezintă emanația experienței primare descrisă în aceste texte, primind valoare documentară pentru epoca la care fac referire. În condițiile în care extispicina (sacrificarea ritualică și interpretarea augurică a măruntaielor de oaie) se practica extensiv în Mesopotamia, practica pare a nu fi fost în uz și în Israel. S-a sugerat că primul sacrificiu al lui Abel trebuie să fii posedat o funcție mantică din moment ce Cain a cunoscut

imediat reacția lui Dumnezeu cu privire la sacrificiul său agricol (Gunkel 1922, 43). Unii au suspectat că un ritual de extispicină ar fi avut loc la fiecare sacrificiu la sanctuar pe baza observației că „prapurul ficatului” era adesea invocat ca parte adusă Domnului (Loretz 1985, 26). Profetul Balaam recurge la niște tehnici divinatorii, dar identificarea cu extispicina este incertă datorită penuriei de informații (Num. 24:1-9 cf. 23:5-10, 16-24).

Un grad mai ridicat de probabilitate îl conțin relatările despre sacrificiile din narațiunile profeților timpurii, mai ales *Judecători* și *Samuel*: (Jud. 18:2-24; 20:18-28; 1 Sam. 14:2-19; 14:35-7; 21:2ff; 22:10-7; 23:1-12; 30:7-8; 2 Sam. 2:1). Din punct de vedere tehnic, relatările respective posedă câteva elemente comune (Cryer 1994, 298-300): se petrec de regulă seara (când se aducea jertfa de seară), în vecinătatea sau prin intermediul unei piese cultice (altar, chivot, efod, terafimi), ritualul presupunea un sacrificiu animalic și era performat de personal cultic (levit) în folosul unor clienți. Chiar și limbajul folosit este tehnic deoarece se preferă verbul cu valoare mantică שאל („a consulta”), iar ocazional și verbul קרב („a se apropia”). Scopul consultațiilor este extrem de practic și vizează situații speciale ocazionate de un situație mai puțin previzibilă.

Includerea acestor detalii în relatările mantice din Biblie, demonstrează o neașteptată apropiere de protocolul mesopotamian al extispicinei. Prin natura textului, versiunile biblice ale protocolului mesopotamian sunt mai sumare și mai laconice decât rapoartele extispicinei tradiționale. Până și formularea răspunsurilor la consultațiile oraculare prezintă contacte intime cu mai rigidele apodoze din tradiția mesopotamiană. De exemplu, „privirea favorabilă a divinității îl va însoți pe solicitant” rezonază cu răspunsul levitului Ionatan pentru iscoadele danite „Duceți-vă în pace! Călătoria pe care o faceți este sub privirea Domnului!” (Jud. 18:6). Similar, formularea „mâine îi voi da în mâinile tale” (Jud. 20:28) pare a fi fost inspirată din varianta mesopotamiană „solicitantul: mâinile sale vor obține ceea ce-i dorește inima” (Cryer 1994, 302-3).

Argumente suplimentare ale utilizării tehnicilor divinatorii în Israel se regăsesc și în alte lucrări literare biblice. Un caz obscur este identificat și explicat de Cryer (1994, 307-9) în 2 Regi 3:22-3. Contextul istoric opune regatului lui Moab coaliția israelito-iudeo-edomită. Zorii zilei când urma să aibă loc încheștarea finală aduce o schimbare dramatică a decorului, printr-o inundație neașteptată. Comentariile

tradiționale citesc episodul acesta ironic, impunând asupra moabiților stupiditatea predestinatului la damnare. Totuși episodul poate fi înțeles și altfel. În lumina unor auguri mesopotamieni conform cărora apele roșii sunt un semn al luptelor fratricide între aliați, interpretarea moabiților este conformă cu realitatea. Dumnezeu folosea un eveniment natural și cunoștințe generale din contextul cultural specific antichității pentru a-i arunca pe moabiți într-o cursă fatală.

Cryer (1994, 317-9) atrage atenția că până și augurilor de diagnostic li se pot găsi corespondență în problematica necurăției formulată în Levitic 13-14, în contextul în care atacul ciupercilor asupra hainelor, locuințelor și a omului era considerat un semn al dezechilibrului și al maleficului. Chiar dacă o asemănare cu augurii de diagnostic nu poate fi complet exclusă, legile levitice par a promova distincția dintre lepră și alte boli dermatologice, în cazul omului, sau dintre igrasie și ciupercile parazite în cazul locuințelor.

Tehnicile divinatorii indubitabil preferate de evreii antici era aruncarea sorților și consultarea lui *'ûrîm w^etummîm*. Deși ritualul tragerii la sorți a primit două interpretări divergente, evaluând terminologia și contextul OAA, Kitz sugerează că numai una dintre acestea este posibilă. Extragerea unui obiect dintr-un recipient care cuprinde mai multe obiecte similare este improbabilă. Se preferă interpretarea cu agitarea sorților într-un recipient sau în poala hainei, până când unul dintre ei ieșea din urnă, căzând la pământ (Kitz 2000a, 207-13).

Drept argument pentru preferarea celei de-a doua versiuni se poate considera uzanța verbelor în relație cu termenul *gôrāl* – „sorți”. Dintre acestea, cel mai frecvent folosit este *nāpāl* – „a cădea” (1 Cr. 24:31; 25:8; 26:13, 14; Is. 34:17; Neem. 10:35; 11:1; Iona 1:7; Es. 3:7; 9:24), urmat de *'ālā* – „a ieși” (Lev. 16:9; Ios. 18:11; 19:10), *hišlîk* – „a arunca” (Ios. 18:8, 10), *tûl* – „a arunca” (Pr. 16:33) și *qalqal* – „a scutura” (Ez. 21:26). Asemenea textelor citate din literatura akkadiană, textele biblice sugerează că folosirea sorților avea un rol pacificator în rezolvarea conflictelor de interese (Pr. 18:18) din pricina caracterului revelator cu care funcționa în societate (Kitz 2000a, 213). Comparând practica aruncării sorțului pentru împărțirea proprietăților în Canaanul post-amorit și tradiția mesopotamiană corespondentă, se constată o mare apropiere. Singura noutate pare a o aduce intermedierea lui Iosua în tehnica sorților, fapt care nu pare a avea precedent în Mesopotamia (Kitz 2000b, 610-8).

Consultarea efodului și a lui „Urim și Tumim” se înscriu în aceeași categorie de mantică, adică reprezintă o variantă a aruncării sorților. Neînțelegerea termenilor „Urim și Tumim” se datorează, printre altele, și apariției lor rare în Vechiul Testament. Se cunosc doar șapte pasaje unde autorul se referă la acești termeni individual (Num. 27:21, 1 Sam. 28:6) sau ca pereche (Exod 28:30, Lev. 8:8, Deut. 33:8, Ezra 2:63, Neem. 7:65), dar întotdeauna au formă de plural. Cu toate acestea, ori de câte ori se folosește expresia „a întreat pe Domnul” (e.g., 1 Sam. 14:37; 22:10; 23:2; 2 Sam. 2:1; 5:19, 23), un anume gen de mantică a fost folosită. Comparând folosirea expresiei cu termenul „Urim” în Num. 27:21 se poate presupune că metoda folosită era sorții.

Textul din 1 Sam. 28:6 admite mai multe tehnici mantice, Urim fiind doar una dintre ele. Asocierea efodului cu tragerea sorților în cazul lui David (1 Sam. 30:8), se datorează probabil faptului că această piesă de cult, purtată de preoți peste veșmintele preoțești, incorpora două pietre cu numele semințiilor lui Israel gravate pe ele (Exod 28:6-14). Peste efod era montat „pieptarul judecății”, o piesă din aur bătut, în care erau montate douăsprezece pietre prețioase și semiprețioase, reprezentând cele douăsprezece seminții ale lui Israel. Suplimentar mai erau două pietre speciale numite *’ûrîm* și *tummîm* (Exod 28:15-30; Deut. 33:8). Cel mai probabil aceste piese, purtate numai de marele preot în sfânta sfintelor, erau folosite ocazional în scop oracular.⁹⁸

Cea mai curajoasă interpretare oferită efodului din literatura biblică îi aparține lui Oppenheim (1949) care sugera o apropiere a acestuia de hainele ceremoniale din Mesopotamia. Acestea puteau fi îmbrăcate nu numai de regi sau de preoți, ci puteau fi folosite și pentru a împodobi reprezentările acestora. Punctele de contact dintre cele două identități îl constituie uzanța cultică a acestora, caracterul reprezentativ pentru divinitate și valoarea lor unitară, fiind confecționate din materiale scumpe, cu fineturi și pietre scumpe. Termenul akkadian cel mai apropiat de ebraicul *lebuș/malbuș*, întâlnit în relația cu hainele ceremoniale ale preoților lui Baal (2 Regi 10:22) este *nalbasu*, care desemnează o piesă ceremonială din garderoba regilor și a zeilor (Oppenheim 1949, 178).

Cryer (1994, 281) nu se grăbește să interpreteze aceste asemănări drept indicii ale existenței unui asemenea cult iconodul în Israel, dar admite că punctele de contact nu sunt deloc negliabile. În ultimă

⁹⁸ De observat cum gestul preotului Ahi-Melek de a lua sabia lui Goliat plasată în preajma efodului (1 Sam. 21:9), a fost interpretată de edomitul Doeg, închis la Nob, drept consultarea efodului (1 Sam. 22:10).

instanță relatările despre consultarea efodului sunt mult prea obscure pentru a permite extragerea altor concluzii decât aceea că Dumnezeu era consultat prin ritualul respectiv și Dumnezeu oferea răspuns prompt. Prezența unui obiect cultic în strânsă legătură cu divinația justifică și asocierea dintre chivotul legământului și revelațiile divine primite de Moise (Num. 12:4-6), Samuel (1 Sam. 3:3-4), Saul (1 Sam. 14:18-9) (Cryer 1994, 282-3).

Până în prezent s-au oferit cel puțin trei soluții pentru explicarea formei de plural a formulei *'ûrîm w^etummîm*: (1) *mem* final reprezintă rezultatul mimării, un artificiu fonetic cunoscut în babiloniană veche, expresia fiind folosită ca arhaism, (2) pluralul nu este real, ci de maiestate, iar expresia este folosită ca hendiadă („lumină perfectă”), (3) pluralul este real, iar expresia este folosită ca merism („de la *alef* la *tav*” sau „de la A la Z”) (Kitz 1997, 401-2).

Kitz propune interpretarea expresiei ca întreg, în relație cu oracolele hitite KIN și oracolele asiro-babiloniene. Varianta hitită de oracole provine din sec. XIII a.Chr. și avea două secțiuni: prima înregistra întrebările, descriind cu oarecare detalii direcția de urmat și se încheia cu invocarea „fie favorabil”. Partea secundară cuprindea rezultatele sesiunii de consultare. La agitarea primului set de sorți, numai unul trebuia să iasă afară, apoi al doilea set de sorți era agitat astfel încât mai mulți sorți să iasă afară. Se spunea că sorții din al doilea set erau „aleși” de sorțul primului set. Intermediarul era, de regulă, un profesionist de sex feminin. Ritualul era repetat de trei ori, fiind interpretat de fiecare dată ca favorabil/nefavorabil. Calificativul care predomina garanta verdictul final (Kitz 1997, 403-5).

Textul akkadian marcat LKA 137 conține o referință la același ritual. Pe *retro* se află incantația divinatorului, cu referire la două pietre: „piatra dorinței” și „piatra ne-dorinței”, iar pe *verso* se află diagrama unui panou de aruncare a sorților. Chiar dacă ritualul sorților nu este detaliat, elementele menționate chiar la finalul textului se încadrează perfect în tradiția mantică a oracolelor hitite KIN:

De două ori pentru o judecată, a treia oară pentru decizie,
O incantație pentru o decizie oraculară cu alabastru și hematit.
(Kitz 1997, 405-6)

Cel mai relevant text biblic este 1 Sam. 14:41, un text extins epexegetic în tradiția septuagintală în raport cu textul masoretic.

Apoi Saul a zis: „O Doamne, Dumnezeul lui Israel, de ce nu ai răspunde servului tău astăzi? Dacă vina aceasta este a mea și a fiului meu Ionatan, O Doamne, Dumnezeul lui Israel, dă Urim; dar dacă vina aceasta este a poporului tău Israel, dă Tumim.” Ionatan și Saul au fost indicați de sorți, iar poporul a scăpat.

În lumina tradiției OAA se poate presupune că procesul consultării lui „Urim și Tumim” implica folosirea a două seturi de sorți din care se executa o extragere întreită. Răspunsul care prevala (2/3) garanta verdictul augurilor – favorabil/nefavorabil – la întrebarea care a declanșat procesul mantic. În Israel, este foarte probabil să se fi folosit două pietre semiprețioase, de culori diferite, inscripționate una cu *alef* iar alta cu *tav*, și să se fi executat o extragere întreită dintr-un buzunăraș montat în interiorul „pieptarului judecății”. Prin urmare, forma de plural a celor doi termeni, face referire la extragerile repetate, iar folosirea lor ca pereche sugerează cele două posibile interpretări ale sorților – favorabil/nefavorabil (Kitz 1997, 407-10).

Robertson preferă să conecteze cele două pietre *’ûrîm w^etummîm* de arta scrierii la evreii antici, întrucât, ca cel mai semnificativ element al culturii unei națiuni, scrisul nu ar permit atenția cuvenită altminteri. Astfel, cele douăzeci și două de litere ale alfabetului ar fi împărțite, împreună cu cifrele corespunzătoare, în litere cu valoare impară și litere cu valoare pară. Prima categorie este reprezentată de *alef*, prima literă din alfabet, iar a doua categorie este reprezentată de *tav*, ultima literă din alfabet. Sorții favorabili ar fi putut fi reprezentați de *alef* și de substantivul אור (lumină), reprezentând prima creație a lui Dumnezeu, iar *tav* și substantivul תה (complet), reprezentând finalul (Robertson 1964, 72).

Consultarea efodului poate fi considerată desemnarea alternativă a aceluiași procedeu de consultare a lui „Urim și Tumim”, din moment ce „pieptarul judecății” care adăpostea pietrele oraculare era montat pe efod. Dacă citirea augurilor prin „Urim și Tumim” se experimenta de maniera discutată anterior, atunci cele mai controversate episoade sunt acelea în care consultarea lor dădea rezultate incerte. Biblia înregistrează doar două episoade în care Domnul nu a răspuns. În 1 Samuel 14:36 preotul este prezentat ca preluând inițiativa consultării lui Dumnezeu, fără a preciza metoda divinatorie folosită. Dacă nu a fost marele-preot, singurul îndreptățit să poarte efodul, atunci tehnica folosită trebuie să fi fost alta decât consultarea lui „Urim și Tumim”. Din contextul imediat

următor înțelegem că s-a recurs la aruncarea sorților pentru identificarea vinovatului.

Ceea ce face acest episod de-a dreptul ciudat este conexiunea directă pe care o face Saul între lipsa de răspuns de la Dumnezeu și păcatul personal al unui combatant israelit. Deși episodul are precedent în istoria lui Akan (Ios. 7), formularea intrigă cel mai mult: „căutați și vedeți de cine și cum a fost săvârșit păcatul acesta astăzi” (v. 38). Conștiința păcatului pare a fi apriorică. Prin urmare, este mai corect a presupune că tehnica la care s-a recurs aici a fost cea a aruncării sorților, în cursul căreia se lansau chestiuni concrete, de regulă sub formă de întrebări, la care existau variantele „favorabil” și „nefavorabil”. Astfel la întrebarea „Să mă pogor după filistenii? Îi vei da în mâinile lui Israel?” răspunsul a fost nefavorabil (v. 37). A urmat o altă întrebare de tipul: „A păcătuit cineva?” cu răspuns favorabil, sau se presupunea din oficiu ca, în cazul unui răspuns inițial nefavorabil, cineva să fii păcătuit. Așa se face că urmează procedura identificării celui vinovat (v. 38-42).

Mulți ani mai târziu, într-un context similar, același Saul caută răspunsul lui Dumnezeu fără succes pentru că „Domnul nu i-a răspuns nici prin vise, nici prin Urim, nici prin profeți” (1 Sam. 28:6). Și de această dată am putea deduce un răspuns nefavorabil la consultarea Domnului prin Urim, fapt ce presupunea existența păcatului în națiune și obliga la procedura identificării celui vinovat. Din moment ce condamnarea lui Saul de către profetul Samuel era cunoscută de toată națiunea, procedura era cu totul superfluă. Cercetarea păcatului nu mai urmează în această situație, Saul fiind preocupat de primirea unui răspuns favorabil. O problemă serioasă este legată de faptul că Saul nu avea cum să consulte „Urim și Tumim” din moment ce efodul era în tabăra lui David, împreună cu preotul Abiatar, singurul supraviețuitor al măcelului de la Nob (1 Sam. 22:20-3). Imediat după sosirea lui Abiatar în tabăra refugiaților, David este prezentat „întrebând pe Domnul” (23:2, 4), iar răspunsul la nedumerirea cititorului cu privire la tehnica divinatorie folosită nu întârzie să vină: „Când a fugit Abiatar (...) s-a coborât cu efodul în mână” (v. 6). Așadar Abiatar reușise să recupereze cea mai importantă piesă din echipamentul preoțesc, singura cu calitate mantică. Ulterior, pe când Saul avea sesiunea divinatorie cu necromanta din En-Dor, David este prezentat consultând încă o dată efodul (1 Sam. 30:7-8).

Aceeași formulare „David a întrebat pe Domnul” (*wayyis'al dāwid bayhwh*) apare și în alte episoade și se poate presupune

folosirea aceleiași tehnici divinatorii. Cu excepția sesiunii relatate în 2 Sam. 5:19, unde răspunsul reproduce exact interogația subiectului, celelalte relatări par a fi mai degrabă rezumate ale unor sesiuni prelungite. Cu siguranță aflarea vocii lui Dumnezeu nu se putea realiza în pripă, cu atât mai puțin în situații de criză națională cu impact pentru întreaga populație. Autorul a preferat să ne ofere începutul sesiunii și concluzia finală a acesteia. Fără a pretinde certitudine totală, am putea sugera reconstituirea întrebărilor din conținutul concluziei. De exemplu, sesiunea „În ce oraș să se întoarcă regele?” a debutat cu întrebarea:

Să mă sui în vreuna din cetățile lui Iuda? (2 Sam. 2:1).

Răspuns: favorabil.

Interogația inițială a putut fi continuată astfel:

Să mă sui la Betleem? Răspuns: nefavorabil.

Să mă sui la Beer-Șeba? Răspuns: nefavorabil.

Să mă sui la Carmel din Maon? Răspuns: nefavorabil.

Să mă sui la Betel? Răspuns: nefavorabil.

Lista ar fi putut continua cu toate cetățile lui Iuda parcurse de David și trupa sa în perioada monarhiei lui Saul (1 Sam. 30:27-31). Cercetarea nu s-a încheiat decât la aflarea unui răspuns favorabil. Acesta a survenit la întrebarea: „Să mă sui la Hebron?”

Sesiunea divinatorie care a precedat a doua încheiere cu filistenii invadatori în valea Refaim (2 Sam. 5:22-5) poate fi sumarizată astfel:

Să îi atac pe filistenii? Îi vei da în mâinile mele?

Răspuns: favorabil.

Să îi atac frontal?

Răspuns: nefavorabil.

Să îi atac din spate?

Răspuns: favorabil.

Să îi atac din dreptul arbuștilor de balsam?

Răspuns: favorabil.⁹⁹

Să îi atac în liniște, prin surprindere?

Răspuns: nefavorabil.

Să îi atac când bate vântul?

Răspuns: favorabil.¹⁰⁰

⁹⁹ Aici trebuie să se fi făcut referire la un detaliu de geografie economică specific zonei respective și cunoscut lui David.

¹⁰⁰ Aici s-a oferit o interpretare „zgomotului de pași ce urma să se audă în vârful arbuștilor de balsam”.

Descompunerea relatării biblice și reconstituirea sesiunii divinatorii nu poate fi susținut cu certitudine din pricina faptului că mărturia biblică este fragmentară. Nu este exclus ca o astfel de sesiune să fi fost compensată uneori cu descoperiri extra-ordinare oferite preotului divinator, suplimentând cu detalii interpretarea augurilor (cum ar putea fi, de exemplu, v. 24).

În concluzie, din exemplele studiate singura tehnică divinatorie legitimă în Israelul iahvist este consultarea efodului și/sau „Urim și Tumim”. Condițiile care validau practica divinatorie erau contextul cultic, în relație cu performarea de către marele preot, și contextul comunitar, cu referire la aplicația sa pentru națiune. Chiar dacă aceasta pare a fi norma în contextul mesopotamian, consultarea augurilor pentru uz personal se situa în afara limitelor ortodoxiei și ortopraxiei iahviste. Evident, voia lui Dumnezeu putea fi cunoscută și prin alte mijloace aflate în totalitate sub incidența inițiativei divine (cf. visul sau extaza profetică) dar acestea nu erau folosite de practicanții autentici pentru a afla adevăr supra-istoric la comanda clientului lor, cum promiteau con-practicanții. Bineînțeles, studierea Torei ca mijloc de aflare a voii divine va ajunge la înaltă prețuire prin activitatea persistentă a leviților cărturari.

Bibliografie

- Black, Jeremy și Anthony Green. 1992. *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia: An Illustrated Dictionary*. London: British Museum.
- Borghouts, J.F. Witchcraft, Magic, and Divination in Ancient Egypt. Pp. 1775-85 în *Civilizations of the Ancient Near East*, vol. III. Editat de Jack M. Sasson. New York, NY: Macmillan.
- Bouché-Leclercq, A. 1999. *Istoria divinației în Antichitate*. Traducere din franceză de Cristina Dinescu și Raluca Popescu. București: Symposion [Ediția franceză 1879].
- Cryer, Frederick H. 1994. *Divination in Ancient Israel and its Near Eastern Environment: A Socio-Historical Investigation*. JSOTSupl, 142. Sheffield: Academic.
- Durand, Jean-Marie. 1988. *Archives épistolaires de Mari I/1*. Archives Royales de Mari, 26. Paris: Editions Recherche sur les Civilisations.
- Edelkoort, A.H. 1948. Prophet and Prophet. Pp. 179-189 în *Oudtestamentische Studiën*, vol. V. Editat de P.A.H. de Boer. Leiden: Brill.
- Evans-Pritchard, E.E. 1937. *Witchcraft, Oracles and Magic Among the Azande*. Oxford: 1937 (versiune adăugită, Oxford, 1976).

- Farber, Walter. 1995. Witchcraft, Magic, and Divination in Ancient Mesopotamia. Pp. 1895-909 în *Civilizations of the Ancient Near East*, vol. III. Editat de Jack M. Sasson. New York, NY: Macmillan.
- Frazer, J.G. 1890. *The Golden Bough: A Study in Comparative Religion*. 2 vols. London: Macmillan.
- Heimpel, Wolfgang. 2003. *Letters to the King of Mari: A New Translation, with Historical Introduction, Notes, and Commentary*. Mesopotamian Civilizations. Winona Lake, Ind.: Eisenbrauns.
- Husser, Jean-Marie. 1999. *Dreams and Dream Narrative in the Biblical World*. Traducere din franceză în engleză de Jill M. Munro. The Biblical Seminar, 63. Sheffield: Academic [publicat inițial în *Supplément au dictionnaire de la Bible*, XII, Paris: Letouzay et Ané, 1996].
- Kitz, Anne Marie. 1997. The Plural Form of 'ûrîm and tummîm. *JBL* 116: 401-410.
- _____. 2000a. The Hebrew Terminology of Lot Casting and Its Ancient Near Eastern Context. *CBQ* 62: 207-14.
- _____. 2000b. Undivided Inheritance and Lot Casting in the Book of Joshua. *JBL* 119: 601-18.
- Nissinen, Martti. 2000. The Socioreligious Role of the Neo-Assyrian Prophets. Pp. 89-114 în *Prophecy in Its Ancient Near Eastern Context: Mesopotamian, Biblical, and Arabian Perspectives*. Editat de Martti Nissinen. SBL Symposium Series, 13. Atlanta, Ga: SBL.
- Oppenheim, A.L. 1949. The Golden Garments of the Gods. Pp. 172-93 în *Journal of Near Eastern Studies* 8.
- Robertson, Edward. 1974. The 'ûrîm and tummîm; What were they? *VT* 14: 67-74.
- Stacey, W.D. 1990. *Prophetic Drama in the Old Testament*. London: Epworth.
- van der Toorn, Karel. 2000. Mesopotamian Prophecy between Immanence and Transcendence: A Comparison of Old Babylonian and Neo-Assyrian Prophecy. Pp. 71-87 în *Prophecy in Its Ancient Near Eastern Context: Mesopotamian, Biblical, and Arabian Perspectives*. Editat de Martti Nissinen. SBL Symposium Series, 13. Atlanta, Ga: SBL.

Iudaism palestinian intertestamental - elemente definitorii

Lector univ. dr. Sorin Sabou
Institutul teologic baptist din București

I. Privire de ansamblu

1. Evenimente reper

Iudaismul ca mod de viață al poporului evreu este în mod tradițional legat de darea Legii pe Muntele Sinai, dar din punct de vedere istoric el este legat de perioada de după reîntoarcerea din exilul babilonian în 538 î.Cr. Termenul grecesc *ioudaioi* pentru evrei este atestat pentru prima oară în sec. al III-lea î.Cr., iar cel de *ioudaismos* este atestat doar în sec. al II-lea î.Cr.. Nu avem vreun echivalent ebraic sau aramaic antic pentru acest termen. Aceste apariții sunt în 2 Macabei 2.21 „și arătările care au venit din cer pentru cei care au trudit pentru iudaism, și astfel deși erau puțini au cucerit întreaga țară și au urmărit mulți barbari“; (a se vedea și 8.1 și 14.38). Contextul acestor apariții este cel al confruntării dintre elenism și iudaism în timpul revoltei macabeilor (167-164 î.Cr.). Această confluență complexă dintre iudaism și elenism a dus la formarea contextului pentru diferite practici și instituții; ea va avea influență asupra tuturor aspectelor societății și culturii evreiești.

În linii mari această confluență începe pe vremea cuceririi Palestinei și țărilor învecinate din bazinul mediteranean (în care erau comunități din diaspora evrească) de către Alexandru cel Mare în 331 î.Cr.. Nu se poate spune că iudaismul din Palestina și-a menținut un curs distinct prin perioada elenistă pe deplin credincios tradiției Vechiului Testament, de asemenea nu se poate spune nici că a fost pe deplin penetrat de spiritul elenist și a ajuns sincretist trădându-și elementele esențiale. Întâlnirea dintre elenism și iudaism din veacul al treilea î.Cr. nu a afectat în mod uniform toată populația evrească. Elenismul a fost o civilizație pentru aristocrați și pentru cei mai înstăriți; aceștia erau cei aveau disponibilitatea spre o viață cu lucruri scumpe și mod de gândire mai liber. Dar chiar și cercurile mai tradiționale au fost influențate de idei grecești așa cum se poate vedea în *Isus fiul lui Sirah*. Spiritul elenist a avut o influență diversă asupra diferitelor facțiuni din iudaism; de ex. esenienii au ajuns să-și organizeze o comunitate cu un caracter monastic,

iar fariseii să continue în a identifica, așa ca *Isus fiul lui Sirah*, înțelepciunea cu Torah (a se vedea idei similare în scrierile lui Filon din Alexandria).

După reconstruirea Templului odată cu reîntoarcerea din exil, acesta urmează să aibă un rol central în viața poporului evreu; definirea diferitelor curente în iudaism va fi în primul rând în raport cu ceea ce are loc la Templu. În perioada studiată în acest material revolta macabeilor (167-164 î.Cr.) este o contestare radicală a ceea ce are loc la Templu și în Ierusalim, o încercare de a împiedica elenizarea completă a iudaismului. Intențiile mai largi de a pune capăt asupririi străine și de a restaura suveranitatea au fost realizate doar pentru o perioadă scurtă de timp. Cucerirea Palestinei de către Pompei în 63 î.Cr. a dus la înlăturarea de la conducere a hașmoneilor (urmașii macabeilor) și înlocuiți cu Irod, iar apoi cu urmașii incompetenți ai acestuia. Cu toate acestea speranțele stărnite de către macabei au rămas vii ducând în cele din urmă la războiul împotriva romanilor din 66-74 d.Cr..

Istoria Palestinei în perioada intertestamentală poate fi schițată făcând trimitere la următoarele evenimente:

- 197 î.Cr. - Iudeea devine provincie a imperiului seleucid condus de succesorii sirieni ai lui Alexandru cel Mare.
- 187-175 î.Cr. - Seleuc al IV lea. Începe infiltrarea elenistă la care i se împotrivesc Marele Preot Onias al III lea.
- 175-164 î.Cr. - Antioh al IV lea (Epifanes). Onias este înlăturat și înlocuit de fratele său filoelenist, Iason.
- 172 î.Cr. - Iason este înlăturat și înlocuit cu Menelau, care îngăduie elenizarea.
- 171 î.Cr. - Onias al III lea este omorât; elenizare forțată.
- 169 î.Cr. - Antioh condus de Menelau profanează și jefuiește Templul din Ierusalim.
- 168 î.Cr. - Antioh este învins de romani în a doua sa campanie în Egipt.
- 167 î.Cr. - Persecutarea evreilor care s-au împotrivit unificării imperiului seleucid pe baza culturii și religiei grecești. Relgia și practica evreilor este abolită oficial sub amenințarea cu moartea. Templul este transformat într-un sanctuar al lui Zeus olimpiianul.
- 166 î.Cr. - Revolta macabeilor sprijinită de toate partidele tradiționale sub comanda lui Iuda Macabeul.
- 164 î.Cr. - Curățirea Templului, încă ținut de Menelau.

- 162-150 î.Cr. - Menelau executat de sirieni; Alcimus desemnat Mare Preot de către împărat.
- 160 î.Cr. - Iuda moare în luptă. Ionatan preia conducerea revoltei (160-152 î.Cr.).
- 159 î.Cr. - Alcimus, ultimul Mare Preot elenizator, moare; sfârșitul intervenției militare siriene.
- 152-145 î.Cr. - Alexandru Balas uzurpă tronul seleucid și îl desemnează pe Ionatan Mare Preot (152-143 î.Cr.).
- 145-142 î.Cr. - Antioh al VI lea, fiul lui Alexandru, urcă pe tron ajutat de Trifon, generalul tatălui său. Ionatan este numit guvernator al Siriei; Simon fratele lui este guvernator militar al zonei de coastă palestiniane.
- 143 î.Cr. - Ionatan este arestat de Trifon.
- 143-134 î.Cr. - Simon devine Mare Preot și etnarh.
- 142 î.Cr. - Ionatan este executat în închisoare.
- 140 î.Cr. - Titlurile lui Simon devin ereditare; întemeierea dinastiei macabeilor sau hașmoneilor.
- 134 î.Cr. - Simon este ucis de către ginerele său.
- 134-104 î.Cr. - Ioan Hircan I devine Mare Preot și etnarh; fariseii i se împotrivesc.
- 104-103 î.Cr. - Aristobul I devine Mare Preot și rege.
- 103-76 î.Cr. - Alexandru Ianneus devine Mare Preot, rege și cuceritor; fariseii i se împotrivesc.
- 76-67 î.Cr. - Alexandra, văduva lui Ianneus, devine regină; este favorabilă fariseilor. Hircan al II lea devine Mare Preot.
- 67 î.Cr. - Hircan al II lea, devine rege și Mare Preot; este înlăturat de către fratele său Aristobul.
- 67-63 î.Cr. - Aristobul al II lea devine rege și Mare Preot; este luat prizonier de către Pompei în 63 î.Cr. după cucerirea Ierusalimului. Iudeea devine provincie romană.
- 63-40 î.Cr. - Hircan al II lea reinstalat Mare Preot fără vreun titlu regal.
- 40-37 î.Cr. - Antigonus, fiul lui Aristobul al II lea, preia tronul și poziția de Mare Preot fiind sprijinit de părți. Hircan este mutilat și exilat.
- 37-4 î.Cr. - Irod cel Mare; sfârșitul dinastiei hașmoneilor. Hircan este executat în anul 30 î.Cr.
- 27-14 d.Cr. - domnia împăratului Augustus.
- 6 î.Cr. - nașterea lui Isus Cristos.
- 4-6 d.Cr. - Arhelau este etnarh al Iudeii și Samariei.
- 14-37 d.Cr. - domnia împăratului Tiberiu.

- 26-36 d.Cr. - Pontius Pilat prefect al Iudeii.
- 27-30 d.Cr. - lucrarea și răstignirea lui Isus Cristos

2. Izvoare

Natura surselor care au supraviețuit nu ne oferă uneltele necesare pentru o bună cunoaștere a iudaismului intertestamental. Vom evita pe cât posibil să ne bazăm judecățile pe literatura rabinică (sec. al III-lea d.Cr.) în încercarea de a reconstrui diferite aspecte ale perioadei studiate. Reconstruirea istorică a acestei perioade este dificilă, chiar dacă există o abundență de izvoare de diferite tipuri. Acestea sunt adesea în discordanță atunci când se suprapun și lasă arii neacoperite atunci când nu o fac. Izvoarele de care dispunem sunt în primul rând literare și le putem cataloga în trei tipuri: a) lucrări ale unor persoane la care le cunoaștem numele, b) prezentări de idei ale unui anumit grup, c) scrieri pseudepigrafe atribuite unui profet biblic. Apoi sunt izvoarele arheologice; le prezentăm pe scurt în ordinea dată.

Lucrări ale unor persoane la care le cunoaștem numele. În această categorie intră cei doi autori cunoscuți din această perioadă: Isus fiul lui Sirah (a scris literatură de înțelepciune inclusă în scrierile apocrife) și istoricul Josephus (Antichitățile iudeilor, Războiul iudeilor împotriva romanilor, Contra lui Apion, Autobiografie); Josephus a trăit cea mai mare parte a vieții în Palestina și și-a scris cărțile la Roma, în mare parte sub patronaj roman și ca o apologie pentru acțiunile Romei în timpul războiului, pentru ale sale, și pentru iudei față de batjocurile păgânilor.

Ambii autori sunt aristocrați eleniști și activi politic; ei se consideră inspirați divin în a explica Scripturile, și în a da învățături poporului. Din partea lui Isus fiul lui Sirah avem un exemplu al felului în care ideile eleniste au penetrat gândirea unui evreu înaintea revoltei macabeilor. Josephus ne oferă o relatare extinsă a istoriei lui Israel de la începuturi până în vremea sa; avem în scrierile lui relatări ale diferitelor curente din iudaism după revolta macabeilor și dărâmarea Templului de către romani în anul 70 d.Cr..

Nu se poate determina în ce măsură lucrările acestor autori sunt reprezentative pentru societatea iudaică din această perioadă, dar totuși ele rămân mărturii ale vremii care reprezintă înțelegerea autorului respectiv a diferitelor tematici abordate pentru audiența sa. De exemplu nu este clar motivul pentru care Josephus prezintă cele patru „secte” din iudaism ca „secte filozofice” (*Ant.* 18.1.2), sau ca „școli filozofice” (*Ant.*

18.1.6); le dorește atractive pentru o audiență elenistă? De ce îi prezintă cel mai atractiv pe farisei?

Datorită învățaturii lor, fariseii au atâta influență asupra poporului încât tot ceea ce ține de cultul divin, de rugăciune sau de jertfe se săvârșește sub îndrumarea lor. O convingătoare dovadă a virtuților acestora au dat-o cetățile, deoarece au socotit că ei urmăresc numai binele, atât prin vorbă, cât și prin faptă. (*Ant.* 18.1.3)

Pentru a-și justifica alegerea personală? Nu este exclus.

Prezentări de idei ale unui anumit grup. Dintre toate grupurile/comunitățile din această perioadă au supraviețuit doar scrierile celor de la Qumran; această comunitate este cunoscută din referirile altor autori (Josephus, Filon), dar odată cu descoperirea mărturiilor de la Marea Moartă între acestea s-au păstrat și scrierile acestei comunități. Nu este clar care dintre aceste surse reflectă în mod direct istoria, ideologia și practicile acestei comunități, și care dintre surse au fost doar în colecția lor și sunt produsul altora din alte perioade și locuri.

Aceste scrieri „sectare“ sunt dificil de folosit pentru a reconstitui istoria perioadei intertestamentale; pentru că din această perioadă aceasta este singura comunitate a căror scrieri a supraviețuit este tentant să se recurgă la extrapolări ale ideilor acestora la alte comunități și curente în iudaismul vremii. Fără îndoială că propriile înțelegeri ale trecutului sunt proiectate asupra felului în care sunt prezentate diferite evenimente din istorie, iar așteptările viitoare sunt de asemenea adesea idealizate și stilizate. Nu putem presupune că alte grupuri din iudaism sunt organizate similar, sau că au o percepere similară a identității (de ex. separați total de cei din jur și de diferite instituții). De asemenea modul de descriere a altor grupuri în iudaism este în termeni negativi; în ce măsură poate fie apreciat ca fiind adevărată descrierea lor?

Scrieri pseudepigrave. Acestea sunt cele mai numeroase și sunt atribuite unui personaj biblic cunoscut și apreciat (de ex. Enoh, Avraam, patriarhii, Moise, Solomon, etc.). Aceste scrieri redau diferite vedenii cerești care nu au fost cuprinse în scrierile canonice, testamentele și prezicerile ale patriarhilor pentru urmașii lor. Nu cunoaștem nici autorii, nici destinatarii acestor scrieri; pentru că unele din aceste scrieri au fost păstrate printre Sulurile de la Marea Moartă sau printre scrierile găsite la Masada putem spune că aceste grupuri le-au considerat de o oarecare

importanță pentru părerile și practicile lor încât le-au păstrat și multiplicat. Fără îndoială că literatura vremii a fost mai vastă, dar cea care a supraviețuit adesea a fost legată în diferite feluri de curente din iudaism care au rezistat: iudaismul rabinic și diferitele bisericii creștine.

Scrierile care au ajuns până la noi adesea lasă impresia că au fost rodul unor comunități mici care se considerau parte a celor aleși și erau oarecum marginalizați față de societatea iudaică și de instituțiile acesteia. Aceste comunități își găseau în aceste scrieri (fie că au fost scrise de ele, fie pentru ele) confirmarea propriilor înțelegeri ale planului lui Dumnezeu care acum era ascuns, dar care era pe cale de a se împlini; Dumnezeu este cel care le va face dreptate.

Nu este posibilă reconstrucția clară a identității unor astfel de comunități; alcătuiau ele vreo mișcare? erau în vreun fel relaționate la grupuri cunoscute din iudaism? ideile din aceste scrieri formau vreo opinie a vremii, sau o reacție la ea?

Izvoare arheologice. Acestea includ excavațiile de-a lungul zidului Ierusalimului în partea de sud și de apus, descoperirea unei vile irodiane în apropiere, rămășițele comunității de la Qumran, fortăreața și palatul lui Irod. ruinele de la Masada.

3. Ethos divers

Iudaismul intertestamental era un ethos complex cu idei care puteau aduna laolaltă pe evrei, sau îi dezbinau. Identificăm trei aspecte centrale vieții acelei vremi: Templul și preoții, înțelegerea Scripturilor și asuprirea străină.

Având în vedere natura surselor rămase avem o imagine a unui iudaism divers și adesea tensionat.

Nu putem face afirmații general valabile pentru toți evreii vremii, dar avem mărturii despre ceea ce cel puțin unii au crezut și au trăit. Cei din afara poporului evreu îi puteau identifica pe aceștia prin sărbătorile lor, zilele de sabat, ritualuri de la Templu, legi de mâncare, etc., dar aceste lucruri care îi portretizau ca fiind parte din aceeași comunitate erau lucruri care îi despărțeau în interiorul comunității datorită înțelegerilor diferite pe care le aveau aceștia.

Templul și preoții. După rezidirea Templului în 515 î.Cr. închinarea prin jertfe este centralizată. Puterea persană și succesorii acesteia au dorit ca

autoritatea politică și religioasă să fie într-un singur loc și cu o singură conducere (a se vedea instrucțiunile din Ezra 1.3-4, 7.13-24). Aceasta inaugurează o susținere a celor de la Templu, dar și o supunere față de puterea imperială. Din această cauză în perioada intertestamentală Templu, nu este doar locul pentru închinare, pentru jertfe, sărbători, ci și loc de conducere al societății, astfel devenind adesea un subiect de dezbinare. Orice conflict major va avea Templul și pe preoții de acolo în centru lui. Acest portret complex face ca Templul să fie în același timp o instituție națională, un simbol, dar și un subiect tensionat.

De pe vremea revoltei macabeilor identificăm domenii de dispută în ce privește rolul Templului și al preoților: elenizarea preoților bogați, nu toți recunoșteau legitimitatea genealogică a Marilor Preoți, practicile de la Templu nu erau considerate a fi în concordanță cu standardele de curăție levitice; însuși legitimitatea rezidirii Templului la porunca unui conducător străin era pusă în discuție. Pornind de la acestea atitudinile evreilor erau diverse: unii participau la închinarea de la Templu, alții doreau să o reformeze, alții doreau să ia controlul pe care îl aveau preoții, alții au căutat să dezvolte forme alternative de închinare, ierarhii preoțești. Chiar având această centralizare de la Templu întâlnim curente în iudaism care au dezvoltat forme descentralizate de închinare (sinagoga și părțășiile fariseilor) și chiar forme alternative (comunitatea de la Qumran).

Înțelegerea Scripturilor: Odată cu reîntoarcerea din exil se instaurează un alt element definitoriu pentru iudaismul intertestamental: locul Legii lui Moise. Exilul a fost rodul neascultării de poruncile Domnului (Ezra 9.10), de aceea explicarea și implementarea Scripturilor într-un mod sistematic a devenit o prioritate (Ezra 7.10). Dar au existat și elemente externe impuse de puterea persană și succesorii acesteia (a se vedea Ezra 7.25-26): avem „legea lui Dumnezeu“ și „legea regelui“ de care trebuie să asculte poporul. A fost nevoie de „cârmuitori și judecători... ce știu legea lui Dumnezeu“ (Ezra 7.25); aceștia aveau autoritatea de a interpreta și implementa Tora. Astfel ia naștere clasa cărturarilor; aceștia erau apropiați ai preoților de la Templu. Adesea interpretările oferite de cărturari erau contestate de către diferite grupuri. Acestea căutau să-și justifice propriile reguli pentru trăire prin a cita sau parafraza diferite locuri din Scriptură. Această justificare avea pretenția că a fost dată de un profet din vechime, și că ei au privilegiul de a avea această scriere de care să asculte; de exemplu în IQS 8.12-16: „Interpretul să nu ascundă

de ei, din frică de duhul apostaziei, nici unul din acele lucruri ascunse față de Israel, care au fost decoperite de el“.

Statutul acestor scrieri față de Scripturi nu era foarte clar; o completau sau o înlocuiau? Josephus ne spune despre farisei că „au dat poporului prin viu grai multe porunci moștenite de la strămoși, care n-au fost încă înscrise în cartea de legi ai lui Moise. De aceea secta saducheilor le respinge și susține că numai ce stă scris are autoritate, pe când dogmele lăsate de strămoși prin viu grai nu sunt obligatorii.“ (*Ant.* 13.10.6; a se vedea și 17.2.4 unde fariseii „pretindeau că suflul divin îi ajută să ghicească viitorul.“).

Asuprirea străină. Întrebarea în astfel de circumstanțe este „Până când?“. Cu trecerea vremii imperiile s-au perindat unele după altele: cel persan, macedonian, ptolemeu, seleucid, și roman. Contextul elenist a constituit o amenințare pentru evrei în toate domeniile: cultural, religios și politic. Presiunea asupra lor de a asimila noile idei și practici a fost crescândă culminând cu hotărârea din partea lui Antioh al IV lea Epifanul de a schimba funcția și direcția simbolului lor central: Templul din Ierusalim. A cucerit Templul pe 25 decembrie 167 î.Cr. și la desacralizat pentru ca evreii să nu îl mai considere locul prin care ei sunt văzuți ca un popor unic; el a întemeiat acolo o închinare lui el însuși. Unii evrei au refuzat să calce legile străvechi, iar alții au așteptat ca Dumnezeu să facă dreptate ei rămânând credincioși lui Dumnezeu și simbolurilor lui indiferent ce se întâmplă cu acestea. Iuda Macabeul organizează lupta de gherilă pentru a alunga pe Antioh, iar trei ani mai târziu pe 25 decembrie 164 î.Cr. curăță și reconsacră Templul; astfel se adaugă la calendarul evreiesc încă o sărbătoare - Hanucah. Anii care au urmat au dus la domnia ca mari preoți a revoluționarilor; nu toți evreii au fost de acord cu aceasta. Combinarea slujbei de Mare Preot cu cea de rege era o evidență a elenizării.

Acest context confuz a fost și mai accentuat odată cu cucerirea Ierusalimului de către Pompei în anul 63 î.Cr.. Odată cu aceasta romanii devin noii dușmani; când Pompei va muri în 48 î.Cr. în luptă unii evrei vor celebra aceasta (Ps.Sol. 2.25-31). De data aceasta nu mai avem vreo revoltă asemănătoare cu a macabeilor, ci urmașii acestora se compromis cu asupritorii. În această situație nici Irod cel Mare (37-4 î.Cr.) nu va reuși să fie acceptat ca rege al evreilor; el a fost impus de către romani față de Antigonus, ultimul rege hasmoneu. Irod a încercat să facă totul pentru a-și legitima domnia prin aceea că s-a căsătorit cu o prințesă din

dinastia hasmoneilor: Mariame (nepoata lui Hircan al II lea), a reconstruit templul așa cum se aștepta de la un adevărat rege evreu. După moartea lui Irod în anul 4 î.Cr. și după revolta lui Iuda Galileanul în anul 6 d.Cr. Roma a decis din motive de siguranță să transforme Iudeea în provincie romană.

4. Geografie

Palestina

Palestina este regiunea care poate fi încadrată la vest de râul Iordan, de Dan la nord, de Beerșeba la sud; de asemenea cuprinde și teritoriul din imediata vecinătate estică a Iordanului. În mod ironic numele de Palestina probabil derivă de la filistenii, dușmanii Israelului care ocupaseră doar partea de coastă de sud-vest. Acest termen a fost folosit pentru prima oară de către Herodot în sec. al V lea î.Cr.. Deși suprafața Palestinei este mică poziția ei strategică între două continente ia dat un rol important în politica și dezvoltarea economică a acelei regiuni. Regiunea este delimitată de granițe naturale ale Mării Mediteraneene la apus, Muntele Hermon la nord, deșerturile sirian și Negheb la est și la sud. Între aceste granițe Palestina se împarte în patru regiuni. Prima este regiunea de coastă care se întinde de la Sidon în nord până la Gaza în sud. La răsărit de această zonă de coastă avem o zonă muntoasă ce se întinde din Galileea în Iudeea. Această zonă este importantă pentru comerț și agricultură. În partea de sud a acestei regiuni avem ținutul muntos și deșertul Iudeii. În ținutul muntos sunt situate localitățile Ierusalim și Betleem. A treia regiune începe cu Marea Galileii, iar apoi coboară spre sud cu valea Iordanului și Marea Moartă. Cea de a patra regiune este Transiordania, care este un ținut muntos la est de Iordan și Marea Moartă. La nordul acestei regiuni este mai întâi Decapole apoi Muntele Hermon.

În Palestina veacului I erau două tipuri de așezări: cetatea și satul. Distincția între acestea nu era în primul rând una de mărime. Un sat putea avea o populație mai numeroasă decât o cetate, singura distincție reală era dată de faptul că satele nu erau înconjurate de ziduri așa cum erau cetățile. Cele mai multe așezări erau mici fiind locuite aproape doar de evrei, iar cetățile mari erau cu o populație diversă.

Ierusalim

Cea mai importantă cetate din Palestina era Ierusalimul. El era departe de drumurile comerciale tradiționale și de zonele locuite, de asemenea nu era un centru economic puternic; Ierusalimul era o capitală religioasă și politică.

Cea mai veche atestare a numelui Ierusalim este în texte egiptene din secolele 18 și 19 î.Cr.. Este o combinație a două elemente însemnând „temelia (zeului) Salem“. Al doilea element redat Salem, este folosit singur în Gen. 14.18 și Psalmul 76.2. Pronunțarea numelui evreiesc este reflectat în grecescul *Ierousalem*, care predomină Septuaginta; de asemenea tot în Septuaginta apare și *Hierosolyma* (1 Ezra, Tobit, 1-4 Macabei).

La întoarcerea din exil în 538 î.Cr. israeliții au rezidit Templul sub conducerea lui Zorobabel (Ezra 5-6), și au fost autorizați să rezidească zidurile atunci când persanii au desemnat pe primul guvernator iudeu: Neemia.

Ierusalimul a suferit trei asedii în războaiele dintre ptolemei și seleucizi (201, 199, și 198 î.Cr.). Isus fiul lui Sirah (50.1-4) îl apreciază pe Marele Preot Simon pentru realizările lui astfel:

Simon, fiul lui Onie, Marele Preot,
 în viața sa a sprijinit casa,
 în zilele sale a întărit Templul.
 El a pus temeliile pentru zidurile înalte duble,
 zidurile înalte pentru înconjurarea Templului.
 În zilele sale a fost săpată scaldătoarea apelor,
 Un rezervor ca marea în circumferință.
 S-a frământat cum să-și salveze poporul de la cădere,
 și a fortificat cetatea pentru a rezista asediului.

După ce Ierusalimul a fost cucerit de seleucizi în 198 î.Cr. a fost construit un gimnaziu, după cum găsim relatarea din 1 Mac. 1.14: Ei au zidit un gimnaziu în Ierusalim după obiceiul neamurilor. În 167 î.Cr. Antioh al IV lea interzice orice practică religioasă a evreilor; el dărâmă zidurile Ierusalimului și construiește o fortăreață, Acra, unde ține o garnizoană siriană. 1 Mac. 1.29-35 relatează evenimentele astfel:

Doi ani mai târziu împăratul a trimis în cetățile din Iuda un conducător pentru strângerea tributului, și a venit la Ierusalim cu o mare putere. Le-a vorbit cu viclenie cuvinte de pace, și ei l-au crezut, dar s-a aruncat asupra cetății, i-a dat o lovitură puternică și a

nimicit pe mulți în Israel. A jefuit cetatea, a ars-o în foc, i-a dărâmat casele și zidurile care o împrejmuiau. A luat robi pe femei și pe copii și le-a luat turmele. Apoi au fortificat cetatea lui David cu un zid mare și puternic și cu turnuri puternice și a devenit citadela lor.

Localizarea acestei fortărețe este subiect de dispută, au fost propuse nouă diferite locații pentru ea.

Refortificarea cetății a fost începută de către Ionatan Macabeul: „Ionatan a locuit în Ierusalim și a început să rezidească și să restaureze cetatea.“ (1 Mac. 10.10); terminarea lucrărilor a fost făcută de către fratele său Simon (160-134 î.Cr.): „El a adunat pe toți vitejii și i-a grăbit să termine zidurile Ierusalimului, și l-a fortificat pe toate părțile.“ (1 Mac. 13.10). Ierusalimul în vremea hasmoneilor este descris de către Josephus în *Ant.* 12-15 și în *Epistola lui Aristeeas* 83-106.

După cucerirea Palestinei de către romani în anul 63 î.Cr. ei l-au desemnat pe Irod cel Mare rege al Iudeii în anul 40 î.Cr. A urmat o campanie de trei ani care a culminat cu cucerirea Ierusalimului în anul 37 î.Cr. Josephus ne spune că Irod a fost nevoit să i-a cu asalt două ziduri de apărare (*Ant.* 14.16.2) ale cetății. După toate probabilitățile Irod nu a modificat linia zidurilor așa cum le-a găsit. O descriere a acestora o sută de ani mai târziu o avem în *Războiul* 5.4.

Irod a zidit fortăreața Antonia, pe care probabil a terminat-o înainte de înfrângerea lui Antoniu de la Actium în 31 î.Cr. (a numit-o în cinstea lui); Josephus o descrie astfel (*Răzb.* 5.5.8):

Antonia reprezenta o operă a regelui Herodes care exprima și mai limpede fireasca elevație a spiritului său. Mai întâi, înalta stâncă a fost acoperită de la bază în sus cu netede plăci de piatră, deopotrivă pentru frumusețe și pentru a face să alunece pe oricine ar fi încercat să se cațere în vârf sau să coboare la poalele ei. Apoi, nemijlocit în fața fortăreței propriu-zise, se afla un zid de 3 coți, îndărătul căruia se profila întreaga construcție a Antoniei, înaltă de 40 de coți. Interiorul avea înfățișarea și amenajarea unui palat regal. El era împărțit în încăperi cu tot felul de forme și de destinații, având peristiluri, băi și curți spațioase pentru găzduirea trupelor, așa încât, datorită faptului că era înzestrată cu toate instalațiile indispensabile vieții, Antonia părea un oraș și, datorită somptuozității sale, o reședință regală. Dar aspectul general al construcției era cel al unui turn cu alte patru turnuri distribuite în fiecare colț al său; trei dintre ele măsurau 50 de coți pe când turnul din colțul de miazăzi spre

răsărit atingea înălțimea de 70 de coți, astfel că din vârful lui și se oferea priveliștea de ansamblu a sanctuarului.

În această fortăreață a fost închis Pavel potrivit cu relatarea din Fapte 21.37-22.30.

Irod a construit un teatru și un amfiteatru pentru a-și binedispune susținătorii. Josephus descrie atitudinea poporului față de aceste construcții astfel (*Ant.* 15.8.1):

[...] Herodes s-a abătut din ce în ce mai mult de datinile străbune și prin introducerea moravurilor străine a clintit din temelii vechea stare a lucrurilor prin care s-ar fi cuvenit s-o păstreze neștirbită. Înlăturarea bunelor deprinderi care călăuzeau odinioară poporul spre pietate a atras asupra noastră o sumedenie de nenorociri în decursul vremii. El a introdus mai întâi atleticele întreceri statornicite de Caesar din cinci în cinci ani și a construit la Hierosolyma un teatru, apoi în câmpie un mare amfiteatru, ambele fiind edificii frumoase și costisitoare, dar străine de tradițiile iudeilor. Aceștia nu moșteniseră de la străbunii lor obiceiul de a asista la spectacole teatrale și sportive. Herodes a celebrat cu mare strălucire Jocurile care aveau loc din cinci în cinci ani și și-a pofit vecinii să ia parte la ele, chemând popoarele din orice țară.

Hipodromul este menționat în *Răzb.* 2.3.1.

După anul 6 d.Cr. romanii au avut control direct asupra Palestinei și palatul lui Irod a devenit rezidența procuratorilor romani când veneau la Ierusalim (a se vedea venirea lui Florus, *Răzb.* 2.14.8). Aici ar trebui să localizăm pretoriumul în care Pontius Pilat l-a judecat pe Isus (Ioan 18.28). În această perioadă urmașii lui Irod aveau reședința în fostul palat al hașmoneilor (*Ant.* 20.18.11).

Irod a început lucrările de terminare a Templului în anul 20 î.Cr.; Josephus relatează astfel faptele (*Ant.* 15.11.1):

[...] în cel de-al optsprezecelea an al domniei sale, Herodes a plănuțit o lucrare mai grea: să treacă la reonstruirea templului lui Dumnezeu, căruia să-i confere un perimetru mai amplu și o înălțime mult mai impunătoare. Opera fusese astfel concepută încât, dacă apuca cineva s-o desăvârșească, cum se și cuvenea negreșit, urma să fie mai renumită decât tot ce făcuse până atunci, asigurându-i o glorie veșnică.

După dărâmarea Templului de către romani în anul 70 d.Cr. nu a rămas nimic decât marile ziduri care susțineau platforma acestuia; pe partea de vest zidul de susținere a devenit un loc de rugăciune pentru evreii de azi („zidul plângerii“).

II. Societate diversă

Cel mai probabil marea majoritate a evreilor aveau o mare atenție față de viața lor religioasă: raportarea la Dumnezeu lor, la Scripturile lor și la tradițiile lor. Se rugau, posteau, mergeau la sinagogă, călătoreau la Ierusalim pentru sărbători; nu mâncau carne de porc, țineau Sabatul, își tăiau împrejur băieții. Aveau respect pentru farisei și căutuau să respecte legea cât mai aproape de aceștia.

1. Fariseii, saducheii și esenienii

Cu privire la aceste trei secte evreiești nu există vreun consens în ce privește istoria și dezvoltarea lor; lucrurile stau așa deoarece informația despre ei este târzie și susceptibilă la diferite interpretări.

Originea fariseilor este probabil în perioada revoltei macabeilor (166-159 î.Cr.). În această perioadă se ridică un grup de evrei zeloși pentru lege, Asideii ($\Sigma \Sigma \Sigma \dots \Sigma \Sigma \Sigma \dots \Sigma \Sigma$, adunarea asideilor, 1 Mac. 2.42)) din care au ieșit mai apoi fariseii și esenienii.

Numele saducheilor probabil deriva de la numele Marelui Preot Țadoc de pe vremea regelui David. Originea lor este legată de criza rezultată de uzurparea de către macabei a Marelui Preot Ionatan în 152 î.Cr.; în această perioadă este probabil că esenienii s-au separat și s-au așezat în deșertul Iudeii. Atât saducheii cât și fariseii s-au luptat pentru influență la curtea regală (un astfel de exemplu îl avem în *Ant.* 13.10.5-6 pe vremea lui Hircan; în timpul domniei lui Alexandru Ianneus nu au avut influență la curte, acesta răstignind opt sute dintre ei, *Ant.* 13.14.2; fariseii au avut o influență puternică în timpul domniei reginei Alexandra, văduva lui Ianneus) și asupra Templului. Sub stăpânirea romană influența clasei aristocrate era limitată, dar saducheii erau mai dispuși spre diferite compromisuri cu autoritățile romane. Odată cu dărâmarea Templului în anul 70 d.Cr. ei au încetat să mai existe ca și grup. Aceasta vorbește și despre faptul că și-au pierdut sprijinul poporului.

Nu s-a ajuns la un consens cu privire la etimologia termenului *esenian*; nu știm care era termenul semitic corespondent. Esenienii au dezvoltat o conștiință sectară: chiar dacă locuiau între ceilalți oameni ei trăiau o viață distinctă. Unii se căsătoreau și aveau relații cu alți evrei, în timp ce alții nu se căsătoreau și se separau. Ei primeau noi membri în grupul lor, dar nu căutau să-și facă adepți, și nu acceptau pe oricine. Odată cu descoperirea Sulurilor de la Marea Moartă există consensul că grupul a căror scrieri au fost descoperite era o comunitate a esenienilor.

Se pare că comunitatea de la Qumran a fost întemeiată cândva în perioada macabeilor, sau a hașmoneilor. Membrii comunității se văd pe ei înșiși ca „fiii lui Țadoc“; aceasta ar duce la concluzia că întemeietorii acestui grup au avut vreo legătură cu grupul preoțesc din care au ieșit și saducheii. Ei nu doreau o legătură cu autoritățile din Ierusalim și s-au separat într-o regiune retrasă la vest de Marea Moartă. Ei au avut o atitudine de contestare față de dinastia hașmoneilor pe care îi considerau nevrednici de pozițiile pe care le aveau și de influența lor. Se vedeau pe ei înșiși ca „fiii luminii“ care vor fi biruitori asupra „fiilor întunericului“; Dumnezeu i-a destinat la aceasta și chiar îngerii vor fi de partea lor.

Cu privire la lucrurile pe care le credeau aceste secte vom cita pe larg textele din Josephus:

În vremea aceea, existau la iudei trei secte cu păreri diferite despre faptele oamenilor, dintre care una era a fariseilor, a doua, a saducheilor, iar a treia a esenienilor. Fariseii spun că o parte, dar nu toate faptele stau la îndemâna sorții, căci unele pot să fie sau să nu fie în puterea noastră. Dar esenienii susțin că toate faptele sunt la cheremul sorții și nimic nu i se întâmplă omului, care să nu fi fost hotărât de destin. În schimb saducheii suprimă cu desăvârșire soarta, pretinzând că ea nici nu există și că toate sunt rodul voinței noastre, astfel încât noi suntem autorii atât ai celor bune, cât și ai celor rele, care rezultă din propria noastră prostie. Despre acestea am vorbit pe larg în cea de a doua carte a lucrării mele despre războiul dus de iudei împotriva romanilor. (*Ant.* 13.5.9)

Textul din *Războiul iudeilor* este după cum urmează:

Dintre ambele secte, menționate anterior, cea a farizeilor are faima de a oferi cei mai riguroși interpreți ai legii, ei constituind secta cea dintâi; aceștia atribuie totul Sorții și lui Dumnezeu, socotind că

posibilitatea de a face ceea ce este drept sau strâmb este mai mult la îndemâna omului, dar că la fiecare faptă contribuie și soarta. După părerea lor, toate sufletele sunt nemuritoare, dar numai sufletele celor buni trec într-un alt trup, pe când sufletele celor răi sunt supuse pedepselor veșnice. În timp ce saducheii, cea de a doua sectă, neagă în întregime existența Destinului și susțin că Dumnezeu nu are nici un amestec în săvârșirea sau constatarea răului; ei spun că fiecare înclină într-o parte ori în alta, după propria voință. Ei resping și nemurirea sufletului, și pedepsele sau recompensele în lumea de apoi. Farizeii sunt cât se poate de apropiați unul de altul, socotind traiul în deplină înțelegere drept cel mai de pret bun comun. Dar saducheii adoptă până și între ei o atitudine mult mai respingătoare, încât relațiile lor cu compatrioții sunt tot atât de reci ca și cele cu străinii. (*Răzb.* 2.8.14)

O altă prezentare a lui Josephus o avem în *Ant.* 18.1.2-4:

Încă din vremuri mai vechi, iudeii au avut trei secte filosofice: una a esenienilor, alta a saducheilor și a treia, denumită a fariseilor. [...] Fariseii nu disprețuiesc cumpătarea și nu se lasă moleșiți de plăceri; urmează cu sfințenie ceea ce în matura lor chibzuință socotesc că e bine și caută să înfăptuiască tot ce le-a prescris judecata. Ei îi respectă pe oamenii în vârstă și nu au aroganța de-a contrazice afirmațiile lor. Întrucât susțin că toate se desfășoară după cum a hotărât Soarta, fariseii nu vor să priveze voința omenească de ardoarea de a împlini ceea ce depinde de ea, ci ne învață că Dumnezeu a dorit ca forța Destinului și judecata omului să acționeze împreună, astfel ca fiecare să încline după placul său, fie spre viciu, fie spre virtute. Au convingerea că sufletele sunt nemuritoare și că sub pământ ele au parte de răsplăți sau de pedepse, după felul cum oamenii au dus o viață virtuoasă sau desfrânată: ultimii vor rămâne închiși într-o temniță veșnică, numai cei dintâi având voie să reînvie. Datorită învățaturii lor, fariseii au atâta influență asupra poporului încât tot ceea ce ține de cultul divin, de rugăciune sau de jertfe se săvârșește sub îndrumarea lor. O convingătoare dovadă a virtuților acestora au dat-o cetățile, deoarece socotit că ei urmăresc numai binele, atât prin vorbă, cât și prin faptă.

Învățătura saducheilor lasă ca sufletul să piară împreună cu trupul și nu recunoaște altă doctrină în afara Legii sacre. Ei socotesc un mare merit să întrețină dispute despre înțelepciune cu dascălii

proprii. Aderenții lor sunt puțin numeroși, dar aceștia au condiție bună. Nu interpretând nimic în afara vorbelor; atunci când ajung magistrați, fără voia lor și constrânși de nevoie, adoptă opiniile fariseilor, fiind altfel tolerați de popor.

În schimb, esenienii sunt de părere că toate trebuie să rămână în seama proniei divine. Ei cred în nemurirea sufletului și răsplata dreptății li se pare bunul suprem. Când trimit ofrande templului, nu aduc și jertfele cuvenite, deoarece au mijloace de purificare mult mai sfinte. De aceea, nu li se îngăduie să intre în templu și au ceremoniile lor religioase. Sunt oameni cu moravuri exemplare și se îndeletnicesc cu agricultura. Mai presus de toți cei ce își atrag laudele prin propria virtute, esenienii merită să fie admirați pentru dreptatea lor, prea puțin cultivată de greci sau de barbari, câtă vreme ei o respectă nu de scurtă vreme, ci de mulți ani în urmă. Ca atare au acționat în așa fel ca nimic să nu-i împiedice să-și folosească bunurile în comun, încât bogații nu se bucură mai mult de averea lor decât cei ce nu posedă nimic. Sunt vreau patru mii de oameni care fac acest lucru. Nu vor să audă de soții și nici măcar să aibă slujitori, socotind că s-ar dovedi nedrepti față de ultimii și că cele dintâi sunt certărețe, așa că ei trăiesc separat și se ajută unii pe alții. Pentru administrarea veniturilor obținute din munca câmpului, își aleg oameni cinstiți din rândul preoților, care le procură provizii și le pregătesc hrana.

2. Mișcări iudaice revoluționare

Mișcările revoluționare erau un răspuns iudaic la nedreptățile asupritorilor lui Israel, în special Imperiul Roman. Primul secol a fost una dintre cele mai violente perioade din istoria lui Israel, cu apogeul care l-a constituit distrugerea Ierusalimului de către romani în anul 70. Aceasta a continuat prin sinuciderea în masă a forțelor evreiești la Masada în anul 74. 60 de ani mai târziu, rămășițele din acest război au fost din nou coalizate de către Simion bar-Kosiba, care a condus cea de-a doua revoltă împotriva romanilor între 132-135 AD.

Cauzele acestor frământări sînt multiple, dar următorii factori au constituit un context favorabil pentru revoltă: ocupația militară străină, conflict între clase, comportament greșit al oficialităților iudaice și romane, elenizare, taxe mari și situația din Samaria. Cînd armata romană a ocupat țara, aceasta a fost însoțită de mii de civili (soții, copii, negustori, etc.). Armata a prădat resursele țării și a terorizat populația. Nobilimea din Palestina a colaborat cu forțele de ocupație în schimbul

siguranței și influenței. Această coalizare a dus la conflict între bogați și săraci, între credincioși și necredincioși, între conducători și popor.

În condiții atât de dificile nu este surprinzător că avem de-a face cu o activitate revoluționară intensă. Aceasta a luat o diversitate de forme: 1) diferite tipuri de bande, 2) pretendenți mesianici.

Diferite tipuri de bande

Acestea au existat în zonele agrare, unde țăranii erau exploatați de către conducerea centrală sau de către clasa conducătoare. Acestea au existat în perioade de criză economică, foamete, impozite mari și tulburări sociale. Josephus vorbește despre un anume Ezechia, care a condus o astfel de bandă, care opera la granița cu Siria (*Răzb.* 1.10.5-7; *Ant.* 14.9.2-4;). Irod, în timp ce guverna Galileea, l-a prins și l-a omorât pe Ezechia și pe multe din cohortele lui. Totuși, aceasta n-a pus capăt diferitelor bande. Mai târziu Irod încă încerca să extermine aceste bande (*Răzb.* 1.16.2). Fără îndoială, aceste bande atacau nobilimea. Ele au constituit o amenințare permanentă pentru controlul pe care îl avea Irod asupra țării (v. *Răzb.* 1.16.4; *Ant.* 14.15.5). Întrucât sursele din timpul domniei lui Irod nu conțin nici un fel de referire la astfel de bande, este posibil ca atacul relatat în cele două surse de mai sus să le fi exterminat. Pînă la sfîrșitul domniei lui Agripa I, anul 44 AD, sînt evidențe foarte puține cu privire la existența unor astfel de bande. Totuși, în Mc. 15.27 sînt menționați doi tîlhari. De asemenea, Josephus menționează un tîlhar pe nume Tolomauș (*Ant.* 20.1.1). Cu siguranță acesta n-a fost singurul tîlhar, pentru că citim despre Fadus (44-46 AD), care a pornit să curețe "toată Iudeea" de bandele de tîlhari (*Ant.* 20.1.1). Se pare că aproximativ pe la mijlocul veacului I, probabil din cauza unei foamete severe, bandele de tîlhari s-au înmulțit mult. Eleazar a fost unul dintre acești tîlhari și el s-a bucurat de o carieră de 20 de ani (*Răzb.* 2.13.2). Măsurile luate de autorități împotriva acestor tîlhari au dus la proliferarea lor. Bandele s-au retras în fortărețele lor, de unde au infectat toată Iudeea (*Ant.* 20.6.1).

Chiar înainte de revolta iudaică impozitele erau foarte mari, iar asupra romană era severă. Sărăcia era larg răspîndită. În consecință, bandele au căpătat proporții epidemice. Această situație a dus la mari frămîntări sociale.

În momentul în care a izbucnit revolta iudaică, bandele de tîlhari au jucat un rol important în rezistența față de armata romană în Iudeea și Galileea. Eficacitatea acestor bande împotriva Romei nu s-a datorat în

primul rînd unei țării militare impresionante, ci mai ales relațiilor foarte bune cu populația și diferitelor alianțe pe care le-au încheiat cu alte forțe rebele.

Pretendenți mesianici

În iudaismul de dinaintea primului secol existau mai multe așteptări mesianice. Abia după distrugerea Ierusalimului, în anul 70, avem de-a face cu o standardizare și popularizare a termenului „Mesia”. Folosirea deosebit de rară a acestui termen nu înseamnă că în această perioadă nu existau așteptări ale unui conducător de spiță regală. VT dă liniile mari ale unei așteptări cu privire la o mlădiță pe care Dumnezeu o va ridica din spița lui David. Această noțiune poate fi văzută în Ier. 23.5-6, Is. 11.2-9, unde vlăstarul ieșit din rădăcina lui Iese îi va judeca pe cei săraci cu dreptate. De asemenea, Mica are o contribuție la această așteptare prin faptul că identifică Betleemul ca localitatea natală a lui Mesia (Mica 5.2).

În perioadele persană și elenistă există de asemenea evidență mică cu privire la o speranță mesianică. Promisiunile făcute lui David cu privire la un viitor împărat davidic erau cunoscute (Sirah 47.11, 22, 1 Mac. 2.57), dar împlinirea acestora era amînată în viitor. În perioada hasmoneilor speranța unui personaj regal uns care îl va elibera pe Israel devine mai proeminentă. În mărturiile de la Qumran identificăm două personaje unse: un Mesia mare preot și un Prinț al adunării. De asemenea, și în altă literatură iudaică a vremii așteptarea unui personaj uns/desemnat capătă proeminență (Psalmii lui Solomon 17). Doar acele scrieri care urmează după moartea lui Irod (anul 4 BC) se referă în mod clar la un personaj promis uns.

După moartea lui Irod, iudeii i-au cerut fiului lui Irod, Arhelau, un număr de reforme. În timpul Paștelui, cînd aceste cereri au atins un punct fierbinte, Arhelau și-a trimis armatele în Ierusalim și a omorît mii de pelerini. Această acțiune a catalizat revolta în fiecare dintre regiunile împărăției – și unele dintre acestea au luat forma unor mișcări mesianice. Josephus identifică mai mulți lideri ai acestor mișcări: Iuda, fiul lui Ezechia (*Ant.* 17.10.5; *Răzb.* 2.4.1); Simon, slujitorul împăratului Irod (*Ant.* 17.10.6) și Antrogen (*Ant.* 17.7). Josephus arată în mod clar că aceștia au aspirat să fie împărați ai lui Israel (*Răzb.* 2.4.1; *Ant.* 17.10.8). Toate aceste personaje mesianice erau din clase sociale inferioare, iar aderenții lor erau țărani.

Scopul principal al acestor răsculați era să răstoarne domnia lui Irod și a Romei. Datorită lipsei de surse este dificil să identifică mișcări mesianice între revoltele menționate mai sus și cele din preajma revoltei iudeilor (desigur, cu excepția urmașilor lui Isus). Cu privire la prima revoltă iudaică, Josephus menționează două mișcări mesianice. Primul este Menahem, fiul lui Iuda Galileeanul (*Răzb.* 2.17.8; cf. 2.17.5); al doilea este Simon bar-Giora. În anul 66 AD, când a izbucnit războiul, Simon i-a ajutat pe evrei în lupta împotriva lui Cestius, atacând ariergarda romană. De asemenea, mișcarea mesianică a lui Simon a fost motivată de aspirarea aristocrației iudaice.

III. Simboluri

Templul

Templul a fost o preocupare centrală a macabeilor și a fost în atenția politicii hașmoneilor; de asemenea a fost important pentru politica internă a lui Irod. Templul a fost construit de Solomon, distrus de Nebucadnețar, rezidit în perioada stăpânirii persane, remodelat de Irod; a constituit legătura dintre cer și pământ. Era locul în care se aduceau jertfele și era domeniul preoților. Din punct de vedere politic era în atenția multora care doreau stăpânirea cerului în contrast cu cea a Romei. A fost centrul de închinare al evreilor. Era casa lui Dumnezeu, o parte din Duhul lui era acolo (*Ant.* 8.4.2,3).

Această instituție simbol avea un loc central în viața evreilor; aceasta se poate vedea în mai multe feluri. Evreii plăteau taxa de o jumătate de șekel, practică bazată pe textul din Exod 30.11-16. Apoi importanța Templului se vedea în pelerinajele pe care evreii le făceau cu ocazia sărbătorilor evreiești: sărbătorile corturilor, paștelui și a săptămânilor.

La Templu se aduceau jertfe zilnice de către preoți, atât pentru ei cât și pentru întreg poporul. Preoții erau ajutați în slujba de la Templu de către leviți. Preoții și leviții nu erau singurii care erau în slujba Templului. Pelerinii își puteau cumpăra animalele pentru jertfe de la cei care le vindeau acolo, iar cei care doreau să plătească taxa pentru Templu sau să aducă daruri în bani la Templu o puteau face schimbând banii lor în șekeli tirieni, singura monedă care era acceptată la Templu.

Templul era alcătuit din zone cu grad de sfințenie crescândă. Cel mai departe era curtea neamurilor în care putea intra oricine; de aici se intra în curtea femeilor evreice, apoi în curtea bărbaților evrei și în cele

din urmă în sfânta sfințelor în care intra Marele Preot doar în Ziua ispășirii. Templul era și un loc al sfințirii. Închinătorii de la Templu aveau nevoie de un anumit grad de curăție pentru a putea intra să se închine (regulile au fost date în cărțile Levitic și Numeri).

Astfel Dumnezeu îi ierta, îi restaura și îi curăța de orice necurăție ajutându-i să fie în continuare poporul său.

Legea

Iudaismul și în această perioadă reține o trasătură dominantă în forma Torei (în ciuda caracterului multiplu al acesteia). Tora are această semnificație deosebită datorită frământărilor pentru afirmări personale. Sirah declară că Tora este identică cu înțelepciunea, iar macabeii ajung să-și afirme „zelul față de lege“ atunci când elenismul a căpătat dimensiuni exclusiviste. Într-un astfel de context Tora capătă un rol central în iudaism devenind mediumul aproape exclusiv al revelației, toate celelalte forme ale acesteia derivând din ea. Deși a fost subiectul a numeroase dezbateri în ce privește interpretarea ei, Tora a constituit expresia unității poporului evreu prin care se distingea de alte popoare. Se realiza astfel o coeziune religioasă și națională, iar monoteismul dădea un sentiment de superioritate vis-a-vis de alte religii eleniste.

Tora era scrierea care ordona ceea ce se întâmpla în Templu, iar acesta era locul în care se vedea foarte bine ascultarea de Tora (ritualuri și studierea legii). De asemenea Tora era scrierea care ordona ce se întâmpla în viața zilnică a unui evreu. Este de așteptat ca interpretarea ei să ducă la numeroase dezbateri și controverse dar aceasta este acceptat ca fiind un fapt care apare întotdeauna când se are de a face cu un text. S-a ajuns la transmiterea diferitelor interpretări în ceea ce a ajuns să fie numit *Mișnah* (repetare, ebr.) și va fi scris începând cu secolul al doilea d.Cr.. În cercurile eseniene avem o colecție de legi secrete despre care se pretindea că aveau aceeași sursă ca și legea scrisă (vezi sulul Templului) fiind dată de Domnul.

O cunoaștere cât mai bună a iudaismului intertestamental este de folos în înțelegerea contextului în care s-a născut creștinismul. Această scurtă prezentare a elementelor definitorii ale lumii iudaice a avut această intenție.

Bibliografie în limba română

Agus, J. B., *Evoluția gândirii evreiești* (tr. Alexandru și Magdalena Boiangiu, București: Hasefer, 1998).

Eliade, M., *Istoria credințelor și ideilor religioase* (2, tr. Cezar Baltag, București: Editura științifică, 1991).

Josephus, Flavius, *Antichități iudaice* (2 vol., București: Editura Hasefer, 2000, 2001).

Josephus, Flavius, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor* (București: Editura Hasefer, 1997).

Prager, V. coord., *Dicționar enciclopedic de iudaism* (tr. Viviane Prager, C. Litman, Țicu Goldstein, București: Hasefer, 2000).

Originile creștinismului (tr. Gabriela Ciubuc, Iași: Polirom, 2002).